

অসমৰ ভূগোল

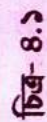
মূল আলোচ্য বিষয়

- জনসংখ্যা আৰু বসতি
- জনগোষ্ঠীয় আৰু ভাষিক বৈচিত্ৰ্য
- পৰিবহণ ব্যৱস্থা
- অসমৰ সম্পদ : প্ৰকাৰ আৰু বৈশিষ্ট্য
- প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ সংকট
- অসমৰ অৰ্থনীতি— কৃষি আৰু উদ্যোগ
- অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ সমস্যা আৰু সম্ভাৱনা

৪.১ : জনসংখ্যা আৰু বসতি

অসম উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ এখন অন্যতম উল্লেখযোগ্য ৰাজ্য। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অন্তৰ্গত অসম ৰাজ্যখন ভাৰতৰ সাতখন ৰাজ্য আৰু দুখন বিদেশী ৰাষ্ট্ৰৰ দ্বাৰা পৰিবেষ্টিত হৈ আছে। এই ৰাজ্যখনৰ উত্তৰে আছে অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু বিদেশী ৰাষ্ট্ৰ ভূটান, দক্ষিণে মিজোৰাম আৰু মেঘালয়, পূবে অৰুণাচল প্ৰদেশ, নাগালেণ্ড আৰু মণিপুৰ আৰু পশ্চিমে আছে পশ্চিমবংগ, ত্ৰিপুৰা আৰু বিদেশী ৰাষ্ট্ৰ বাংলাদেশ। উল্লেখযোগ্য যে অসম ৰাজ্যখন ইয়াৰ পশ্চিম দিশত প্ৰায় ৫০ কিলোমিটাৰ প্ৰস্থৰ ঠেক ভূখণ্ডৰ দ্বাৰা পশ্চিমবংগৰ সৈতে ভাৰত ভূখণ্ডৰ লগত সংলগ্ন হৈ আছে। অৰ্থাৎ ভাৰতৰ লগত সমগ্ৰ উত্তৰ-পূব অঞ্চলটো অসমৰ ভূখণ্ডৰ দ্বাৰা সংযোগ হৈছে আৰু এনে অৰ্থতে অসমক উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ দুৱাৰমুখ বুলি কোৱা হয়।

অসমৰ অৱস্থিতি $28^{\circ}09'$ উত্তৰ অক্ষাংশৰপৰা $29^{\circ}58'$ উত্তৰ অক্ষাংশলৈ আৰু $89^{\circ}42'$ পূব দ্ৰাঘিমাংশৰ পৰা $96^{\circ}01'$ পূব দ্ৰাঘিমাংশলৈকে বিস্তৃত হৈ আছে (চিত্ৰ-৪.১)। অসমে ভাৰতবৰ্ষৰ মুঠ মাটিকালিৰ ২.৪ শতাংশ অৰ্থাৎ প্ৰায় ৭৮,৪৩৮ বৰ্গ কি.মি.

মাটিকালি সামৰি লৈছে। ভাৰতৰ লোকপিয়ল ২০১১ চনৰ তথ্যমতে ভাৰতৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ প্ৰায় ২.৬ শতাংশ লোকে অসমত বাস কৰি আছে। অসমৰ মুঠ জনসংখ্যা হৈছে ৩১২.০৫ লাখ আৰু ইয়াৰে ১৫৯.৩৯ লাখ পুৰুষ আৰু ১৫২.৬৬ লাখ মহিলা। ৰাজ্যখনত শিক্ষিতৰ হাৰ ২০০১ চনত আছিল ৬৩.২৫ শতাংশ আৰু ২০১১ চনত ৭২.১৯ শতাংশলৈ বৃদ্ধি হয় (তালিকা-৪.১)। লিংগ অনুপাত (প্ৰতি ১০০০ পুৰুষৰ বিপৰীতে

তালিকা- ৪.১ : অসমৰ জনসংখ্যাৰ কেতবোৰ বৈশিষ্ট্য (২০০১-২০১১)

জনসংখ্যাৰ বৈশিষ্ট্য	২০০১	২০১১
(ক) শিক্ষিত হাৰ (শতাংশত)	৬৩.২৫	৭২.১৯
(খ) লিংগ অনুপাত (প্ৰতি ১০০০ পুৰুষৰ বিপৰীতে মহিলাৰ সংখ্যা)।	৯৩৫	৯৫৮
(গ) গাঁৱলীয়া জনসংখ্যা (শতাংশত)	৮৭.১০	৮৫.৯০
(ঘ) নগৰীয়া জনসংখ্যা (শতাংশত)	১২.৯০	১৪.০৯
(ঙ) অনুসূচীত জাতিৰ জনসংখ্যা (শতাংশত)	৭.৪০	৭.১৫
(চ) অনুসূচীত জনজাতিৰ জনসংখ্যা (শতাংশত)	১২.৮৩	১২.৪৫

মহিলাৰ সংখ্যা) লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে ২০০১ চনত লিংগ অনুপাত আছিল ৯৩৫ আৰু এই অনুপাত ২০১১ চনত ৯৫৮ লৈ বৃদ্ধি পাইছে। এই তথ্যৰ পৰা বুজা গৈছে যে অসমত কন্যা শিশুৰ জন্মৰ হাৰ সামান্যভাৱে বৃদ্ধি হৈছে।

আনহাতে, ২০০১ চনৰ তথ্য মতে, অসমৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ প্ৰায় ৮৭ শতাংশ লোকে গাঁৱত বাস কৰিছিল। কিন্তু ২০১১ চনত গাঁৱত বাস কৰা লোকৰ সংখ্যা ৮৫.৯০ শতাংশলৈ হ্ৰাস পাইছে। ইয়াৰ বিপৰীতে নগৰীয়া জনসংখ্যা ২০০১ চনত ১২.৯০ শতাংশৰপৰা ২০১১ চনত ১৪.০৯ শতাংশলৈ বৃদ্ধি পাইছে। ইয়াৰপৰা এই কথা স্পষ্ট হৈ পৰিছে যে ৰাজ্যখনত গাঁৱৰ পৰা নগৰলৈ জনপ্ৰব্ৰজন ঘটি আছে যাৰ ফলত গাঁৱত বাস কৰা লোকৰ সংখ্যা কমিছে আৰু নগৰত বাস কৰা লোকৰ সংখ্যা ক্ৰমে বৃদ্ধি পাইছে। আনহাতে, ২০০১ আৰু ২০১১ চনত অনুসূচীত জাতি আৰু জনজাতিৰ শতাংশ প্ৰায় একে আছে, অৰ্থাৎ ৰাজ্যখনত অনুসূচীত জাতি আৰু জনজাতিৰ জনসংখ্যা প্ৰায় সমান হাৰত বৃদ্ধি পাইছে।

ভাৰতবৰ্ষৰ আন আন ৰাজ্যৰ দৰে অসমতো নগৰীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া অব্যাহত আছে আৰু ইয়াৰ ফলত ৰাজ্যখনত নগৰীয়া জনসংখ্যা বৃদ্ধি হোৱাৰ লগতে নগৰ-চহৰৰ সংখ্যাও বাঢ়িছে। ২০১১ চনৰ লোকপিয়লৰ তথ্যমতে অসমত ৭খন প্ৰথম শ্ৰেণীৰ আৰু ৬ খন দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ নগৰ আছে। এই নগৰসমূহৰ জনসংখ্যা তালিকা- ৪.২ত উল্লেখ কৰা হৈছে। ৰাজধানী চহৰ গুৱাহাটী ৯,৬৮,৫৪৯ জন নগৰীয়া লোকৰ জনসংখ্যাৰে অসমৰ আটাইতকৈ জনবহুল নগৰী হিচাবে পৰিগণিত হৈছে। গুৱাহাটীৰ পিছতে জনসংখ্যাৰ হিচাপত দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় স্থানত আছে যথাক্ৰমে বৰাক উপত্যকাৰ শিলচৰ নগৰ আৰু উজনি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ ডিব্ৰুগড় নগৰ। আনহাতে, অসমৰ ৬খন দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ নগৰৰ ভিতৰত

আটাইতকৈ জনবহুল (জনসংখ্যা ৬৫,৭৫৬) নগৰ হৈছে নামনি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ ধুবুৰী নগৰ। ধুবুৰীৰ পিছতে আছে পাৰ্বত্য নগৰী ডিফু।

তালিকা- ৪.২ : অসমৰ প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ নগৰসমূহৰ জনসংখ্যা (২০১১)

ক্রমিক নং	নগৰৰ নাম	নগৰৰ শ্ৰেণী	জনসংখ্যা (২০১১)
১।	গুৱাহাটী	প্ৰথম	৯,৬৮,৫৪৯
২।	শিলচৰ	প্ৰথম	২,২৮,৯৮৫
৩।	ডিব্ৰুগড়	প্ৰথম	১,৫৪,০১৯
৪।	যোৰহাট	প্ৰথম	১,৫৩,২৪৯
৫।	নগাঁও	প্ৰথম	১,৪৭,১৩৭
৬।	তিনিচুকীয়া	প্ৰথম	১২৫,৬৩৭
৭।	তেজপুৰ	প্ৰথম	১,০০,৪৭৭
৮।	ধুবুৰী	দ্বিতীয়	৬৫,৭৫৬
৯।	ডিফু	দ্বিতীয়	৬৩,৬৫৪
১০।	উত্তৰ লখিমপুৰ	দ্বিতীয়	৫৯,৭৯৩
১১।	কৰিমগঞ্জ	দ্বিতীয়	৫৭,৫৮৫
১২।	শিৱসাগৰ	দ্বিতীয়	৫৫,৫৯৫
১৩।	গোৱালপাৰা	দ্বিতীয়	৫৩,৪৫৫

বিঃদ্রঃ লোকপিয়লৰ তথ্যমতে ১ লাখ বা ততোধিক জনসংখ্যাৰ নগৰক প্ৰথম শ্ৰেণীৰ আৰু ৫০ হেজাৰৰপৰা ১ লাখৰ তলৰ জনসংখ্যাৰ নগৰক দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ নগৰ বুলি ধৰা হয়।

৪.১.১ : জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ধাৰা

জনসংখ্যা পৰিৱৰ্তনশীল। জনসংখ্যাৰ লগতে ইয়াৰ বিতৰণ আৰু গঠনৰ পৰিৱৰ্তন অহৰহ হ'ব লাগিছে। জন্মৰ হাৰ, মৃত্যুৰ হাৰ আৰু প্ৰব্ৰজন— এই তিনি প্ৰকাৰে জনসংখ্যাৰ বৃদ্ধি আৰু পৰিৱৰ্তন হয়। পৃথিৱীৰ সকলো দেশ আৰু ৰাজ্যত জনসংখ্যা বৃদ্ধি হৈছে। ভাৰতবৰ্ষৰ দৰে উন্নয়নশীল দেশসমূহত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ হাৰ সাধাৰণতে বেছি। ভাৰতবৰ্ষৰ আন আন ৰাজ্যবিলাকৰ দৰে অসমতো জনসংখ্যাৰ বৃদ্ধি হৈছে। যোৱা ১৯০১ চনৰ পৰা ২০১১ চনলৈকে অসমৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ তথ্য ৪.৩নং তালিকাত সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। এই তথ্যমতে, ১৯০১ চনত অসমৰ জনসংখ্যা আছিল ৩,২৮৯,৬৮০ আৰু এই জনসংখ্যা আছিল ভাৰতৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ ১.৩৮ শতাংশ। ৰাজ্যখনত ১৯০১ চনৰপৰা প্ৰতি দশকতে জনসংখ্যা ক্ৰমাগতভাৱে বৃদ্ধি হৈ ১৯৪১ চনত মুঠ জনসংখ্যা হয়গৈ ৬,৬৯৪,৭৯০ জন। মন কৰিবলগীয়া যে ১৯০১ চনৰ পৰা ১৯৪১ চনলৈ চাৰিটা দশকৰ ভিতৰত অসমৰ জনসংখ্যা দুগুণতকৈও অধিক বৃদ্ধি পাইছে। ১৯৪১ চনত ভাৰতৰ জনসংখ্যাৰ ২.১০ শতাংশ লোকে অসমত বসবাস কৰিছিল। জনসংখ্যাৰ দশকীয় বৃদ্ধি লক্ষ্য কৰিলে দেখা

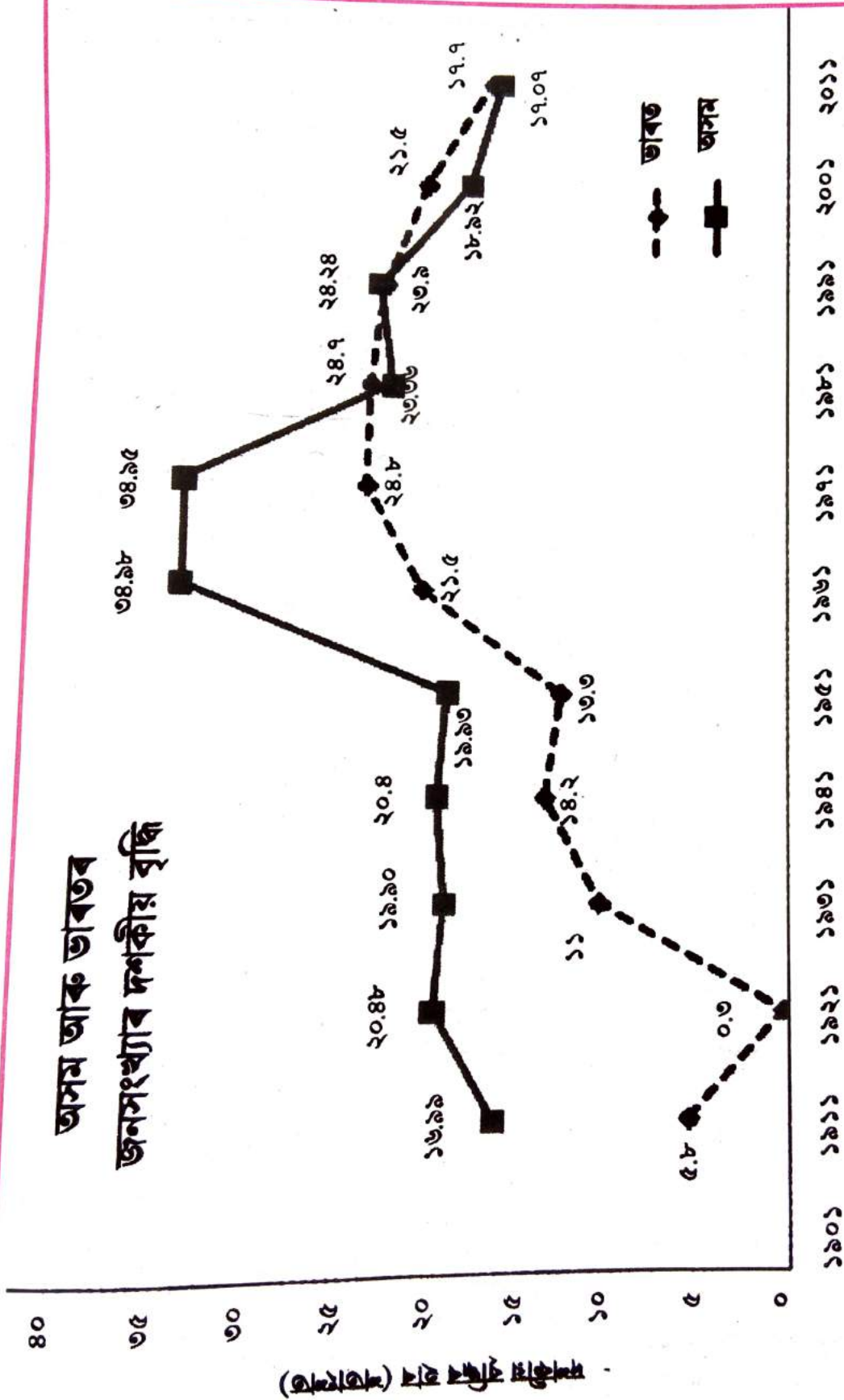
যায় যে অসমত ১৯০১-১১ দশকত জনসংখ্যাৰ বৃদ্ধিৰ হাৰ আছিল ১৬.৯৯ শতাংশ। কিন্তু ইয়াৰ পিছৰ দশকত অৰ্থাৎ ১৯১১-২১ দশকত ২০.৪৮ শতাংশলৈ বৃদ্ধি হয়। পৰৱৰ্তী তিনিটা দশকত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ হাৰ মোটামুটিভাৱে প্ৰায় একে থাকে, যেনে— ১৯২১-৩১ দশকত ১৯.৯০ শতাংশ, ১৯৩১-৪১ দশকত ২০.৪০ শতাংশ আৰু ১৯৪১-৫১ দশকত ১৯.৯৩ শতাংশ (তালিকা-৪.৩)। কিন্তু স্বাধীনোত্তৰ কালত অৰ্থাৎ ১৯৫১-৬১ আৰু অসমৰ জনসংখ্যা দ্ৰুত হাৰত বৃদ্ধি পোৱা দেখা গৈছে। বিশেষকৈ ১৯৫১-৬১ আৰু ১৯৬১-৭১ দশক দুটাত ৰাজ্যখনৰ জনসংখ্যা পূৰ্বৰ ১৯ বা ২০ শতাংশ বৃদ্ধিৰ তুলনাত ক্ৰমে ৩৪.৯৮ শতাংশ আৰু ৩৪.৯৫ শতাংশলৈ বৃদ্ধি পাইছিল। অৱশ্যে ইয়াৰ পৰৱৰ্তী দশকবিলাকত জনসংখ্যা বৃদ্ধি ক্ৰমশঃ নিম্নগামী হৈছে। তালিকাখনত উল্লেখ কৰা মতে ১৯৭১-৮১, ১৯৮১-৯১, ১৯৯১-২০০১ আৰু ২০০১-১১ দশকৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ তথ্য লক্ষ্য কৰিলেই এই কথা জানিব পাৰি। জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ এনে হ্ৰাসৰ কাৰণ হিচাপে ৰাজ্যখনত লাহে লাহে হ্ৰাস পোৱা জন্মৰ হাৰ আৰু লগতে জনসাধাৰণ আৰু চৰকাৰৰ সজাগতাৰ ফলত বাংলাদেশৰ পৰা হোৱা প্ৰব্ৰজন কিছু পৰিমাণে হ্ৰাস হোৱাৰ কথাকে উল্লেখ কৰিব পাৰি। অসম আৰু ভাৰতৰ জনসংখ্যাৰ দশকীয় বৃদ্ধিৰ তুলনামূলক তথ্য চিত্ৰ- ৪.২ত উপস্থাপন কৰা হৈছে।

তালিকা- ৪.৩ : অসমৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ধাৰা (১৯০১-২০১১)

বছৰ	জনসংখ্যা	ভাৰতৰ জনসংখ্যাৰ শতাংশ ভাগ	জনসংখ্যাৰ দশকীয় বৃদ্ধিৰ হাৰ (শতাংশত)	জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব (জনসংখ্যা প্ৰতি বৰ্গ কিলোমিটাৰত)
১৯০১	৩,২৮৯,৬৮০	১.৩৮	—	৪২
১৯১১	৩,৮৪৮,৬১৭	১.৫২	১৬.৯৯	৪৯
১৯২১	৪,৬৩৬,৯৮০	১.৮৪	২০.৪৮	৫৯
১৯৩১	৫,৫৬০,৩৭১	১.৯৯	১৯.৯০	৭১
১৯৪১	৬,৬৯৪,৭৯০	২.১০	২০.৪০	৮৫
১৯৫১	৮,০২৮,৮৬৫	২.২২	১৯.৯৩	১০২
১৯৬১	১০,৮৩৭,৩২৯	২.৪৬	৩৪.৯৮	১৩৮
১৯৭১	১৪,৬২৫,১৫২	২.৬৬	৩৪.৯৫	১৮৬
১৯৮১*	১৮,০৪১,২৪৮	২.৬৪	২৩.৩৬	২৩০
১৯৯১	২২,৪১৪,৩২২	২.৬৫	২৪.২৪	২৮৬
২০০১	২৬,৬৫৫,৫২৮	২.৫৯	১৮.৯২	৩৪০
২০১১	৩১,২০৫,৫৭৬	২.৫৮	১৭.০৭	৩৯৮

বিঃদ্রঃ ১৯৮১* চনত অসমত লোকপিয়ল হোৱা নাছিল, সেয়েহে সেই চনত ভাৰতৰ লোকপিয়ল বিভাগে গাণিতিকভাৱে নিৰ্ধাৰণ কৰা জনসংখ্যাৰ তথ্য দিয়া হৈছে।

অসম আৰু ভাৰত জনসংখ্যাৰ দশকীয় বৃদ্ধি

চিত্ৰ-৪.২

8.1.2 : জনসংখ্যাৰ বিতৰণ

জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ লগত আন এটা মন কৰিবলগীয়া বিষয় হৈছে জনসংখ্যাৰ বিতৰণ। অসমৰ জনসংখ্যাৰ বিতৰণ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে ৰাজ্যখনৰ সকলো অঞ্চল বা ঠাইত জনবসতি আৰু জনসংখ্যাৰ বিতৰণ সমান নহয়। কোনো অঞ্চলত জনসংখ্যা বেছি অৰ্থাৎ জনবসতি ঘন আৰু কোনো অঞ্চলত জনসংখ্যা কম অৰ্থাৎ জনবসতি সেৰেঙা। স্বাভাৱিকতে কোনো এটা অঞ্চলত জনবসতি আৰু জনসংখ্যা বেছি হ'লেই তাত জনসংখ্যাৰ ঘনত্বও বাঢ়ি যায়। ঠিক সেইদৰে কোনো অঞ্চলত জনবসতি আৰু জনসংখ্যা পাতল বা কম হ'লে তাত জনসংখ্যাৰ ঘনত্বও কম হয়। ভাৰতৰ লোকপিয়লৰ তথ্যমতে (তালিকা- 8.3) কুৰি শতিকাৰ আৰম্ভণিতে ১৯০১ চনত অসমত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব আছিল প্ৰতি বৰ্গ কিলোমিটাৰত মাত্ৰ ৪২ জন। সময়ৰ লগে লগে জনসংখ্যাৰ বৃদ্ধিৰ ফলত ঘনত্বও বৃদ্ধি পাবলৈ ধৰিলে আৰু ১৯৪১ চনত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব ১৯০১ চনৰ তুলনাত দুগুণে বৃদ্ধি পালে (প্ৰতি বৰ্গ কিলোমিটাৰত ৮৫ জন)। স্বাধীনতাৰ ঠিক পিছতে অৰ্থাৎ ১৯৫১ চনত অসমৰ জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব প্ৰতি বৰ্গ কিলোমিটাৰত ১০২ জনলৈ বৃদ্ধি পালে। ইয়াৰ পৰৱৰ্তী কালছোৱাত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব যথেষ্ট বৃদ্ধি পায়। তালিকা-৪.৩ৰপৰা দেখা গৈছে যে, ১৯৯১ চনত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব প্ৰতি বৰ্গ কিলোমিটাৰত ২৮৬ জন, ২০০১ চনত ৩৪০ জন আৰু ২০১১ চনত ৩৯৮ জনলৈ বৃদ্ধি হৈছে।

অসমৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ ভিন্ন প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশ অনুসৰি ৰাজ্যখনৰ জনসংখ্যা সকলো অঞ্চলতে সমান নহয়। সেয়ে অঞ্চলভেদে জনসংখ্যাৰ ঘনত্বও একে নহয়। সাধাৰণতে যিবিলাক অঞ্চলৰ প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশ অনুকূল নহয়, যাতায়াত আৰু অৰ্থনৈতিক অৱস্থা উন্নত নহয়, সেইবিলাক অঞ্চলত জনবসতি সেৰেঙা আৰু জনসংখ্যা কম হয়। ইয়াৰ বিপৰীতে, অনুকূল প্ৰাকৃতিক আৰু অৰ্থনৈতিক অৱস্থা বিৰাজ কৰা অঞ্চলবোৰত জনবসতি ঘন হয়। তালিকা-৪.৪নংত অসমৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক উপত্যকাৰ লগতে পাৰ্বত্য অঞ্চলত ২০০১ আৰু ২০১১ চনৰ জনসংখ্যা আৰু জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব দেখুওৱা হৈছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ সমতল ভূমি, সাৰুৱা মাটি, সুচল কৃষিকাৰ্য আৰু যাতায়াত ব্যৱস্থাৰ বাবে তাত জনবসতি ঘন। সেয়েহে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত অসমৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ ৮৫ শতাংশ লোকে বসবাস কৰে। ইয়াত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব ২০০১ চনত প্ৰতি বৰ্গ কিলোমিটাৰত ১২২০ জন আৰু ২০১১ চনত ১৫০২ জনলৈ বৃদ্ধি পাইছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ ভিতৰতে আকৌ ইয়াৰ উজনি অংশত উপত্যকাটোৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ প্ৰায় ২১ শতাংশ লোকে বসবাস কৰে আৰু ২০১১ চনৰ তথ্যমতে জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব হৈছে প্ৰতি বৰ্গ কিলোমিটাৰত ৩৭১ জন। আনহাতে, মধ্য ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা অঞ্চলত উপত্যকাটোৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ প্ৰায় ২৭ শতাংশ লোকে বাস কৰে আৰু ২০১১ চনত এই অঞ্চলত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব হৈছে প্ৰতি বৰ্গ কি.মিটাৰত ৫০০ জন।

সেইদৰে নামনি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা অঞ্চলত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ প্ৰায় ৩৬ শতাংশ লোকে বাস কৰে। ইয়াত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব তুলনামূলকভাৱে কিছু বেছি অৰ্থাৎ প্ৰতি

তালিকা- ৪.৪ : অসমৰ ভৌগোলিক অঞ্চলভেদে জনসংখ্যাৰ বিতৰণ (২০০১-২০১১)

অঞ্চল	মাটিকালি (বৰ্গ কি.মি.)	অসমৰ মুঠ মাটিকালিৰ শতাংশ ভাগ	জনসংখ্যা		অসমৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ শতাংশ ভাগ		জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব (জনসংখ্যা প্ৰতি বৰ্গ কি.মি.ত)	
			২০০১	২০১১	২০০১	২০১১	২০০১	২০১১
(ক) ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা	৫৬,১৯৪	৭১.৬৭	২২৬৬৫৫৫৬৯	২৬৪১১০৫৬২	৮৫.০০	৮৪.৬৩	১২২০	১৫০২
(১) উজনি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা	২১,৭০৬	২৭.৬৭	৫৮৪৭০৪৫	৬৬২৫৮৪০	(২১.৯৪)	(২১.২৩)	৩২৭	৩৭১
(২) মধ্য ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা	১৪,৩৪০	১৮.২৭	৭২২২২৯৯৭	৮৫৩২৩৫৭	(২৭.০৯)	(২৭.৩৪)	৪২০	৫০০
(৩) নামনি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা	২০,১৪৮	২৫.৬৯	৯৫৮৭৮২২	১১২৫২৩৬৫	(৩৫.৯৭)	(৩৬.০৬)	৪৭৩	৬৩১
(খ) বৰাক উপত্যকা	৬,৯২২	৮.৭৭	২২৯৬৬৯	৩৬২৪৫৯৯	১১.২২	১১.৬২	৪৪৯	৫৪৫
(গ) পাৰ্বত্য অঞ্চল	১৫,৩২২	১৯.৫১	১০৩৯১০০	১১৭০৪১৫	৩.৭৬	৩.৭৫	৫৮	৬৮
অসম	৭৮,৪৩৭	—	২৬৬৫৫২২৭	৩১২০৫৫৭৬	—	—	৩৪০	৩৯৮

উৎস : ভাৰতৰ লোকপিয়ল তথ্যৰ আধাৰত। বৰ্ষাৰ ভিতৰত দিয়া শতাংশ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ জনসংখ্যাৰ শতাংশ।

বৰ্গ কিলোমিটাৰত ৬৩১ জন। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ উজনি, মধ্য আৰু নামনি অঞ্চলত জনসংখ্যাৰ ঘনত্বৰ তাৰতম্য মন কৰিবলগীয়া। উজনি অঞ্চলতকৈ মধ্য অঞ্চলত আৰু মধ্য অঞ্চলতকৈ নামনি অঞ্চলত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব বেছি। আনহাতে, বৰাক উপত্যকাৰ সাৰুৱা সমভূমি অঞ্চলটো কৃষিকৰ্ম আৰু যাতায়াতৰ বাবে সুচল হোৱাৰ কাৰণে এই অঞ্চলতো জনবসতি ঘন। ২০১১ চনৰ তথ্যমতে ইয়াত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব হৈছে প্ৰতি বৰ্গ কিলোমিটাৰত ৫৪৫ জন আৰু অসমৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ প্ৰায় ১১ শতাংশ লোকে এই বৰাক উপত্যকাত বাস কৰে। ইয়াৰ বিপৰীতে, ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক উপত্যকাৰ মাজত অৱস্থিত কাৰ্বি আংলং আৰু ডিমা হাছাও পাৰ্বত্য জিলা দুখনক সামৰি লোৱা পাৰ্বত্য অঞ্চলটোৰ প্ৰতিকূল ভূপ্ৰাকৃতিক অৱস্থাৰ কাৰণে তাত জনবসতি পাতল আৰু জনসংখ্যাও কম। এই পাৰ্বত্য অঞ্চলটোত অসমৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ প্ৰায় ৩.৭৫ শতাংশ লোকে বাস কৰে। ইয়াত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব অসমৰ আনকেইটা অঞ্চলৰ তুলনাত নিচেই কম। লোকপিয়ল ২০০১ চনৰ তথ্যমতে পাৰ্বত্য অঞ্চলটোত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব আছিল প্ৰতি বৰ্গ কিলোমিটাৰত মাত্ৰ ৫৮ জন আৰু ২০১১ চনত সামান্যভাৱে ৬৮ জনলৈ বৃদ্ধি পাইছে।

জিলা ভিত্তিত অসমৰ জনসংখ্যাৰ বিতৰণ আৰু ঘনত্ব মন কৰিবলগীয়া। অসমৰ জিলাসমূহৰ জনসংখ্যাৰ তথ্য (২০০১ আৰু ২০১১ চনৰ) তালিকা-৪.৫ত উল্লেখ কৰা হৈছে। চিৰাং, কামৰূপ (মেট্ৰো), বাক্সা আৰু ওদালগুৰি জিলা চাৰিখন ২০০১ চনৰ পিছত গঠন হৈছিল বাবে সেই বছৰৰ জনসংখ্যা তালিকাখনত উল্লেখ কৰা নহ'ল। এই চাৰিখন জিলা গঠন হোৱাৰ কাৰণে মুঠ ছয়খন জিলা— কোকৰাঝাৰ, বঙাইগাঁও, বৰপেটা, নলবাৰী, কামৰূপ আৰু দৰং জিলাৰ মাটিকালি আৰু জনসংখ্যাৰ তথ্যৰ কিছু পৰিৱৰ্তন হৈছে।

অসমৰ জিলাসমূহৰ ভিতৰত ২০০১ চনৰ তথ্য অনুসৰি ২,৫২২,৩২৪ জন লোকে বাস কৰা কামৰূপ জিলাখন অধিক জনসংখ্যাৰ জিলা আৰু ১,৮৮,০৭৯ জন লোকে বাস কৰা পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ ডিমা হাছাও জিলাখন আটাইতকৈ কম জনসংখ্যাৰ জিলা বুলি পৰিগণিত হৈছে। কিন্তু ২০১১ চনৰ তথ্যমতে ২,৮২৬,০০৬ জনসংখ্যাৰে নগাঁও জিলাখন অসমৰ ভিতৰত অধিক জনসংখ্যাৰ জিলা হিচাপে আৰু ২১৩,৫২৯ জনসংখ্যাৰে ডিমা হাছাও জিলাখন আটাইতকৈ কম জনসংখ্যাৰ জিলা হিচাপে স্বীকৃত হৈছে। জনসংখ্যাৰ ঘনত্বৰ ক্ষেত্ৰত (২০০১ চন) প্ৰতি বৰ্গ কিলোমিটাৰত ৫৮৩ জন লোকে বসবাস কৰা নগাঁও জিলাখন অসমৰ আটাইতকৈ ঘনবসতি জিলা আৰু প্ৰতি বৰ্গ কিলোমিটাৰত মাত্ৰ ৩৮ জন লোকে বাস কৰা ডিমা হাছাও জিলাখন আটাইতকৈ সেৰেঙা বসতিৰ জিলা বুলি পৰিগণিত হৈছে। পিছে ২০১১ চনৰ তথ্যমতে অসমৰ ভিতৰতে কামৰূপ (মেট্ৰো) জিলাখন সবাতোকৈ ঘন বসতিপূৰ্ণ জিলা বুলি বিবেচিত হৈছে, য'ত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব হৈছে প্ৰতি বৰ্গ কিলোমিটাৰত ২০১০ জন। অৱশ্যে এই ক্ষেত্ৰত ঘনবসতিপূৰ্ণ গুৱাহাটী মহানগৰীৰ জনসংখ্যাই বিশেষভাৱে প্ৰভাৱ পেলাইছে। ইয়াৰ বিপৰীতে, প্ৰতি বৰ্গ কিলোমিটাৰত মাত্ৰ ৪৪ জন লোকে বাস কৰা ডিমা হাছাও পাৰ্বত্য জিলাখন আটাইতকৈ সেৰেঙা বসতিৰ জিলা হিচাপে চিহ্নিত হৈছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ উজনি, মধ্য আৰু

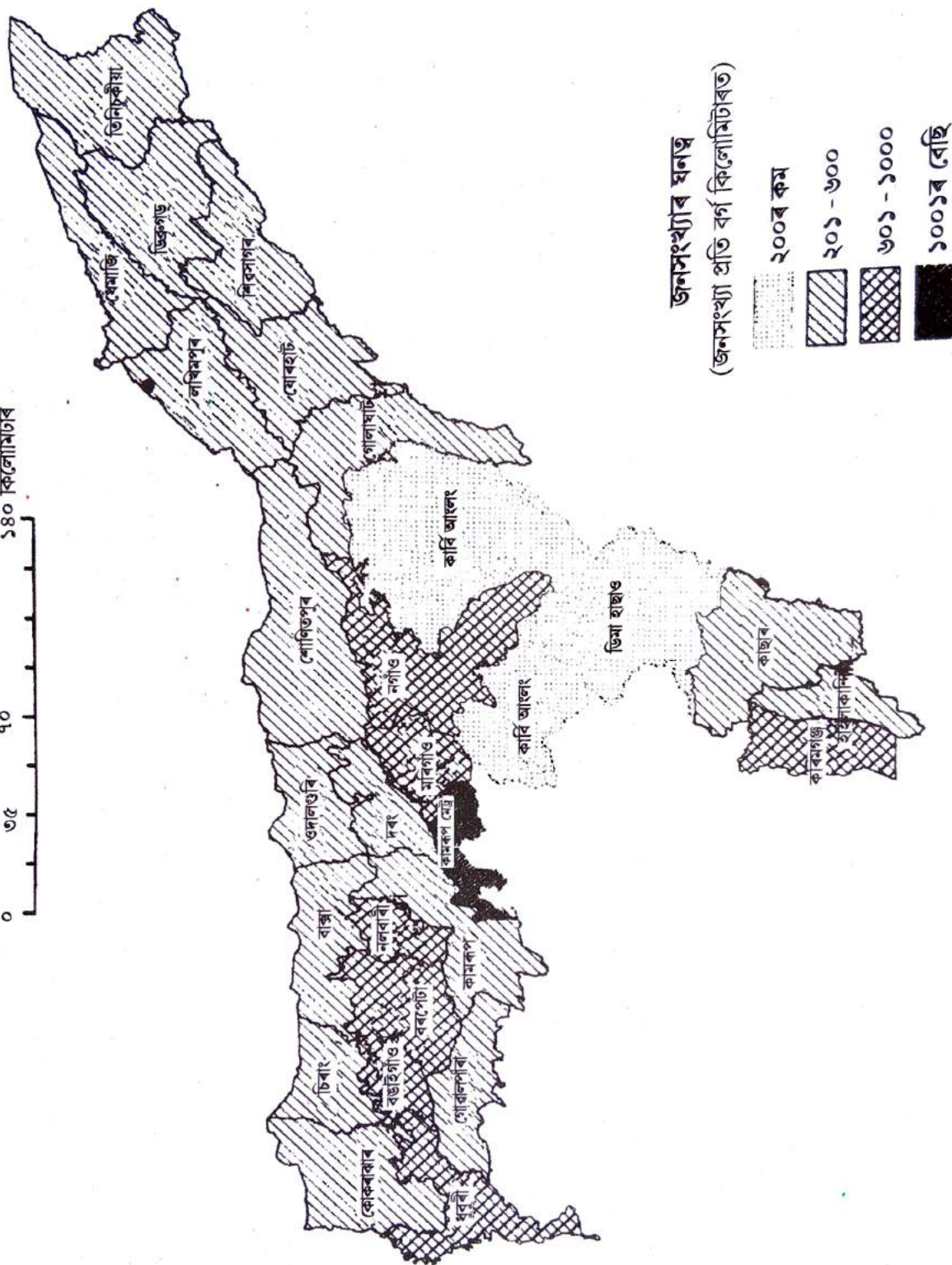
তালিকা- ৪.৫ : জিলা ভিত্তিত অসমৰ জনসংখ্যাৰ তথ্য (২০০১-১১)

জিলা	জনসংখ্যা		জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব (জনসংখ্যা প্ৰতি বৰ্গ কি.মি.)	
	২০০১	২০১১	২০০১	২০১১
১। ধুবুৰী	১৬৩৭৩৪৪	১,৯৪৮,৬৩২	৫৪৫	১১৭১
২। *কোকৰাঝাৰ	৯০৫৭৬৪	৮৮৬,৯৯৯	২৫৬	২৮০
৩। *বঙাইগাঁও	৯০৪৮৩৫	৭৩২,৬৩৯	৪২০	৪২৫
৪। গোৱালপাৰা	৮২২,০৩৫	১,০০৮,৯৫৯	৪৫১	৫৫৩
৫। *বৰপেটা	১৬৪৭২০১	১,৬৯৩,১৯০	৫০৮	৬৩২
৬। *নলবাৰী	১১৪৮৮২৪	৭৬৯,৯১৯	৫০৯	৭৬৩
৭। *কামৰূপ	২৫২২৩২৪	১,৫১৭,২০২	৫৮৯	৪৩৬
৮। *দৰং	১৫০৪৩২০	৯০৮,০৯০	৪৩২	৪৯১
৯। শোণিতপুৰ	১৬৮১৫১৩	১,৯২৫,৯৭৫	৩১৬	৩৬৫
১০। লখিমপুৰ	৮৮৯,০১০	১,০৪০,৬৪৪	৩৯০	৪৫৭
১১। ধেমাজি	৫৭১৯৪৪	৬৮৮,০৭৭	১৭৭	২১৩
১২। মৰিগাঁও	৭৭৬,২৫৬	৯৫৭,৮৫৩	৫০০	৬১৮
১৩। নগাঁও	২,৩১৪,৬২৯	২,৮২৬,০০৬	৫৮৩	৭১১
১৪। গোলাঘাট	৯৪৬,২৭৯	১,০৫৮,৬৭৪	২৭০	৩০২
১৫। যোৰহাট	৯৯৯,২২১	১,০৯১,২৯৫	৩৫০	৩৮৩
১৬। শিৱসাগৰ	১,০৫১,৭৩৬	১,১৫০,২৫৩	৩৯৪	৪৩১
১৭। ডিব্ৰুগড়	১,১৮৫,০৭২	১,৩২৭,৭৪৮	৩৫১	৩৯৩
১৮। তিনিচুকীয়া	১,১৫০,০৬২	১,৩১৬,৯৪৮	৩০৩	৩৪৭
১৯। কাৰ্বি আংলং	৮১৩,৩১১	৯৬৫,২৮০	৭৮	৯৩
২০। উত্তৰ কাছাৰ পাৰ্বত্য (নতুন নাম ডিমা হাছাও)	১৮৮,০৭৯	২১৩,৫২৯	৩৮	৪৪
২১। কৰিমগঞ্জ	১,০০৭,৯৭৬	১,২১৭,০০২	৫৫৭	৬৭৩
২২। হাইলাকান্দি	৫৪২,৮৭২	৬৫৯,২৬০	৪০৯	৪৯৭
২৩। কাছাৰ	১,৪৪৪,৯২১	১,৭৩৬,৩১৯	৩৮২	৪৫৯
২৪। চিৰাং	x	৪৮১,৮১৮	x	২৪৪
২৫। কামৰূপ (মেট্ৰো)	x	১,২৬০,৪১৯	x	২০১০
২৬। বাক্সা	x	৯৫৩,৭৭৩	x	৪৭৫
২৭। ওদালগুৰি	x	৮৩২,৭৬৯	x	৪৯৭
অসম	২৬৬৫৫৫২৮	৩১২০৫৫৭৬	৩৪০	৩৯৮

বিঃদ্রঃ চিৰাং, কামৰূপ (মেট্ৰো), বাক্সা আৰু ওদালগুৰি জিলা চাৰিখন ২০০১ চনৰ লোকপিয়লৰ পিছত গঠিত হৈছিল বাবে ২০০১ চনত সেই চাৰিখন জিলাৰ তথ্য দিয়া নাই। এই চাৰিখন জিলা গঠন হোৱাত * যুক্ত হয়খন জিলাৰ জনসংখ্যাৰ তথ্যৰ কিছু পৰিৱৰ্তন ঘটিছে।

অসমৰ জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব, ২০১১

০ ৩৫ ৭০ ১৪০ কিলোমিটাৰ

চিত্ৰ - ৪.৩

নামনি অঞ্চলত অৱস্থিত জিলাসমূহৰ জনবসতিৰ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় যে, ২০১১ চনত উজনি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ জিলাকেইখনৰ ভিতৰত কেৱল লখিমপুৰ আৰু শিৱসাগৰ জিলাৰ জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব অসমৰ গড় ঘনত্বৰ (প্ৰতি বৰ্গ কিলোমিটাৰত ৩৯৮ জন) তুলনাত বেছি। আকৌ মধ্য ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ জিলাকেইখনৰ ভিতৰত মৰিগাঁও, নগাঁও, দৰং আৰু ওলানগুৰি জিলাৰ ঘনত্ব অসমৰ জনসংখ্যাৰ গড় ঘনত্বতকৈ বেছি। আনহাতে, নামনি অসমৰ জিলা কেইখনৰ ভিতৰত চিৰাং আৰু কোকৰাঝাৰ জিলাক বাদ দি বাকী আটাইকেইখন জিলাতে (ধুবুৰী, বঙাইগাঁও, গোৱালপাৰা, বৰপেটা, নলবাৰী, বাজা, কামৰূপ আৰু কামৰূপ মেট্ৰো জিলা) জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব ৰাজ্যখনৰ গড় ঘনত্বতকৈ অধিক। আকৌ, বৰাক উপত্যকাৰ তিনিওখন জিলাত (কৰিমগঞ্জ, হাইলাকান্দি আৰু কাছাৰ জিলা) জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব অসমৰ গড় ঘনত্বতকৈ বেছি। অসমৰ পাৰ্বত্য জিলা দুখন (কাৰ্বি আংলং আৰু ডিমা হাছাও) ২০০১ আৰু ২০১১ চনৰ তথ্য অনুসৰি অসমৰ আটাইকেইখন জিলাৰ ভিতৰত সেৰেঙা জনবসতিৰ জিলা হিচাপে পৰিগণিত হৈছে (চিত্ৰ-৪.৩)।

৪.১.৩ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ কাৰণ

অসমত উচ্চ হাৰত হোৱা জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ কাৰণ হৈছে মূলতঃ দুটা। ইয়াৰে এটা হৈছে জনসংখ্যাৰ প্ৰাকৃতিক বৃদ্ধি আৰু আনটো হৈছে বাহিৰৰ পৰা ৰাজ্যখনলৈ অধিক মাত্ৰাত হোৱা জনপ্ৰব্ৰজন। অৱশ্যে ৰাজ্যখনৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ক্ষেত্ৰত জনসংখ্যাৰ প্ৰাকৃতিক বৃদ্ধিতকৈ জনপ্ৰব্ৰজনৰ অৰিহণা অধিক। জনসংখ্যাৰ প্ৰাকৃতিক বৃদ্ধি দৰাচলতে জন্ম আৰু মৃত্যুৰ হাৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। অসমৰ জনসংখ্যাৰ জন্ম আৰু মৃত্যুৰ হাৰ ভাৰতৰ গড় হাৰৰ মাজত বেছি পাৰ্থক্য নাই। ইয়াৰ অৰ্থ এইটোৱেই যে অসমৰ জনসংখ্যাৰ প্ৰাকৃতিক বৃদ্ধিৰ ফলত ৰাজ্যখনত যি হাৰত জনসংখ্যা বাঢ়িছে সেই প্ৰায় একেই হাৰত ভাৰতবৰ্ষৰ জনসংখ্যাও বৃদ্ধি পাইছে। গতিকে বৰ্তমান সময়ত অধিক মাত্ৰাত হোৱা জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ক্ষেত্ৰত এই কথা প্ৰতিপন্ন হৈছে যে যদি অসমলৈ বৃদ্ধিৰ পৰিমাণে জনপ্ৰব্ৰজন নঘটিলহেঁতেন, তেনেহ'লে অসমৰ জনসংখ্যা স্বাভাৱিকভাৱেই বৃদ্ধি হৈ থাকিলহেঁতেন। সেয়েহে জনপ্ৰব্ৰজন অসমৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ এটা প্ৰধান কাৰণ বুলি চিহ্নিত হৈছে।

ব্ৰিটিছে দেশৰ শাসনভাৰ লোৱাৰ সময়ৰ পৰা অৰ্থাৎ ১৮২৬ চনৰপৰা অসমলৈ কম পৰিমাণে জনপ্ৰব্ৰজন হৈ আছিল। কিন্তু যোৱা শতিকাৰ আৰম্ভণিৰ পৰা অধিক সক্ৰিয় ৰূপত ৰাজ্যখনলৈ জনপ্ৰব্ৰজন হ'বলৈ ধৰিলে। ১৯৪৭ চনত দেশ বিভাজনৰ সময়ত বহু সংখ্যক হিন্দু শৰণাৰ্থী তেতিয়াৰ পূব পাকিস্তান (এতিয়া বাংলাদেশ)ৰপৰা অসমলৈ প্ৰব্ৰজন কৰে। আকৌ ভাৰতৰ স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী কালছোৱাত (১৯৫১-২০০১) অসমৰ জনসংখ্যা দ্ৰুত গতিত বৃদ্ধি পাবলৈ ধৰে। এই কালছোৱাত দেশৰ জনসংখ্যাৰ ১৮৫ শতাংশ বৃদ্ধিৰ বিপৰীতে অসমৰ জনসংখ্যা প্ৰায় ২৩২ শতাংশ বৃদ্ধি পাইছিল। জনসংখ্যাৰ এই অস্বাভাৱিক বৃদ্ধিৰ মূল কাৰণ হৈছে বাংলাদেশৰ পৰা অসমলৈ অবাধ গতিত হোৱা অনুপ্ৰৱেশ। অৱশ্যে আধুনিক চিকিৎসা পদ্ধতিৰ প্ৰয়োগৰ ফলত হ্ৰাস পোৱা মৃত্যুৰ হাৰৰ প্ৰভাৱতো জনসংখ্যা কিছু পৰিমাণে বৃদ্ধি পাইছে। অতি সম্প্ৰতি অসমৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ হাৰ কিছু পৰিমাণে

হাস পোৱা পৰিলক্ষিত হৈছে। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল যে, বৰ্তমান সময়ত ৰাজ্যখনত মন্থৰ গতিৰে জন্মৰ হাৰ হাস পাইছে আৰু বাংলাদেশৰ পৰা হোৱা অবাধ অনুপ্রৱেশৰ মাত্ৰা আংশিকভাৱে কমি গৈছে।

8.1.8 : জনগোষ্ঠীয় আৰু ভাষিক বৈচিত্ৰ্য

ভাৰতৰ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ লগতে অসম ৰাজ্যখনৰ বিশেষ ভৌগোলিক অৱস্থানৰ বাবে ইয়াৰ উত্তৰ, পূব, দক্ষিণ আৰু পশ্চিম দিশৰপৰা নানা জনগোষ্ঠী আৰু ভাষা-ভাষীৰ লোকৰ প্ৰাচীন কালৰপৰা বৰ্তমান সময়লৈকে এই ৰাজ্যলৈ আগমন ঘটি আছে। অসমৰ মনোমোহা প্ৰাকৃতিক পৰিবেশ, প্ৰাচুৰ্যৰে ভৰা জলসম্পদ, নদী উপত্যকাৰ সাৰুৱা মাটি, প্ৰচুৰ বৰষুণ আৰু নানা প্ৰজাতিৰ জীৱ-জন্তু আৰু উদ্ভিদৰ অৱস্থিতিয়ে প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলক বাককৈয়ে আকৰ্ষণ কৰিছিল। সেয়েহে বিভিন্ন সময়ত অসমলৈ অনেক জনগোষ্ঠীৰ লোকৰ আগমন ঘটিছিল। ফলত অসমত নানা ভাষা, ধৰ্ম, সংস্কৃতি আৰু জাতি-জনগোষ্ঠীৰ লোকৰ সমাগম হৈছিল। বৰ্তমান অসম ভাৰতবৰ্ষৰ এখন অন্যতম বৈচিত্ৰ্যময় ৰাজ্য। অসমৰ জলবায়ু, প্ৰাকৃতিক পৰিবেশ আৰু আৰ্থ-সামাজিক অৱস্থা অঞ্চলভেদে ভিন ভিন হোৱাৰ দৰে বহুৰঙী কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ মিলন ভূমি এই ৰাজ্যখনত ধৰ্মীয়, জনগোষ্ঠীয় আৰু ভাষিক ভিন্নতাই বিৰাজ কৰিছে। এনে ভিন্নতা আৰু বিচিত্ৰতাই হৈছে অসমৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্য আৰু ই অসমীয়া সমাজ আৰু সংস্কৃতিক সমৃদ্ধ কৰি ৰাখিছে।

অসমলৈ নানা ঠাইৰপৰা বিভিন্ন সময়ত ঘটা জনপ্ৰব্ৰজনক একো-একোটা জনশ্ৰোত (Human Stream) হিচাবে চিনাক্ত কৰিব পাৰি। সমাজবিজ্ঞানীসকলে অনুমান কৰা মতে সম্ভৱতঃ অসমলৈ আগমন ঘটা প্ৰথমটো জনশ্ৰোত আছিল অষ্ট্ৰিক (Austriac) জনগোষ্ঠীৰ লোকসকল। এওঁলোক দক্ষিণ-পূব এছিয়াৰ পৰা আহিছিল। অসমৰ চুবুৰীয়া ৰাজ্য মেঘালয়ত বিস্তৃতভাৱে বাস কৰা খাছিয়া আৰু জয়ন্তীয়াসকল এই অষ্ট্ৰিক জনগোষ্ঠীৰ লোক। এই লোকসকলৰ কিছু সংখ্যক লোক মেঘালয়ৰ সীমামূৰীয়া অসমৰ কাৰ্বি আংলং আৰু ডিমা হাছাও জিলাত বসবাস কৰি আছে। কিছু সংখ্যক জয়ন্তীয়ালোক অৱশ্যে মেঘালয়ৰ সীমাৰ কাছৰ জিলাত পোৱা যায়।

অষ্ট্ৰিকসকলৰ পিছত অসমলৈ আগমন ঘটা দ্বিতীয়টো জনশ্ৰোত আছিল তিব্বতীয়-বৰ্মণ ভাষা কোৱা (Tibeto-Burman) মংগোলীয়সকল। এওঁলোক মধ্য এছিয়াৰ পৰা হিমালয় পৰ্বত অতিক্ৰম কৰি অসমলৈ আহিছিল আৰু অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত থিতাপি লৈছিলহি। বৰ্তমান সময়ত অসমত বাস কৰা খাছিয়া লোকসকলৰ বাহিৰে প্ৰায় সকলো জনজাতি মূলতঃ মংগোলীয় গোষ্ঠীৰ অন্তৰ্গত। অসমৰ পৰ্বত-ভৈয়ামৰ বিভিন্ন অঞ্চলত বাস কৰি থকা মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ প্ৰধান জনজাতিসকল হৈছে— বড়ো, মিছিং, ৰাভা, তিৱা, দেউৰী, সোণোৱাল কছাৰী, মেছ, কাছাৰৰ বৰ্মণ, কাৰ্বি, ডিমাছা কছাৰী, গাৰো, কুকি, মাৰ (Hmar), হাজং, বেংমা নাগা আৰু জেমি নাগা। এই প্ৰধান জনজাতিসকলৰ ভিতৰত বড়ো, মিছিং, ৰাভা, তিৱা, দেউৰী, সোণোৱাল কছাৰী, মেছ, কাছাৰৰ বৰ্মণসকলক ভৈয়াম জনজাতি আৰু কাৰ্বি, ডিমাছা কছাৰী, গাৰো, কুকি, মাৰ, হাজং, বেংমা আৰু জেমি নাগাসকলক পাৰ্বত্য

জনজাতি হিচাপে স্বীকৃতি দিয়া হৈছে। অৱশ্যে অসমত বাস কৰা কোঁচ ৰাজবংশী সকলো মূলতঃ মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ লোক। অসমত মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ বিতৰণলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে, তেওঁলোকে সমভূমিত, নদ-নদীৰ পাৰত, পাহাৰৰ পাদদেশ আৰু পাহাৰৰ ঢালত বসবাস কৰে। এই জনজাতিসকলৰ ভিতৰত জনসংখ্যাৰ ফালৰপৰা বড়োসকল অসমৰ বৃহৎ জনজাতি হিচাপে পৰিগণিত হৈছে। বড়োসকলে অসমৰ প্ৰায় সকলো অঞ্চলতে কম-বেছি পৰিমাণে বসতি কৰি আছে যদিও প্ৰধানকৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰৰ কোকৰাঝাৰ, বঙাইগাঁও, চিৰাং, বাম্বা আৰু ওদালগুৰি জিলাত আৰু দৰং আৰু শোণিতপুৰ জিলাৰ উত্তৰ অঞ্চলত বড়োসকলৰ বসতি বিস্তৃতভাৱে দেখা যায়। মিছিং (জনসংখ্যাৰ ভিত্তিত) অসমৰ দ্বিতীয় বৃহৎ জনজাতি। মিচিংসকলে সাধাৰণতে নদী কাষৰীয়া অঞ্চলত বসবাস কৰে। অসমৰ প্ৰধানকৈ লখিমপুৰ, ডিব্ৰুগড়, শিৱসাগৰ, যোৰহাট আৰু শোণিতপুৰ জিলাৰ নদীকাষৰীয়া অঞ্চলত মিছিংসকলৰ বসতি পৰিলক্ষিত হয়। ৰাভা জনজাতিৰ লোকসকল অসমৰ কিছুমান ঠাইত সিঁচৰতি হৈ আছে যদিও প্ৰধানকৈ গোৱালপাৰা, কামৰূপ আৰু দৰং জিলাত বসবাস কৰা দেখা যায়। তিৱা(লালুং)সকলে প্ৰধানকৈ মধ্য অসমৰ মৰিগাঁও আৰু নগাঁও জিলাৰ উপৰিও কামৰূপ জিলাৰ সোণাপুৰ অঞ্চল, ধেমাজি জিলাৰ ধেমাজি অঞ্চল আৰু যোৰহাট জিলাৰ তিতাবৰ অঞ্চলত বসবাস কৰিছে। দেউৰীসকলৰ বসতি প্ৰধানকৈ লখিমপুৰ, ডিব্ৰুগড়, শিৱসাগৰ আৰু যোৰহাট জিলাত দেখা যায়। সোণোৱাল কছাৰীসকলৰ বসতি উজনি অসমৰ প্ৰধানকৈ ডিব্ৰুগড়, লখিমপুৰ, ধেমাজি, তিনিচুকীয়া, যোৰহাট আৰু গোলাঘাট জিলাত বিস্তৃত হৈ আছে। মেছসকল জনসংখ্যাত কম আৰু এওঁলোকে গোৱালপাৰা জিলাৰ দক্ষিণ শালমৰা আৰু ডিব্ৰুগড় জিলাৰ খোৱাং আৰু কাৰ্বি আংলং জিলাৰ পাৰখোৱা অঞ্চলত বসবাস কৰি আছে। কাছাৰৰ বৰ্মনসকলৰ বসতি স্থল হৈছে প্ৰধানকৈ বৰাক উপত্যকা। অৱশ্যে এওঁলোকৰ কিছুসংখ্যক লোক ডিমা হাছাও আৰু কাৰ্বি আংলং জিলাতো সিঁচৰতি হৈ থকা দেখা যায়। অনহাতে, সমগ্ৰ কাৰ্বি আংলং জিলাখন হৈছে কাৰ্বিসকলৰ বাসভূমি। জনসংখ্যাৰ ফালৰপৰা কাৰ্বি অসমৰ তৃতীয় বৃহৎ জনজাতি। কাৰ্বি আংলং জিলাখনৰ বাহিৰেও কিছু সংখ্যক কাৰ্বিলোকে কামৰূপ, নগাঁও, শোণিতপুৰ আৰু ডিমা হাছাও জিলাত বসতি কৰা দেখা যায়। ডিমাছা কছাৰী জনজাতিৰ লোকসকলে সমগ্ৰ ডিমা হাছাও জিলাখনৰ উপৰিও কাৰ্বি আংলং আৰু কাছাৰ জিলাৰ কোনো কোনো অঞ্চলত বসবাস কৰি আছে। গাৰোসকলে মেঘালয়ৰ গাৰো পাহাৰৰ সীমামূৰীয়া ধুবুৰী, গোৱালপাৰা আৰু কামৰূপ জিলাৰ দক্ষিণাংশত প্ৰধানকৈ বসতি কৰা দেখা যায়। কুকি লোকসকলে ডিমা হাছাও জিলাত বসতি স্থাপন কৰিছে। জনসংখ্যাৰ ফালৰপৰা ডিমা হাছাও জিলাত কুকি এটা অন্যতম উল্লেখযোগ্য জনজাতি। মাৰ জনজাতিৰ লোকসকল সংখ্যাত কম আৰু তেওঁলোকে প্ৰধানকৈ অসমৰ ডিমা হাছাও জিলাত বাস কৰে। হাজংসকলে প্ৰধানকৈ কাৰ্বি আংলং আৰু ডিমা হাছাও পাৰ্বত্য জিলা দুখনত বসবাস কৰে। অৱশ্যে মেঘালয়ৰ সীমাৰ গোৱালপাৰা জিলাত কিছু সংখ্যক হাজংলোকৰ বসতি আছে। ৰেংমা নগা জনজাতিৰ লোকসকলৰ সংখ্যা সীমিত আৰু তেওঁলোকৰ বসতিও সীমিত। এই জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে কাৰ্বি আংলং জিলাৰ উত্তৰে চকীহোলা আৰু দক্ষিণে বৰপথাৰৰ মাজৰ পাহাৰীয়া অঞ্চলত

বসতি কৰি আছে। আনহাতে, জেমি নগাসকলে (Zeme Naga) ডিমা হাছাও জিলাৰ উত্তৰ-পূব অংশত আৰু দক্ষিণ মাইবঙত বসতি কৰা দেখা যায়।

সম্ভৱতঃ মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ লোকসকল অহাৰ পিছত সিদ্ধু-আৰ্য্যমূলৰ ভাষা কোৱা (Indo-Aryan) লোকসকল গংগা সমভূমি অঞ্চলৰ পৰা অসমলৈ আহিছিল। এওঁলোক আছিল মূলতঃ ক'কেছীয় জনগোষ্ঠীৰ লোক। প্ৰথমতে, স্থানীয় ৰজা বা শাসনকৰ্তাসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতাত এই লোকসকল অসমলৈ আহিছিল যদিও পৰৱৰ্তীকালত ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক সমভূমিৰ অৰ্থনৈতিক সম্পদৰাজিৰ দ্বাৰা আকৰ্ষিত হৈ অসমলৈ আহিবলৈ ধৰে আৰু এই প্ৰব্ৰজন বৰ্তমান সময়তো অব্যাহত আছে। অসমত বৰ্তমান বাস কৰা সৰহ সংখ্যক অজনজাতীয় লোকেই ক'কেছীয় জনগোষ্ঠীৰ। ব্ৰাহ্মণ, কায়স্থ, কলিতা, নাথ-যোগী, কৈৱৰ্ত আদি জাতিৰ লোকসকল এই জনগোষ্ঠীৰ অন্তৰ্গত। অসমৰ হিন্দু জনসংখ্যাৰ এক বৃহৎ অংশক এই জনগোষ্ঠীৰ লোকে প্ৰতিনিধিত্ব কৰে। এওঁলোকে ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক উপত্যকাত বসতি বিস্তাৰ কৰি অসমত বৈদিক সভ্যতা আৰু সংস্কৃতিৰ ভেটি স্থাপন কৰে।

প্ৰায় ১৩ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে সিদ্ধু-আৰ্য্যমূলৰ ইছলাম ধৰ্মাৱলম্বী এদল লোক (সৈন্য) কুটুবুদ্দিনৰ সেনাপতি মহম্মদ বিন বখ্তিয়াৰ খিলীজিৰ নেতৃত্বত তিব্বতলৈ বুলি অগ্ৰসৰ হোৱাৰ পথত পোন প্ৰথমে অসমত প্ৰৱেশ কৰে। ইয়াৰ পিছত বিভিন্ন সময়ত উত্তৰ ভাৰতৰ মোগল সম্ৰাটসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতাত অসম আক্ৰমণ কৰিবলৈ অহা মুছলমান সৈন্যসকলৰ লগতে ভিন্ন কাৰিকৰী দক্ষতাৰ লোকসকল বন্দীৰূপে বা স্থানীয় লোকৰ প্ৰয়োজনত অসমত থাকি যায়। পিছলৈ এই ইছলাম ধৰ্মী লোকসকলে ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক উপত্যকাত মুছলমান সম্প্ৰদায়ৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতি গঢ়ি তোলে। সম্প্ৰতি অসমৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীবিলাকৰ ভিতৰত মুছলমানসকল অন্যতম গুৰুত্বপূৰ্ণ জনগোষ্ঠীৰূপে চিহ্নিত হৈছে।

অসমলৈ আগমন ঘটাই আন এটা অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ জনগোষ্ঠী হৈছে আহোমসকল। আহোমসকল মূলতঃ মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ লোক। এওঁলোক চীনদেশৰ পৰা আহি ম্যানমাৰত সোমায় আৰু তাৰ পিছত ১২২৮ খ্ৰীষ্টাব্দত চ্যু-কা-ফাৰ নেতৃত্বত উত্তৰ ম্যানমাৰৰ চান মালভূমিৰ পৰা পাটকাই পৰ্বত পাৰ হৈ আহোমসকল অসমলৈ আহে। এওঁলোকে প্ৰথমে উজনি অসমত থিতাপি লৈ আহোম ৰাজ্য স্থাপন কৰে। পৰৱৰ্তী সময়ত এওঁলোকে প্ৰায় গোটেই ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা নিজৰ শাসনলৈ আনে। আহোমসকলে অসমত প্ৰায় ছয়শ বছৰকাল ৰাজত্ব কৰি অসমৰ সমাজ-সংস্কৃতিলৈ বলিষ্ঠ অবদান আগবঢ়াই গৈছে। সম্প্ৰতি আহোমসকলে উজনি অসমৰ তিনিচুকীয়া, ডিব্ৰুগড়, শিৱসাগৰ, যোৰহাট, গোলাঘাট, লখিমপুৰ আৰু ধেমাজি জিলাৰ উপৰিও মধ্য অসমৰ মৰিগাঁও, নগাঁও আৰু শোণিতপুৰ জিলাত প্ৰধানকৈ বসতি কৰি আছে।

কোঁচ-ৰাজবংশীসকল অসমৰ আন এটি উল্লেখযোগ্য জনগোষ্ঠী। কোঁচ ৰজা বিশ্বসিংহৰ নেতৃত্বত কোঁচসকলে অসমৰ পশ্চিম প্ৰান্তত ৰাজ্য স্থাপন কৰি পিচত নামনি অসমৰ বৰনদীলৈকে সাম্ৰাজ্য বিস্তাৰ কৰে। বিশ্বসিংহৰ মৃত্যুৰ পিচত তেওঁৰ পুত্ৰ ৰজা নৰনাৰায়ণ আৰু মহাবীৰ চিলাৰায়ৰ পৰাক্ৰমী নেতৃত্বত কোঁচসকলে নামনি অসমৰ পৰা উজনি অসম পৰ্যন্ত সাম্ৰাজ্য বিস্তাৰ কৰে। ৰজা নৰনাৰায়ণৰ ভাতৃ গোহাঁই কমলৰ নেতৃত্বত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰত কোঁচবিহাৰৰ পৰা লক্ষীমপুৰ জিলাৰ নাৰায়ণপুৰলৈ নিৰ্মাণ কৰা সুদীৰ্ঘ 'গোহাঁই কমল' নামৰ আলিটোৱে কোঁচ ৰাজত্বৰ কথা আজিও সোঁৱৰাই দিয়ে। অসমৰ সমাজ-সংস্কৃতি আৰু ধৰ্মীয় ক্ষেত্ৰখনলৈ কোঁচসকলৰ অবদান বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। বৰ্তমান কোঁচ-ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ লোকসকল ধুবুৰী, কোকৰাঝাৰ, বঙাইগাঁও, গোৱালপাৰা, চিৰাং, বৰপেটা, নলবাৰী, কামৰূপ, বাক্সা, ওদালগুৰি, কামৰূপ (মেট্ৰ'), দৰং, মৰিগাঁও, নগাঁও, শোণিতপুৰ, লক্ষীমপুৰ, গোলাঘাট

জিলাত প্রধানকৈ বসবাস কৰি আছে।

ব্ৰিটিছসকলে অসমৰ শাসনভাৰ লোৱাৰ পিছত তেওঁলোকৰ প্ৰশাসনীয়, অৰ্থনৈতিক আৰু বাণিজ্যিক কাম-কাজ চলাবৰ বাবে সেই সময়ত বেংগল, বিহাৰ, উত্তৰ প্ৰদেশ, ৰাজস্থান আদিৰ পৰা দক্ষলোকক অনা হৈছিল। আনকি নেপালৰ পৰাও কিছু নেপালী সম্প্ৰদায়ৰ লোকক বিশেষকৈ সৈন্যবাহিনীত নিয়োগ কৰিবলৈ অনা হৈছিল। পিছলৈ অন্য বহুতো নেপালী লোক জীৱিকাৰ সন্ধানত ৰাজ্যখনলৈ আহিছিল আৰু প্ৰধানকৈ পশু পালন কাৰ্যত আত্মনিয়োগ কৰিছিল। ব্ৰিটিছসকল অসমলৈ আহি চাহ খেতি আৰম্ভ কৰাৰ লগে লগে বনুৱাৰ প্ৰয়োজন হৈছিল। স্থানীয় লোকসকল চাহ খেতিত বনুৱা হিচাপে কাম কৰিবলৈ আগ্ৰহী নাছিল। সেয়েহে ব্ৰিটিছসকলে মধ্য ভাৰতৰ চোটনাগপুৰ মালভূমি অঞ্চলৰ জনজাতিসকলক চাহ বনুৱা হিচাপে অসমলৈ আনে। পিছলৈ এই লোকসকল চাহ জনজাতি বুলি স্বীকৃত হয়। এই চাহ জনজাতিসকল মুণ্ডাৰী (Mundari) ভাষা কোৱা মূলতঃ অষ্ট্ৰিক জনগোষ্ঠীৰ লোক। বৰ্তমান এই লোকসকল উজনি আৰু মধ্য অসমৰ চাহ খেতি অধ্যুষিত জিলাসমূহত বসবাস কৰি আছে। চাহ জনজাতিসকলে অসমৰ জনগোষ্ঠীসকলৰ ভিতৰত অন্যতম উল্লেখযোগ্য জনগোষ্ঠী হিচাপে স্থান লাভ কৰিছে। এওঁলোকে অসমৰ বাবে বৰণীয়া কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ পথাৰখনলৈ উল্লেখনীয় অৱদান আগবঢ়াই আহিছে।

অসমলৈ আগমন ঘটাই আন এটা উল্লেখযোগ্য জনশ্ৰেণী হৈছে তেতিয়াৰ পূৰ্ব বংগৰ (এতিয়া বাংলাদেশ) পৰা অহা ভূমিহীন মুছলমান কৃষকসকল। প্ৰায় উনৈশ শতিকাৰ শেষৰ দশকৰপৰা দেশে স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ আগলৈকে এই প্ৰব্ৰজন অব্যাহত আছিল। প্ৰথমে অসমৰ অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাৰ জমীদাৰসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতা আৰু পিছলৈ শাসকসকলৰ অনুগ্ৰহত অসমৰ বিজুৰ্ণ সাৰুৱা পথাৰ আৰু সেৰেঙা জনবসতিৰ অঞ্চলবোৰলৈ পূৰ্ব বংগৰ ভূমিহীন কৃষকৰ অবাধ প্ৰব্ৰজন ঘটিছিল। ইয়াৰ পিছত দেশ স্বাধীন হোৱাৰ সময়ত দেশ বিভাজনৰ ফলত বহু সংখ্যক হিন্দু শৰণাৰ্থী সেই সময়ৰ পূব-পাকিস্তানৰ পৰা ভাৰতত প্ৰৱেশ কৰে আৰু কালক্ৰমে ইয়াৰে একাংশই অসমত বসতি স্থাপন কৰে। প্ৰব্ৰজনকাৰী মুছলমান খেতিয়কসকলে নদীৰ কাষৰ সাৰুৱা সমভূমি আৰু প্লাৱনভূমিত বসবাস কৰিবলৈ লোৱাৰ বিপৰীতে প্ৰব্ৰজনকাৰী হিন্দু শৰণাৰ্থীসকলে ৰে'ল ষ্টেচন, চহৰ, নগৰ আৰু বেপাৰ-বাণিজ্যৰ বাবে সুচল ঠাইসমূহ বসতিৰ বাবে নিৰ্বাচন কৰি লয়। উল্লেখযোগ্য যে বাংলাদেশৰ পৰা হোৱা জনপ্ৰব্ৰজন বৰ্তমান সময়তো চলি আছে আৰু এই লোকসকলে বিশেষকৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক নদীৰ প্লাৱনভূমি আৰু চৰ অঞ্চলত বসতি কৰিছে। আনহাতে, ভাৰতৰ ৰাজ্যসমূহৰ মাজত আভ্যন্তৰীণ প্ৰব্ৰজন প্ৰক্ৰিয়া স্বাভাৱিকতে চলি আছে। এই আন্তঃৰাজ্যিক জনপ্ৰব্ৰজন বিশেষকৈ সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু শৈক্ষিক কাৰণত অব্যাহত আছে। এনে প্ৰব্ৰজনৰ ফলত ভাৰতৰ অন্যান্য ৰাজ্য প্ৰধানকৈ ৰাজস্থান, পঞ্জাব, বিহাৰ, পশ্চিমবংগ, মণিপুৰ আদি ৰাজ্যৰপৰা যথেষ্ট সংখ্যক লোক অসমলৈ আহি স্থায়ীভাৱে বসবাস কৰি আছে।

এইদৰে ওপৰত উল্লেখ কৰা ধৰণে প্ৰাচীন কালৰপৰা বৰ্তমান সময়লৈকে নানা ঠাইৰপৰা অসমলৈ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয় লোকৰ আগমন ঘটিছে। ফলত অসমৰ জনগাঁঠনি ব্যাপকভাৱে সলনি হৈছে। ৰাজ্যখন ধৰ্মীয়, ভাষিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক, অৰ্থনৈতিক আৰু বৃত্তিগত (occupational) বৈচিত্ৰ্য (diversity) মিলনভূমিত পৰিণত হৈছে। অসমত প্ৰায় সকলো প্ৰধান ধৰ্মৰ লোক আছে। ইয়াত হিন্দু, মুছলমান, খ্ৰীষ্টিয়ান, বৌদ্ধ, জৈন, শিখ আৰু অন্যান্য জনজাতীয় ধৰ্মৰ (Tribal religions) লোকে বাস কৰি আছে। জনসংখ্যাৰ হিচাপত অসমত হিন্দু ধৰ্মাৱলম্বী লোকৰ সংখ্যা আটাইতকৈ বেছি আৰু তাৰ পিছতে যথাক্ৰমে মুছলমান, খ্ৰীষ্টিয়ান, বৌদ্ধ, জৈন আৰু শিখ ধৰ্মাৱলম্বী লোকসকল। ভাৰতীয় লোকপিয়লৰ

তথ্যমতে, ১৯৯১ চনত অসমত মুঠ জনসংখ্যাৰ ৬৭.১৩ শতাংশ হিন্দুলোক আছিল যদিও ২০০১ চনত ৬৪.৯১ শতাংশলৈ হ্ৰাস পায়। আনহাতে, ১৯৯১ চনত মুছলমান জনসংখ্যা মুঠ জনসংখ্যাৰ ২৮.৪৩ শতাংশ আছিল আৰু ২০০১ চনত ৩০.৯৪ শতাংশলৈ বৃদ্ধি পাইছে। সেইদৰে ৰাজ্যখনত খ্ৰীষ্টিয়ান, শিখ আৰু জৈন ধৰ্মৰ লোকৰ সংখ্যাও সামান্যভাৱে বাঢ়িছে। অসমৰ ভাষা ভিত্তিক জনসংখ্যাৰ তথ্য লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে অসমীয়া আৰু বঙালী হৈছে অনুসূচীভুক্ত (Scheduled) অসমৰ দুটা প্ৰধান ভাষা। অসমীয়া ভাষা অসমৰ ৰাজ্য ভাষা। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ প্ৰধান কথিত ভাষা হৈছে অসমীয়া আৰু বৰাক উপত্যকাৰ প্ৰধান কথিত ভাষা হৈছে বঙালী। লোকপিয়লৰ তথ্য অনুসৰি ১৯৯১-২০০১ চনৰ ভিতৰত ৰাজ্যখনত অসমীয়াভাষী লোকৰ সংখ্যা হ্ৰাস পাইছে। ১৯৯১ চনত অসমৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ ৫৭.২৯ শতাংশ অসমীয়াভাষী লোক আৰু ২১.৫১ শতাংশ বঙালীভাষী লোক আছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত ২০০১ চনত অসমীয়াভাষী লোক ৫৩.০৮ শতাংশলৈ হ্ৰাস পায় আৰু বঙালীভাষী লোক ২৯.৯৬ শতাংশলৈ বৃদ্ধি পায়। সম্প্ৰতি বৰাক উপত্যকাৰ জিলা কেইখনৰ উপৰিও অসমৰ অন্যান্য জিলাসমূহতো বঙালী ভাষা কোৱা লোকৰ সংখ্যা বৃদ্ধি পাইছে। আনহাতে, অসমত বাস কৰা বিভিন্ন জনজাতি লোকসকলৰ নিজৰ নিজৰ ভাষা আছে। এই ভাষাবিলাক অৱশ্যে অনুসূচীভুক্ত ভাষা নহয়। এই ভাষাবিলাকৰ ভিতৰত প্ৰধান ভাষাকেইটা হৈছে বড়ো, মিছিং, কাৰ্বি, ডিমা হাছাও, গাৰো, তিৱা আৰু ৰাভা। জনজাতীয় লোকসকলে তেওঁলোকৰ বসতি প্ৰধান অঞ্চলবোৰত এই ভাষাবিলাক ব্যৱহাৰ কৰে। আনহাতে, নগৰ-চহৰ আৰু ব্যৱসায়িক অঞ্চলত হিন্দী ভাষাৰ প্ৰচলন দেখা যায়। লোকপিয়লৰ তথ্য মতে ১৯৯১-২০০১ চনৰ সময়ছোৱাত ৰাজ্যখনত হিন্দীভাষী লোক ৩.৪৩ শতাংশৰ পৰা ৬.৪০ শতাংশলৈ বৃদ্ধি পাইছে। ইয়াৰ উপৰিও অসমত ২.৩০ শতাংশ নেপালীভাষী লোক আছে। এই লোকসকল অন্যান্য জিলাত সিঁচৰতি হৈ আছে যদিও প্ৰধানকৈ শোণিতপুৰ, নগাঁও আৰু তিনিচুকীয়া জিলাত বসবাস কৰি আছে। এইদৰে নানা ভাষা-ভাষী লোকৰ বাসভূমি অসমখনত ভাষিক বৈচিত্ৰ্য স্পষ্টকৈ পৰিলক্ষিত হয়।

৪.২ : পৰিবহণ ব্যৱস্থা

পৰিবহণ বৰ্তমান সময়ৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ অপৰিহাৰ্য্য উপাদান। ভাল পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ যোগেদি বিভিন্ন অঞ্চলৰ মাজত সংযোগ স্থাপন হোৱাৰ উপৰিও সম্পদ, জ্ঞান আৰু সভ্যতা-সংস্কৃতিৰ আদান-প্ৰদান হয়। সুপৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ ফলত এখন দেশৰ সৰ্বাংগীন উন্নতিৰ লগতে নিয়োগৰ সৃষ্টি হয়। স্থলপথ, জলপথ আৰু আকাশীপথৰ ভাল যাতায়াত ব্যৱস্থাই হৈছে দেশ এখনৰ জীৱন ৰেখা। কৃষি, শিল্প, বাণিজ্য, যোগাযোগ আদি অৰ্থনৈতিক খণ্ডসমূহৰ বিকাশ নিৰ্ভৰ কৰে দক্ষ পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ ওপৰত। অৰ্থনৈতিক ক্ষেত্ৰৰ উপৰি দেশ এখনৰ সামাজিক, সাংস্কৃতিক আৰু ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰৰ উন্নয়নত পৰিবহণ ব্যৱস্থাই গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে। উন্নত পৰিবহণ ব্যৱস্থাই দেশৰ বৈষম্য, ভিন্নতা আৰু বৈচিত্ৰ্যৰ মাজতে ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতি আৰু ঐক্য স্থাপন কৰে।

আগতে উল্লেখ কৰা হৈছে যে অসম উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ দুৱাৰমুখ। এই দুৱাৰমুখৰ জৰিয়তে সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষৰ লগত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ৰাজ্যসমূহে সংযোগ স্থাপন কৰি আছে। সেয়েহে অসমৰ পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ উন্নতিৰ লগত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অৰ্থনৈতিক উন্নতি ওতঃপ্ৰোতভাৱে জড়িত হৈ আছে। আকৌ অসম ভাৰতৰ পৰা ভৌগোলিকভাৱে দূৰত হোৱাৰ বাবে পৰিবহণ ব্যৱস্থা অসমৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ অন্যতম অপৰিহাৰ্য আহিলাৰূপে পৰিগণিত হৈছে। অসমৰ পৰিবহণ ব্যৱস্থাবোৰ হৈছে— পথ পৰিবহণ, ৰে'ল পৰিবহণ, জল পৰিবহণ, আৰু বিমান পৰিবহণ। অৱশ্যে এই পৰিবহণ ব্যৱস্থাসমূহক উন্নত কৰিবলৈ যথেষ্ট অৱকাশ আছে।

৪.২.১ : পথ পৰিবহণ

পথ পৰিবহণ হৈছে আটাইতকৈ পুৰণি পৰিবহণ ব্যৱস্থা। জনসাধাৰণৰ অহা-যোৱা আৰু মাল-বস্তু অনা-নিয়াৰ বাবে পথ পৰিবহণ সুচল। কম দূৰত্বৰ বাবে পথ পৰিবহণ ব্যৱস্থা অতিকৈ উপযোগী। অসমৰ গ্ৰাম্য অৰ্থনীতিত পথ পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ অৰিহণা আছে। পথ পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ প্ৰধান সুবিধাবোৰ হৈছে (ক) পথ পৰিবহণ সুচল, বেগী আৰু নিৰ্ভৰযোগ্য, (খ) ই সৰু আৰু ভিতৰুৱা ঠাইসমূহৰ লগত সহজে সংযোগ স্থাপন কৰিব পাৰে, (গ) পাহাৰ, মালভূমি আৰু সমভূমিৰ মাজত পথ পৰিবহণে সুন্দৰকৈ যাতায়াতৰ সুবিধা দিব পাৰে, (ঘ) কৃষি, শিল্প আদিৰ উৎপাদিত সামগ্ৰীসমূহৰ পৰিবহণৰ ক্ষেত্ৰত পথ পৰিবহণ ব্যৱস্থা বিশেষভাৱে উপযোগী, (ঙ) পথ পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ মেৰামতি, নিৰ্মাণ আদিৰ ক্ষেত্ৰত অন্য পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ তুলনাত খৰচ কম হয়, (চ) বিভিন্ন পৰ্য্যটন কেন্দ্ৰৰ মাজত ভালদৰে সংযোগ স্থাপন কৰি ৰাজ্যখনৰ পৰ্য্যটন উদ্যোগক আগুৱাই নিয়াত পথ পৰিবহণ ব্যৱস্থাই প্ৰত্যক্ষভাৱে সহায় কৰে।

তালিকা- ৪.৬ : অসমৰ পথসমূহৰ তথ্য (দৈৰ্ঘ্য কিলোমিটাৰত)

পথৰ প্ৰকাৰ	দৈৰ্ঘ্য (কিঃমিঃ) (২০০৭-০৮)	দৈৰ্ঘ্য (কিঃমিঃ) (২০১২-১৩)
১। পকী পথ (ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাই পথক বাদ দি)	১০৪৮৮	২২৭০০
২। পকী নোহোৱা পথ	২৪৪৫৮	২২৮০০
৩। ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাই পথ	২৭৫৪	৩০৬৯.২২
৪। ৰাজ্যিক পথ	৩১৩৪	৩১৩৪
৫। জিলাৰ প্ৰধান পথ	৪৪১৩	৪৪১৩
৬। গাঁৱলীয়া পথ	২৬২২১	৩৬৫৪৪
৭। নগৰৰ পথ	১১৭৭	১৪০৯

তালিকা- ৪.৭ : অসমৰ অন্তৰ্গত ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাইপথসমূহ (২০১০-১১)

ক্রমিক নং	ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাই পথ নং	বিস্তৃতি	দৈৰ্ঘ্য (কি.মি.)
১	৩১	বক্সিৰহাটৰপৰা ৰাখালডুবি	১৪৬
২	৩১	ৰাখালডুবিৰপৰা জালুকবাৰী	১৬২.৮২
৩	৩১ চি	শ্ৰীৰামপুৰৰপৰা ৰাখালডুবি	৯২.২
৪	৩৬	নগাঁৱৰপৰা ডবকা	৩৮
৫	৩৬	ডবকাৰপৰা ডিমাপুৰ	১২৩.৮৩
৬	৩৭	পঞ্চৰত্নৰপৰা জালুকবাৰী, জালুকবাৰীৰপৰা নগাঁও আৰু নগাঁৱৰপৰা চৈখোৱাঘাট	৬৮৫.৮৩
৭	৩৭ এ	কুঁৱৰীটোলৰপৰা তেজপুৰ মিছন চাৰিআলি	২৩
৮	৩৭ ই	চৈখোৱাঘাটৰপৰা শান্তিপুৰ	৩৬.২৩
৯	৩৮	মাকুমৰপৰা লেখাপানী	৫৬
১০	৩৯	নুমলীগড়ৰপৰা ডিমাপুৰ	১০৬.৭৮
১১	৪৪	মালিধৰ চুৰাইবাৰীৰ পৰা বদৰপুৰঘাট	১১০.৭৭
১২	৫১	পাইকানৰপৰা বেজেংডবা	২২
১৩	৫২	বাইহাটাৰপৰা উত্তৰ লখিমপুৰ	৩৪৫
১৪	৫২	উত্তৰ লখিমপুৰৰপৰা জোনাই আৰু ডিৰাকৰ পৰা ৰূপাই	১৯৫.৭৬
১৫	৫২ এ	গহপুৰৰপৰা অসমৰ অৰুণাচল সীমান্ত	৯.২৩
১৬	৫২ বি	কনুৱৰপৰা বগীবিল	৬৩.৪
১৭	৫২ বি	কোলাজানৰপৰা ডিব্ৰুগড়	২৯.৪৫
১৮	৫৩	জিৰিৰামৰপৰা বদৰপুৰঘাট	৭৩.৫৫
১৯	৫৪	ডবকাৰপৰা শিলচৰ	২৪৬.৩৩
২০	৫৪	শিলচৰ চহৰ সংযোগ পথ	২.৮৮
২১	৫৪	শিলচৰৰপৰা লইলাপুৰ	৩৭.৪২
২২	৫৪ই	ডবকাৰপৰা শিলচৰ	৩১
২৩	৬১	জাঁজীৰপৰা অসম-নাগালেণ্ড সীমান্ত	১৭.৫১
২৪	৬২	দুধনৈৰপৰা মেঘালয় সীমান্তৰ দৈলাডুবি	৮.৬
২৫	১৫১	কৰিমগঞ্জৰপৰা সুতৰকান্দি	১৩.৯৮
২৬	১৫২	পাটাছাৰকুছিৰপৰা ভাৰত-ভূটান সীমান্ত	৩৮
২৭	১৫৩	লেখাপানীৰপৰা জয়ৰামপুৰ	২৩.৭
২৮	১৫৪	ধলেশ্বৰীৰপৰা মেঘালয় সীমান্তৰ ভৈৰৱীলৈ।	৮৯

অসমৰ পথ পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ ভিতৰত মুঠ সাত প্ৰকাৰৰ পথ আছে, যেনে— পকীপথ, পকী নোহোৱা পথ, ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাই পথ, ৰাজ্যিক পথ, জিলাৰ প্ৰধান পথ, গাঁৱলীয়া পথ আৰু নগৰৰ পথ। এই সাতবিধ পথ সামৰি ২০১২-১৩ বৰ্ষৰ তথ্যমতে অসমত মুঠ পথৰ দৈৰ্ঘ্য হৈছে ৫২০৯৯.২২ কিলোমিটাৰ। তালিকা-৪.৬ত ২০০৭-০৮ আৰু ২০১২-১৩ চনত পথবিলাকৰ দৈৰ্ঘ্য উল্লেখ কৰা হৈছে। সেইমতে দেখা যায় যে, অসমত ২০০৭-০৮ আৰু ২০১২-১৩ বৰ্ষৰ ভিতৰত দুগুণতকৈও বেছি দৈৰ্ঘ্যৰ পকীপথ (ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাই পথক বাদ দি) নিৰ্মাণ কৰা হৈছে। উক্ত সময়ছোৱাত ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাই পথ, গাঁৱলীয়া পথ আৰু নগৰৰ পথৰ দৈৰ্ঘ্য বৃদ্ধি পাইছে। পকী নোহোৱা পথৰ দৈৰ্ঘ্য কমিছে অৰ্থাৎ কিছু দৈৰ্ঘ্যৰ পথ পকী কৰা হৈছে। অৱশ্যে সেই সময়ছোৱাত ৰাজ্যিক পথ আৰু জিলাৰ প্ৰধান পথৰ দৈৰ্ঘ্য একে আছে অৰ্থাৎ কোনো পথ নতুনকৈ নিৰ্মাণ কৰা হোৱা নাই।

অসমৰ আভ্যন্তৰীণ পথ পৰিবহণ ব্যৱস্থাত ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাই পথৰ উপৰি আন পথসমূহৰ সক্ৰিয় ভূমিকা আছে। আনহাতে, ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাই পথে অসমক উত্তৰ-পূবৰ ৰাজ্যসমূহৰ লগতে ভাৰতৰ অন্যান্য ৰাজ্যৰ সৈতে সংযোগ কৰি উন্নয়নৰ পথ সুগম কৰি তুলিছে। অসমৰ অন্তৰ্গত ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাইপথসমূহৰ বিৱৰণ তালিকা-৪.৭ত উল্লেখ কৰা হৈছে।

৪.২.২ : ৰে'ল পৰিবহণ

পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ এটা প্ৰধান অংগ হৈছে ৰে'ল পৰিবহণ। ভাৰতবৰ্ষৰ অৰ্থনৈতিক ক্ষেত্ৰত ৰে'ল পৰিবহণে গুৰুত্বপূৰ্ণ অৰিহণা যোগাইছে। সম্প্ৰতি অসমতো ৰে'ল পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ উন্নতি ঘটিছে আৰু অসমৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নত প্ৰভাৱ পেলাবলৈ সক্ষম হৈছে। পথ পৰিবহণৰ দৰে ৰে'ল পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰো কেতবোৰ সুবিধা আছে, সেইবোৰ হৈছে— (ক) দীৰ্ঘ দূৰত্বৰ ক্ষেত্ৰত যাত্ৰী আৰু বয়-বস্তু কঢ়িয়াই নিয়াৰ বাবে ৰে'ল পৰিবহণ ব্যৱস্থা সুচল আৰু নিৰ্ভৰযোগ্য, (খ) অসমৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ লগতে আন্তঃগাঁঠনি আৰু উদ্যোগিক বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োজনীয় সম্পদ পৰিবহণৰ বাবে ৰে'ল পৰিবহণ ব্যৱস্থাই গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰি আহিছে, (গ) ৰে'ল পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ সম্প্ৰসাৰণৰ ফলত অসমত নিয়োগ সৃষ্টি হৈছে, (ঘ) এই পৰিবহণ ব্যৱস্থাই দূৰ-দূৰণিৰ ৰাজ্যসমূহৰ লগত অসমক সংযোগ কৰি ৰাষ্ট্ৰীয় ঐক্য গঢ়ি তোলাত অৰিহণা যোগাইছে, (ঙ) ৰে'ল পৰিবহণ ব্যৱস্থা পথ-পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ উন্নতিৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ সহায়ক হৈছে।

অসমৰ ৰে'ল পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ দায়িত্বত আছে উত্তৰ-পূব সীমান্ত ৰে'ল মণ্ডল। এই মণ্ডলৰ মুখ্য কাৰ্য্যালয় গুৱাহাটীৰ মালিগাঁৱত অৱস্থিত। উত্তৰ-পূব সীমান্ত ৰে'ল মণ্ডলৰ ২০১২-১৩ চনৰ তথ্য অনুসৰি অসমৰ ৰে'ল পথৰ মুঠ দৈৰ্ঘ্য হৈছে ২৪৫৮.৯৩ কিলোমিটাৰ। ইয়াৰে ১,৪৭০.০৬ কিলোমিটাৰ ৰে'ল পথ হৈছে ব্ৰডগজ আৰু ৯৮৮.৮৭ কিলোমিটাৰ ৰে'ল পথ হৈছে মিটাৰ গজ। বৰ্তমান অসমৰ প্ৰায় সকলো জিলাকে ৰে'ল পৰিবহণে চুই গৈছে (চিত্ৰ-৪.৪)।

৪.২.৩ : জল পৰিবহণ

অসমৰ জল পৰিবহণ ব্যৱস্থা মূলতঃ আভ্যন্তৰীণ জল পৰিবহণ ব্যৱস্থা। অসম এখন নদী প্ৰধান ৰাজ্য। ভাৰতৰ মুঠ জলসম্পদৰ প্ৰায় ৩২ শতাংশ জলসম্পদৰ অধিকাৰী ব্ৰহ্মপুত্ৰ, বৰাক আৰু ইহঁতৰ অসংখ্য উপনৈ মিলি বিস্তৃত জলপথ সৃষ্টি কৰিছে। শদিয়াৰপৰা ধুবুৰীলৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ ৮৯১ কি.মি. নাব্য জলপথ আৰু বৰাকৰ ১২১ কি.মি. নাব্য জলপথ আছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ নাব্য জলপথটো (৮৯১ কি.মি.) ১৯৮৮ চনত দেশৰ দ্বিতীয়টো ৰাষ্ট্ৰীয় জলপথ হিচাপে ঘোষণা কৰা হৈছিল। এই জলপথটোৱে অসমৰ লগতে সমগ্ৰ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নত অৰিহণা যোগাই আহিছে। আনহাতে, বৰাক নদীৰ লখিমপুৰৰপৰা ভাংগালৈ মুঠ ১২১ কি.মি. নাব্য জলপথছোৱাক ভাৰত চৰকাৰে ২০১৩ চনত দেশৰ ষষ্ঠ ৰাষ্ট্ৰীয় জলপথ হিচাপে স্বীকৃতি দিছে। এই দুটা জলপথেৰে চলাচল কৰা জাহাজৰ সহায়ত কম খৰচতে মাল-বস্তু পৰিবহণ কৰি সমগ্ৰ উত্তৰ-পূব ভাৰত বিশেষকৈ অসম, নাগালেণ্ড, মেঘালয়, মিজোৰাম, মণিপুৰ, ত্ৰিপুৰা আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশৰ উন্নতি হ'ব বুলি আশা কৰা হৈছে। অসমত জলপৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ উন্নতিৰ হকে দুটা চৰকাৰী সংস্থাই প্ৰচেষ্টা চলাই আছে। এই সংস্থা দুটা হৈছে কেন্দ্ৰীয় আভ্যন্তৰীণ জলপৰিবহণ নিগম আৰু আভ্যন্তৰীণ জল পৰিবহণ সঞ্চালকালয়। এই সংস্থা দুটাৰ প্ৰধান দায়িত্ব হৈছে— জলপৰিবহণৰ ক্ষেত্ৰত জলসম্পদৰ উপযুক্ত ব্যৱহাৰ কৰা, সন্তীয়া জলপৰিবহণৰ সহায়ত যাত্ৰী আৰু বয়বস্তু অনা-নিয়া কৰা, ব্যৱসায়িক ভিত্তিত অঞ্চলটোৰ জলপথসমূহ সঠিকভাৱে ব্যৱহাৰ কৰা আদি। পাণ্ডুকে ধৰি ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ কেইবাটাও সৰু নদী-বন্দৰ (River port) আছে। ইয়াৰ উপৰিও যাত্ৰী আৰু মাল-বস্তু কঢ়িয়াবলৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দুয়োপাৰত ৩০ যোৰতকৈও বেছি ফেৰীঘাট আছে। বৰ্তমান সময়ত ব্ৰহ্মপুত্ৰ, বৰাক আৰু ইহঁতৰ উপনৈবিলাকত আভ্যন্তৰীণ জলপৰিবহণ বিভাগৰ তিনিটা মণ্ডলত সৰ্বমুঠ ৯৬ খন ফেৰী চলি আছে। ইয়াৰ উপৰি ৰাজ্যখনৰ সুচল পথ পৰিবহণ নথকা ভিতৰুৱা অঞ্চলবিলাকক সামৰি যাত্ৰী আৰু বয়-বস্তু কঢ়িওৱাৰ বাবে বিভাগটোৱে ৬১ খন জাহাজ চলাচলৰ ব্যৱস্থা কৰিছে। তাৰোপৰি ব্যক্তিগত মালিকানাধীন ভালেমান ফেৰী সেৱা আৰু ভুটভুটী সেৱা যাত্ৰী আৰু মাল-বস্তু পৰিবহণৰ বাবে অসংগঠিত খণ্ডত (unorganised sector) চলি আছে। অসমৰ আভ্যন্তৰীণ জল পৰিবহণৰ সুবিধাসমূহ হৈছে— (ক) অসম নদীমাতৃক ৰাজ্য হোৱাৰ বাবে ইয়াত জলপৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ প্ৰসাৰৰ বাবে অনেক সুযোগ আৰু সুবিধা আছে, (খ) অন্য পৰিবহণৰ তুলনাত জলপৰিবহণত ইন্ধনৰ খৰচ কম, (গ) গধুৰ মাল-বস্তুৰ পৰিবহণৰ ক্ষেত্ৰত জল পৰিবহণ ব্যৱস্থা অতি উপযোগী, (ঘ) আভ্যন্তৰীণ জল পৰিবহণে ৰাজ্যখনৰ ভিতৰতে মানুহ আৰু মালবস্তু পৰিবহণৰ ক্ষেত্ৰত সুবিধা আগবঢ়াই আহিছে, (ঙ) পথ পৰিবহণৰ দৰে জল পৰিবহণত বায়ু প্ৰদূষণৰ সমস্যা নাথাকে, (চ) পথ পৰিবহণৰ ক্ষেত্ৰত পিছপৰা ঠাইসমূহৰ জনসাধাৰণৰ যাতায়াত আৰু মালবস্তু অনা-নিয়াৰ বাবে জল পৰিবহণ ব্যৱস্থাই সহায় কৰি আহিছে, (ছ) অসমৰ প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগ বিশেষকৈ বানপানীৰ সময়ত জল পৰিবহণ ব্যৱস্থাই উল্লেখযোগ্য ভূমিকা পালন কৰা

দেখা যায়, (জ) প্রাকৃতিক নদ-নদীৰ জলপথসমূহ ব্যৱহাৰ কৰাৰ বাবে জল পৰিবহণ ব্যৱস্থাত মেৰামতি, পথ নিৰ্মাণ আদি সমস্যাবোৰ নেথাকে।

৪.২.৪ : বিমান পৰিবহণ

বিমান পৰিবহণ আধুনিক পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ এক অপৰিহাৰ্য অংগ। বৰ্তমান সময়ত অসমৰ বিমান পৰিবহণ ব্যৱস্থাই কিছু উন্নতি লাভ কৰিছে। বিমান পৰিবহণৰ যোগেদি ভাৰতৰ বিভিন্ন ঠাইৰ সৈতে অসমৰ সংযোগ ঘটিছে। অসমৰ গুৱাহাটী, তেজপুৰ, যোৰহাট, ডিব্ৰুগড়, উত্তৰ লখিমপুৰ আৰু শিলচৰত অৱস্থিত ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বিমান বন্দৰকেইটাৰ যোগেদি বিমান পৰিবহণ অব্যাহত আছে। অৱশ্যে ধুবুৰীৰ ৰূপছিত থকা বিমান বন্দৰটো ভালেমান বছৰ ধৰি অচল হৈ আছে। দেশৰ ব্যক্তিগত খণ্ডৰ সকলো প্ৰধান বিমান সেৱা গুৱাহাটীৰ পৰা বা গুৱাহাটীলৈ চলি আছে। ইয়াৰ উপৰি কিছুমান ব্যক্তিগত কোম্পানীয়ে অসমৰ ভিতৰতে বা উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ৰাজ্যসমূহৰ কিছুমান ঠাই সংযোগ কৰি হেলিকপ্টাৰ সেৱা প্ৰৱৰ্তন কৰিছে।

গুৱাহাটীৰ বিমান বন্দৰটো লোকপ্ৰিয় গোপীনাথ বৰদলৈ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বিমান বন্দৰ নামেৰে জনা যায়। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ভিতৰত এইটোৱেই একমাত্ৰ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বিমান বন্দৰ। এই বিমান বন্দৰৰ পৰা পৰিচালিত হোৱা (ঘৰুৱা আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত) বিমানৰ সংখ্যা, বিমান যাত্ৰীৰ সংখ্যা আৰু মালবস্তু পৰিবহণৰ তথ্য ৪.৮ নং তালিকাত উল্লেখ কৰা হৈছে।

তালিকা- ৪.৮ : গুৱাহাটীৰ লোকপ্ৰিয় গোপীনাথ বৰদলৈ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বিমান বন্দৰৰ বিমান সেৱাৰ তথ্য

বছৰ	দৈনিক বিমান উৰণৰ (অহা-যোৱা) গড় সংখ্যা	দৈনিক অহা-যোৱা কৰা যাত্ৰীৰ গড় সংখ্যা	দৈনিক পৰিবহণ কৰা (ব্যৱসায়িক) মালবস্তু (টন)
২০০৯-১০	৭২	৪৩৫৭	১৪.৪৫
২০১০-১১	৭৪	৫৩০১	২৩.৩৪
২০১১-১২	৭৭	৬১৫০	২১.২৬
২০১২-১৩	৭৪	৫৬৯০	১৬.৪৭

৪.৮ নং তালিকাত উল্লেখ কৰা তথ্যৰ পৰা দেখা গৈছে যে, গুৱাহাটীৰ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বিমান বন্দৰত দৈনিক বিমান উৰণৰ সংখ্যা ২০০৯-১০ আৰু ২০১২-১৩ বৰ্ষৰ ভিতৰত বিশেষ চকুত লগাকৈ পৰিৱৰ্তন হোৱা নাই। অৱশ্যে সেই সময়ছোৱাত দৈনিক গড় হিচাপে যাত্ৰীৰ সংখ্যা ১,০০০ বা ততোধিক বৃদ্ধি হৈছে আৰু ২০১১-১২ বৰ্ষত সৰ্বোচ্চ ৬১৫০ জন যাত্ৰীলৈ বৃদ্ধি পাইছিল। ব্যৱসায়িক সূত্ৰে দৈনিক গড় হিচাপত পৰিবহণ কৰা মালবস্তু ২০০৯-১০ চনৰ তুলনাত পৰৱৰ্তী বৰ্ষবিলাকত বৃদ্ধি হৈছে। ইয়াৰ ভিতৰত ২০১০-১১ বৰ্ষত দৈনিক গড়ে সৰ্বোচ্চ পৰিমাণৰ মালবস্তু (২৩.৩৪ টন) পৰিবাহিত হৈছিল।

৪.২.৫ : পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ সমস্যাসমূহ

যদিও অসমত আধুনিক পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ কিছুমান সা-সুবিধা আছে তথাপি ভাৰতবৰ্ষৰ আন কিছুমান অঞ্চলৰ তুলনাত অসম পৰিবহণ খণ্ডত পিছপৰি আছে। অসমৰ পথ পৰিবহণ, ৰে'ল পৰিবহণ, জল পৰিবহণ আৰু বিমান পৰিবহণ ব্যৱস্থাই চুকে-কোণে থকা ঠাইবোৰৰ মাজত সংযোগ ঘটাই ৰাজ্যখনৰ অৰ্থনীতিৰ আভ্যন্তৰীণ বৃদ্ধিত (Internal growth) অৰিহণা যোগাইছে। পৰিবহণ ব্যৱস্থাই গাঁওবিলাকক চহৰৰ সৈতে আৰু ভিতৰুৱা কিছুমান অনুন্নত অঞ্চলক উন্নত অঞ্চলবোৰৰ সৈতে সংযোগ স্থাপন কৰাৰ উপৰি উৎপাদন বৃদ্ধি, বজাৰ সম্প্ৰসাৰণ আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নতিৰ মৌলিক প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণ কৰিবলৈ আগবাঢ়িছে। পৰিবহণ ব্যৱস্থাই ৰাজ্যখনৰ বাবে এনে কিছু অৱদান আগ বঢ়ালেও এই ব্যৱস্থাৰ উন্নতি আৰু পৰিবৰ্ধন আশা কৰা মতে হোৱা নাই। আজিও অসমৰ বহু অঞ্চল উন্নত আৰু আধুনিক পৰিবহণ সেৱাৰ পৰা বঞ্চিত হৈ আছে। কিয়নো অসমৰ সমগ্ৰ পৰিবহণ ব্যৱস্থাটো সঠিক আৰু সুসমভাৱে উন্নত হোৱা নাই। ইয়াৰ প্ৰধান অন্তৰায়বোৰ হৈছে—

(ক) পাহাৰ, মালভূমি, সমভূমি, প্লাৱন ভূমি, জলাশয় আদিৰে বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ অসমৰ ভিন্ন ভূপ্ৰকৃতিৰ বাবে যাতায়াত ব্যৱস্থা সম্প্ৰসাৰণ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট অসুবিধা হয়

(খ) অসম ৰাজ্যখন ইয়াৰ পশ্চিমৰ ঠেক ভূখণ্ডৰ দ্বাৰা ভাৰতৰ সৈতে সংলগ্ন হৈছে আৰু সেইবাবে পৰিবহণৰ ক্ষেত্ৰত কিছু অসুবিধাৰ সৃষ্টি হৈছে।

(গ) বাট-পথ নিৰ্মাণ আৰু মেৰামতিৰ বাবে অসমৰ মাটিৰ গুণাগুণ ঠাই বিশেষে সিমান উপযুক্ত নহয়। তাৰোপৰি বাৰিষা কালত হোৱা প্ৰচুৰ বৰষুণৰ বাবে বাট-পথ সহজে নষ্ট হয়। আনহাতে, বাট-পথ নিৰ্মাণৰ ক্ষেত্ৰত উপযুক্ত আধুনিক প্ৰযুক্তি আৰু কৌশল প্ৰয়োগ নকৰাৰ ফলত কম দিনৰ ভিতৰতে বাট-পথৰ অৱস্থা শোচনীয় হৈ পৰে।

(ঘ) উদ্যোগিক বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত অসম ভাৰতৰ আন কিছুমান ৰাজ্যৰ তুলনাত এতিয়াও পিছ পৰি আছে। ইয়াৰ এটা প্ৰধান কাৰণ হৈছে অসমৰ অনুন্নত পৰিবহণ ব্যৱস্থা। আনহাতে, উদ্যোগিক বিকাশ হ'লে স্বাভাৱিকতে পৰিবহণ ব্যৱস্থাটোৱেও সমান্তৰালভাৱে উন্নতি লাভ কৰিব।

(ঙ) অসমত পৰ্য্যটন উদ্যোগৰ বিকাশৰ বাবে প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা আছে যদিও ইয়াৰ উন্নয়নৰ বাবে এতিয়াও যথোপযুক্ত ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা হোৱা নাই। পৰ্য্যটন উদ্যোগৰ বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত গুৰুত্ব দিলে নিশ্চিতভাৱে ৰাজ্যখনৰ পৰিবহণ ব্যৱস্থাটোৱেও উন্নতি লাভ কৰিব।

(চ) অসমত বৃহৎ বজাৰৰ অভাৱত ইয়াৰ পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ বিকাশ আশা কৰা মতে হোৱা নাই। আন্তঃৰাজ্যিক আৰু আন্তৰ্জাতিক পৰ্য্যায়ত বেপাৰ-বাণিজ্যৰ ক্ষেত্ৰখনৰ লগত অসম সক্ৰিয়ভাৱে জড়িত হ'ব পৰা নাই, যাৰ কাৰণে ইয়াৰ পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ আন্তঃগাঠনি দুৰ্বল হৈ আছে।

(ছ) সময়ে সময়ে উদ্ভৱ হোৱা গোষ্ঠীগত আৰু সাম্প্ৰদায়িক সমস্যাৰ লগতে

উৎপাদীৰ সমস্যাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক অস্থিৰতাৰ বাবে ৰাজ্যখনত দেশী আৰু বিদেশী বিনিয়োগ হ্ৰাস পাইছে। ইয়াৰ ফলত বেপাৰ-বাণিজ্যৰ সম্প্ৰসাৰণ সীমিত হৈছে আৰু পৰিবহণ খণ্ড (Transport Sector) বাধাগ্ৰস্ত হৈছে।

(জ) অসমৰ পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ প্ৰসাৰ সংখ্যাগতভাৱে হৈছে যদিও গুণগত দিশত ব্যৱস্থাটোৱে সিমান আগবাঢ়িব পৰা নাই। পথ পৰিবহণ, জল পৰিবহণ, ৰে'ল পৰিবহণ আৰু বিমান পৰিবহণৰ ক্ষেত্ৰত কাৰ্য্যকৰী (Operative) আৰু কাৰিকৰী (Technical) দক্ষতাৰ অভাৱ পৰিলক্ষিত হৈছে।

(ঝ) পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ সামগ্ৰিক উন্নতিৰ বাবে পথ পৰিবহণ, জল পৰিবহণ, ৰে'ল পৰিবহণ আৰু বিমান পৰিবহণৰ মাজত উপযুক্ত পৰিবহণ সমন্বয়ৰ (Transport co-ordination) অতি প্ৰয়োজন হয়। অসমত এনে সমন্বয়ৰ অভাৱ বাককৈয়ে পৰিলক্ষিত হৈছে।

(ঞ) ৰাজ্যখনৰ পিছপৰা পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ সম্প্ৰসাৰণ আৰু উন্নয়নৰ বাবে চৰকাৰে গ্ৰহণ কৰা আঁচনিসমূহ নিৰ্ধাৰিত সময়ত আৰু সঠিক ৰূপত কাৰ্য্যকৰী নকৰাৰ বাবে পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ দ্ৰুত উন্নয়ন সম্ভৱ হৈ উঠা নাই।

৪.৩ অসমৰ সম্পদ

৪.৩.১ : প্ৰকাৰ আৰু বৈশিষ্ট্য

সম্পদ বুলিলে আমাৰ পৰিবেশত থকা সেইবিলাক দ্ৰব্য বা বস্তুকে বুজায় যিবিলাক ব্যৱহাৰ কৰি আমি আমাৰ অভাৱ (need) আৰু অভিলাষ (desire) পূৰণ কৰিব পাৰোঁ। আমাৰ পৰিবেশত বিভিন্ন ধৰণৰ সম্পদ আছে আৰু বৈশিষ্ট্যৰ ভিত্তিত সেইবিলাকক কেইবাপ্ৰকাৰে শ্ৰেণী বিভাগ কৰিব পাৰি। অসমৰ সম্পদসমূহকো সেই একে ধৰণে শ্ৰেণী বিভাগ কৰিব পৰা যায়।

সম্পদ প্ৰধানকৈ দুই শ্ৰেণীৰ— প্ৰাকৃতিক সম্পদ (Natural resources) আৰু মানৱ আৰু মানৱ-সৃষ্ট সম্পদ (Human and man-made resources)। প্ৰাকৃতিক সম্পদসমূহ প্ৰাকৃতিক কাৰকৰ দ্বাৰা প্ৰকৃতিৰ বুকুত সৃষ্টি হয়। প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ কিছুমান নৱীকৰণীয় আৰু আন কিছুমান অনৱীকৰণীয়। যিবিলাক সম্পদ ভৌতিক, ৰাসায়নিক আৰু যান্ত্ৰিক প্ৰক্ৰিয়াৰে নৱীকৰণ অথবা নতুনকৈ উৎপন্ন বা পুনঃ পূৰণ কৰিব পাৰি সেইবিলাকক নৱীকৰণীয় সম্পদ (Renewable resources) বোলে। সৌৰশক্তি আৰু বতাহৰ লগতে অসমৰ পানী, উদ্ভিদ, বন্যপ্ৰাণী আদি এই শ্ৰেণীৰ সম্পদ। আনহাতে, কিছুমান সম্পদ গঠন হৈ বহু বছৰ ধৰি প্ৰকৃতিৰ বুকুত জমা হৈ আছে। কিন্তু এই সম্পদবোৰ ব্যৱহাৰ কৰি থাকিলে কালক্ৰমে সেইবোৰৰ পৰিমাণ হ্ৰাস হৈ এসময়ত সম্পদবোৰ নিঃশেষ হৈ যাব আৰু তেতিয়া সেইবোৰ পুনৰ পূৰণ কৰিব পৰা নাযাব। এনে সম্পদবোৰক অনৱীকৰণীয় সম্পদ (Non-renewable resources) বুলি কোৱা হয়। অসমত পোৱা খনিজ সম্পদ, যেনে— কয়লা, খনিজ তেল, প্ৰাকৃতিক গেছ আদি এই প্ৰকাৰৰ সম্পদৰ

ভিতৰত পৰে। ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰা নৱীকৰণীয় আৰু অনৱীকৰণীয় সম্পদসমূহৰ ভিতৰত আকৌ কিছুমান জীৱীয় (Biotic) আৰু কিছুমান অজীৱীয় (Abiotic) সম্পদ। উদ্ভিদ, বন্যপ্ৰাণী আদি জীৱীয় সম্পদ আৰু বতাহ, পানী, খনিজ পদাৰ্থ, মাটি আদি হৈছে অজীৱীয় সম্পদ।

সম্পদৰ আনটো ভাগ হৈছে মানৱ আৰু মানৱ-সৃষ্ট সম্পদ। মানুহে প্ৰকৃতিৰপৰা সম্পদ আহৰণ কৰে। আকৌ মানুহে সম্পদ সৃষ্টিও কৰে। নিজৰ জ্ঞান, বুদ্ধি, কৌশল আৰু দক্ষতাৰে মানুহে নিজৰ ব্যৱহাৰৰ উপযোগীকৈ সম্পদ সৃষ্টি কৰে আৰু এনেবোৰ সম্পদক মানৱ-সৃষ্ট সম্পদ বুলি কোৱা হয়। উদাহৰণ স্বৰূপে, মানুহে ভূমি সম্পদ ব্যৱহাৰ কৰি কৃষি সম্পদ (Agricultural resources) সৃষ্টি কৰে আৰু জলসম্পদ ব্যৱহাৰ কৰি জলবিদ্যুৎ শক্তি সম্পদ (Hydro-electric power resource) সৃষ্টি কৰে। মানুহে সম্পদসমূহ উপযুক্তভাৱে ব্যৱহাৰ আৰু পৰিচালনা কৰিবলৈ প্ৰয়োজনীয় আন্তঃগাঁথনি (Infrastructure) আৰু অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠান (Institutions) গঢ়ি তোলে আৰু এইবোৰ সম্পদো মানৱ-সৃষ্ট সম্পদৰ ভিতৰতে পৰে। গতিকে মানুহ প্ৰকৃত অৰ্থত মূল্যবান সম্পদ যাক মানৱ সম্পদ বুলি কোৱা হয়। মানৱ সম্পদ গঢ়ি তুলিবলৈ মানুহক শিক্ষা-দীক্ষা, জ্ঞান-বুদ্ধি, কলা-কৌশল আদিৰ ক্ষেত্ৰত দক্ষ কৰি তুলিব লাগিব।

অসমৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰাকৃতিক আৰু মানৱ— এই দুয়োবিধ সম্পদেই গুৰুত্বপূৰ্ণ। কাৰণ এই দুয়োবিধ সম্পদতে অসম চহকী। অসমত প্ৰচুৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদ আছে। কিন্তু তথাপি অসম এখন পিছপৰা ৰাজ্য। কাৰণ ইয়াৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজিৰ যথোচিত ব্যৱহাৰ এতিয়াও হোৱা নাই। এই ক্ষেত্ৰত সম্পদৰ আহৰণ, ব্যৱহাৰ আৰু পৰিচালনাৰ বাবে লাগিব প্ৰয়োজনীয় আন্তঃগাঁথনি আৰু প্ৰযুক্তি, যিবোৰ আকৌ মানৱ সম্পদে সম্পাদন কৰিব লাগিব। আনহাতে, অসমৰ বৃহৎ জনসংখ্যা হৈছে ৰাজ্যখনৰ মানৱ সম্পদৰ আধাৰ। অসমৰ জনসংখ্যাক গুণগতভাৱে সমৃদ্ধ কৰিব পাৰিলেহে মানৱ সম্পদৰ সৃষ্টি হ'ব। গতিকে দেখা যায় যে অসমৰ প্ৰাকৃতিক আৰু মানৱ সম্পদৰ উন্নয়ন অবিহনে ইয়াৰ অৰ্থনৈতিক বিকাশ মুঠেই সম্ভৱ নহয়।

৪.৩.২ : প্ৰাকৃতিক সম্পদ

অসমৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজি ইয়াৰ অনুকূল প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশত সৃষ্টি হৈছে। প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশৰ অৱস্থা ৰাজ্যখনত অঞ্চলভেদে ভিন ভিন হোৱাৰ বাবে প্ৰাকৃতিক সম্পদসমূহৰ প্ৰকাৰ, গুণাগুণ আৰু বিতৰণো অঞ্চলভেদে বেলেগ বেলেগ। অসমত নানা প্ৰকাৰৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদ আছে। এইবিলাকৰ ভিতৰত প্ৰধান সম্পদসমূহ হৈছে— ভূমি সম্পদ, বন সম্পদ, খনিজ সম্পদ আৰু জলসম্পদ।

ভূমি সম্পদ জীৱজগতৰ বাবে অতি অপৰিহাৰ্য সম্পদ। ভূমিয়ে প্ৰাণী আৰু উদ্ভিদক আশ্ৰয় দি জীৱজগত বৰ্তাই ৰাখিছে। মানুহে সকলো কাম-কাজ ভূমিৰ ওপৰতে সম্পাদন কৰে। আমি ভূমিৰ ওপৰতে বসবাস কৰি কৃষি, শিল্প, বাণিজ্য, যাতায়াত আদি অৰ্থনৈতিক

কাৰ্যকলাপবোৰ চলাই আছে। বিভিন্ন উদ্দেশ্যত মানুহে ভূমি ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। অবশ্যে ভূমি সম্পদৰ বৈশিষ্ট্য আৰু গুণাগুণ সকলো অঞ্চলতে একে নহয়। অসমৰ ভূমিৰ গুণাগুণ বিচাৰ কৰিলে দেখা যায় যে ইয়াৰ ভূমি চাৰি প্ৰকাৰৰ মূস্তিকাৰে গঠিত। এই চাৰিপ্ৰকাৰৰ মূস্তিকা হৈছে— (ক) নদী সমভূমিৰ পলসুৱা মূস্তিকা, (খ) গিৰিপদ মূস্তিকা, (গ) পাহাৰীয়া মূস্তিকা আৰু (ঘ) কংকৰ মূস্তিকা। ইয়াৰ ভিতৰত অৰ্থনৈতিক দিশৰপৰা পলসুৱা মাটি (মূস্তিকা) বিশেষভাৱে গুৰুত্বপূৰ্ণ। পলসুৱা মাটি দুই প্ৰকাৰৰ— নতুন পলসুৱা মাটি আৰু পুৰণি পলসুৱা মাটি। নতুন পলসুৱা মাটি ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক নদী আৰু ইহঁতৰ উপনৈবোৰৰ প্লাবনভূমি আৰু নদী কাষৰীয়া সমভূমি অঞ্চলত পোৱা যায়। এই মাটি ধান, মৰাপাট, মাহজাতীয় শস্য আৰু শাক-পাচলিৰ খেতিৰ বাবে উপযোগী। আনহাতে, পুৰণি পলসুৱা মাটি ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক উপত্যকাৰ সমভূমিৰ তুলনামূলকভাৱে ওখ অঞ্চলত পোৱা যায়। এই মাটি সাৰুৱা আৰু প্ৰধানকৈ ধান আৰু চাহ খেতিৰ বাবে উপযোগী। অসমৰ সকলো ঠাইতে কৃষি উপযোগী মাটিৰ বিতৰণ একে নহয়। যোৱা ২০০৯-১০ চনৰ তথ্য মতে অসমৰ মুঠ মাটিকালিৰ প্ৰায় ৩৫ শতাংশ মাটিত খেতি কৰা হৈছে।

আজিৰপৰা চাৰি-পাঁচ দশক আগলৈকে অসম বন সম্পদত অতি চহকী আছিল। কিন্তু পৰৱৰ্তী সময়ত দ্ৰুত জনসংখ্যা বৃদ্ধি আৰু বনাঞ্চলত হোৱা বেদখলৰ ফলত অসমৰ বন সম্পদ যথেষ্ট হ্ৰাস পাইছে। তথাপি ভাৰতবৰ্ষৰ অন্য কিছুমান ৰাজ্যৰ তুলনাত অসম বন সম্পদত এতিয়াও চহকী বুলি ক'ব পাৰি। অসমৰ সমভূমি, মালভূমি, পাহাৰ আদি প্ৰাকৃতিক অঞ্চলবোৰত কেইবাপ্ৰকাৰৰ অৰণ্য পোৱা যায়, যেনে— (ক) ক্ৰান্তীয় চিৰসেউজীয়া অৰণ্য, (খ) ক্ৰান্তীয় অধিচিৰসেউজীয়া অৰণ্য, (গ) নদী-কাষৰীয়া অৰণ্য, (ঘ) ক্ৰান্তীয় আৰ্দ্ৰ পৰ্ণপাতী অৰণ্য আৰু (ঙ) ক্ৰান্তীয় শুষ্ক পৰ্ণপাতী অৰণ্য। এই অৰণ্যবোৰ জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ (Biodiversity)ৰ ক্ষেত্ৰত চহকী আৰু এইবোৰত বিভিন্ন প্ৰজাতিৰ উদ্ভিদ আৰু জীৱ-জন্তু পোৱা যায়। অৰণ্যভেদে ওখ মূল্যবান গছ-গছনি, যেনে— নাহৰ, বনচোম, চাম, শিৰীষ, ঔ, গন্ধসৰৈ, আমাৰি, অগৰু, পমা, শিমলু, খৈৰা আদি আৰু চাপৰ গছ আৰু ঘাঁহ জাতীয় উদ্ভিদ, যেনে— বাঁহ, বেত, নল, খাগৰি, বিৰিণা, তৰা, কৌপাত, টেকীয়া, ঝাওঁ, কঁছৰা আদি পোৱা যায়। এই বনজ সম্পদবোৰে মানুহৰ প্ৰয়োজনীয় বাঁহ, কাঠ, খৰি, খেৰ, শাক-পাচলি, ফল-মূল, ঔষধি উদ্ভিদ আৰু নিত্য ব্যৱহাৰ সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰাৰ বাবে বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ কেঁচা মালৰ যোগান ধৰি আহিছে। অসমৰ হাবিত বিস্তৃতভাৱে বাঁহ পোৱা যায় আৰু বাঁহ অসমৰ অন্যতম প্ৰধান বনজ সম্পদ। বিভিন্ন প্ৰজাতিৰ বন্য জীৱ-জন্তু অসমৰ হাবিত, বিশেষকৈ সংৰক্ষিত বনাঞ্চলসমূহত পোৱা যায়। এইবিলাকৰ ভিতৰত পৃথিৱী বিখ্যাত এশিঙীয়া গঁড়, হাতী, বাঘ, ভালুক, বনৰীয়া ম'হ, নানাবিধ পহু, কেইবাটাও প্ৰজাতিৰ বান্দৰ, ভিন্ন প্ৰজাতিৰ সৰীসৃপ আদিয়েই প্ৰধান। অসমৰ পাৰ্বত্য অঞ্চলটোত অৰ্থাৎ কাৰ্বি আংলং আৰু ডিমা হাছাও জিলাত স্বাভাৱিকতে অৰণ্য বেছি। ভাৰতৰ ৰাজ্যিক বন প্ৰতিবেদনৰ ২০১১ চনৰ তথ্য মতে, অসমত মুঠতে ১৬,৮৩২ বৰ্গ

কিলোমিটাৰ অৰ্থাৎ ৰাজ্যখনৰ মুঠ মাটিকালিৰ প্ৰায় ৩৪ শতাংশ (শ্ৰেণীভুক্ত আৰু অশ্ৰেণীভুক্ত অৰণ্য ধৰি) বনাঞ্চল আছে। আনহাতে, অসমৰ মুঠ বনাঞ্চলৰ ৭২ শতাংশ বনাঞ্চলেই সংৰক্ষিত বনাঞ্চল (Reserved forests)। বৰ্তমান ৰাজ্যখনত কাজিৰঙাকে ধৰি মুঠ ৫খন ৰাষ্ট্ৰীয় উদ্যান (National park) আৰু ২খন প্ৰস্তাৱিত অভয়াৰণ্যক ধৰি মুঠ ২০খন অভয়াৰণ্য (Wildlife Sanctuary) আছে।

অসম খনিজ সম্পদত চহকী। মূলতঃ অসুবিধাজনক অৱস্থিতি আৰু প্ৰতিকূল প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশৰ বাবে খনিজ সম্পদবোৰ ভালদৰে আহৰণ কৰিব পৰা নাই। অসমৰ প্ৰধান খনিজ সম্পদসমূহ হৈছে— কয়লা, খনিজ তেল, প্ৰাকৃতিক গেছ আৰু চূণশিল। উৎপাদনৰ ক্ষেত্ৰত দেখা গৈছে যে ২০০৯-১০ আৰু ২০১০-১১ বৰ্ষৰ ভিতৰত প্ৰাকৃতিক গেছৰ উৎপাদন সামান্য বৃদ্ধি পাইছে যদিও কয়লা, খনিজ তেল আৰু চূণশিলৰ উৎপাদন কিছু পৰিমাণে হ্ৰাস পাইছে। খনিজ তেল সম্পদত অসম চহকী। ইয়াক পনীয়া সোণ (Liquid gold) বুলি কোৱা হয়। অসমত পোন প্ৰথমে ডিগবৈত তেলৰ সন্ধান পোৱা গৈছিল। ভাৰতৰ ভিতৰত ডিগবৈ তৈলক্ষেত্ৰ আটাইতকৈ পুৰণি। ডিগবৈৰ উপৰি অসমৰ প্ৰধান তৈলক্ষেত্ৰসমূহ হৈছে— নাহৰকটীয়া, মৰাণ-ছগ্ৰীজান, ৰুদ্ৰসাগৰ, লাকোৱা, গেলেকী, বৰহোলা আৰু আমগুৰি তৈলক্ষেত্ৰ। খনিজ তেলৰ লগতে প্ৰাকৃতিক গেছৰ ক্ষেত্ৰতো অসম চহকী। সাধাৰণতে খনিজ তেল উৎপাদন কৰা প্ৰায়বোৰ অঞ্চলতে কম-বেছি পৰিমাণে প্ৰাকৃতিক গেছ পোৱা যায়। ইয়াৰ ভিতৰত প্ৰধানকৈ ৰুদ্ৰসাগৰ, মৰাণ, লাকোৱা আৰু নাহৰকটীয়া তৈলক্ষেত্ৰত পৰ্যাপ্ত পৰিমাণৰ প্ৰাকৃতিক গেছ সঞ্চিত হৈ আছে। অসমে ভাৰতবৰ্ষৰ মুঠ উৎপাদনৰ প্ৰায় ২৫ শতাংশ প্ৰাকৃতিক গেছ অসমে উৎপন্ন কৰে।

অসমৰ খনিজ সম্পদৰ ভিতৰত কয়লা অন্যতম। অসমত পোৱা কয়লাত ছালফাৰৰ পৰিমাণ বেছি। এই কয়লা ইন্ধন হিচাপে স্থানীয় ৰেল পৰিবহণ, জাহাজ পৰিবহণ আৰু বিদ্যুৎশক্তি উৎপাদনত প্ৰধানকৈ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। ৰাজ্যখনৰ ডিব্ৰুগড় জিলাৰ মাকুম অঞ্চল, ডিব্ৰুগড় আৰু শিৱসাগৰ জিলাৰ অন্তৰ্গত দিল্লী-জয়পুৰ অঞ্চল, তিনিচুকীয়া জিলাৰ চৰাইপুং-তৰাজান অঞ্চল; কাৰ্বি আংলং জিলাৰ কলীয়াজান আৰু শিলভেটা অঞ্চল, ডিমা হাছাও জিলাৰ উমৰাংছ' আৰু গৰমপানী অঞ্চলত কয়লা পোৱা যায়। তদুপৰি ধুবুৰী জিলাৰ শিঙৰীমাৰী অঞ্চলতো কয়লাৰ সন্ধান পোৱা গৈছে। চূণশিল অসমৰ আন এবিধ উল্লেখযোগ্য খনিজ সম্পদ। ইয়াক চিমেণ্ট প্ৰস্তুত কৰোঁতে আৰু লো আৰু তীখা উৎপাদন কৰোঁতে ব্যৱহাৰ কৰাৰ উপৰি কিছুমান ৰাসায়নিক উদ্যোগত কেঁচা সামগ্ৰী হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। অসমৰ পাৰ্বত্য জিলা দুখনত চূণশিল পোৱা যায়। কাৰ্বি আংলং জিলাৰ কলীয়াজান-মানজা অঞ্চল, দিলাই পৰ্বত, শিলভেটা অঞ্চল আৰু বোকাজানৰ পূব অঞ্চলত আৰু ডিমা হাছাও জিলাৰ পানীমুৰ, গৰমপানী, টুমবুং আৰু উমৰাংছ' অঞ্চলত চূণশিল পোৱা যায়। তদুপৰি অসমত পোৱা অন্যান্য খনিজ সম্পদবোৰ হৈছে— লোৰ আকৰ, ফেলস্পাৰ (Felspar), কোৱাৰ্টজ (Quartz) আৰু খনিজ মৃত্তিকা (Clay mineral)। অসমত পোৱা লোৰ আকৰত লোৰ পৰিমাণ কম থাকে। সেয়েহে ইয়াৰ আহৰণ

অৰ্থনৈতিক দিশৰপৰা লাভজনক নহয়। যি কি নহওক, গোৱালপাৰা জিলাৰ চান্দৰডিঙা, লেংগুপাৰা আৰু কুমৰী অঞ্চলত লোৰ আকৰৰ সন্ধান পোৱা গৈছে। ফেল্পাৰ অসমত কম পৰিমাণে পোৱা যায়। কামৰূপ জিলাৰ হাহিমত ফেল্পাৰ পোৱা গৈছে। সেইদৰে কিছু পৰিমাণে কোৱাৰ্ট্জ ৰাজ্যখনৰ নগাঁও জিলাৰ জীয়াজুৰি পাহাৰ, বৰহোলা, চাপানলা আৰু নগাঁও জিলাৰ দক্ষিণাংশ আৰু কাৰ্বি আংলং জিলাৰ উত্তৰাংশত থকা থানাজুৰি পাহাৰত পোৱা গৈছে। আনহাতে, কেইবাপ্ৰকাৰৰ খনিজ মৃত্তিকা অসমত বিস্তৃতভাৱে পোৱা যায়। ইয়াৰ ভিতৰত চীনা মাটি (China clay) কাৰ্বি আংলং জিলাৰ শিলভেটা, চিলনীজান আৰু দেওপানী অঞ্চলত আৰু সাজি মাটি (Fuller's clay) নলবাৰী জিলাৰ পাগলাদিয়া নদীৰ পাৰৰ সুৱণখাটা আৰু ভূটান খুঁটি অঞ্চলত পোৱা যায়।

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ লগতে অসম জলসম্পদত চহকী। অসমত পৰ্যাপ্ত পৃষ্ঠজল সম্পদ (Surface water resource) আৰু ভূ-তল জলসম্পদ (Underground water resource) আছে। প্ৰচুৰ বৰষুণ, গোটেই বছৰ ধৰি বৈ থকা (Perennial) নদ-নদীৰ জলপ্ৰবাহ, খাল, পিতনি, জলাহ, আৰ্দ্ৰভূমি (Wetlands) আদিৰ জলৰাশিয়ে অসমৰ পৃষ্ঠ-জল সম্পদ সমৃদ্ধ কৰিছে। ৰাজ্যখনৰ দুই প্ৰধান নদী— ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক আৰু ইহঁতৰ অসংখ্য উপনৈবোৰে দেশৰ প্ৰায় এক তৃতীয়াংশ জলসম্পদ বহন কৰিছে। ৰাজ্যখনত অলেখ সৰু-বৰ পিতনি আৰু জলাহৰ উপৰি প্ৰায় তিনি হেজাৰৰো অধিক আৰ্দ্ৰভূমি আছে। এইবোৰত প্ৰধানকৈ নানা প্ৰকাৰৰ মাছ আৰু ভিন্ন প্ৰজাতিৰ জলজ উদ্ভিদ পোৱা যায়। পৃষ্ঠ জলভাগ বিশেষকৈ বোৱতী নদ-নদীৰ জলৰাশি কৃষি কাৰ্যৰ লগতে ঘৰুৱা প্ৰয়োজনত আৰু উদ্যোগ আৰু জল পৰিবহণ খণ্ডত ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। আনহাতে, সমগ্ৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক উপত্যকাত ভূ-তল জলসম্পদ প্ৰচুৰ পৰিমাণে সঞ্চিত হৈ আছে। সমভূমি অঞ্চলত ভূপৃষ্ঠৰপৰা প্ৰায় ৫ মিটাৰ গভীৰতাৰ ভিতৰতে ভূ-তল জলস্তৰ পোৱা যায়। পৃষ্ঠ জলৰাশিৰ দৰে ভূ-তল জলৰাশি ৰাজ্যখনৰ কৃষিৰ উপৰি ঘৰুৱা আৰু ঔদ্যোগিক ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। কিন্তু মন কৰিবলগীয়া কথা এয়ে যে অসমত প্ৰচুৰ পৃষ্ঠজল সম্পদ আৰু ভূ-তল জলসম্পদ আছে যদিও ইয়াৰ উপযুক্ত ব্যৱহাৰ এতিয়াও হোৱা নাই।

৪.৩.৩ : মানৱ সম্পদ

এই কথা নিশ্চয়কৈ সত্য যে অসমৰ দ্ৰুতগতিৰে বাঢ়ি অহা জনসংখ্যা ৰাজ্যখনৰ বাবে বোজা হৈ পৰিছে। জনসংখ্যাৰ সমস্যাই ৰাজ্যখনত আন বহু সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰিছে। সেয়েহে জনসংখ্যা বৃদ্ধি নিয়ন্ত্ৰণ নকৰিলে আৰু বৃহৎ জনসংখ্যাক মানৱ সম্পদ হিচাপে গঢ়ি তুলিব নোৱাৰিলে জনসংখ্যাৰ সমস্যাই ৰাজ্যখনত ব্যাপক ৰূপ ধাৰণ কৰিব। ২০১১ চনৰ লোকপিয়ল মতে অসমৰ জনসংখ্যা হৈছে প্ৰায় ৩১ নিযুত। এই জনসংখ্যা ভাৰতৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ ২.৫৮ শতাংশ। ৰাজ্যখনৰ প্ৰায় ৭৩ শতাংশ লোক শিক্ষিত, ইয়াৰে পুৰুষৰ শিক্ষিত হাৰ প্ৰায় ৭৮ শতাংশ আৰু মহিলাৰ শিক্ষিত হাৰ প্ৰায় ৬৭ শতাংশ। আকৌ

নগৰ আৰু গাঁৱৰ জনসংখ্যাৰ শিক্ষিতৰ হাৰ যথাক্ৰমে প্ৰায় ৮৮ শতাংশ আৰু ৭০ শতাংশ। বয়সৰ ভিত্তিত দেখা যায় যে জাপান বা চীন দেশৰ দৰে ভাৰতৰ আৰু অসমৰ জনসংখ্যা বয়সস্থ লোকৰ দ্বাৰা ভাৰাক্ৰান্ত নহয়। মন কৰিবলগীয়া যে ১৫ বছৰৰপৰা ৩৪ বছৰ বয়সৰ ভিতৰত অসমৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ ৩৫ শতাংশ লোক অৰ্থাৎ ১০ নিযুততকৈও অধিক লোক আছে। ই এক আশাৰ বতৰা, কিয়নো অসমৰ জনসংখ্যাত যুৱ-প্ৰজন্মৰ (The youth) পয়োভৰ ঘটিছে। অফুৰন্ত কৰ্মদক্ষতাৰ সম্ভাৱনা থকা ১৫ বছৰৰপৰা ৩৪ বছৰ বয়সৰ যুৱচামে ৰাজ্যখনৰ জনসংখ্যাৰ এক বুজন অংশ (এক তৃতীয়াংশতকৈ অধিক) প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে। এই বৃহৎ যুৱশক্তিক সঠিকভাৱে পৰিচালিত কৰি শিক্ষা-দীক্ষা, বুদ্ধি-বৃত্তি, কাৰিকৰী দক্ষতা আদিৰ ক্ষেত্ৰত উপযুক্ত কৰি গঢ়ি তুলিব লাগিব। আনহাতে, সমাজৰ দুৰ্বল শ্ৰেণীৰ লোকসকল, বিশেষকৈ দৰিদ্ৰ জনসাধাৰণ, দৈহিকভাৱে অক্ষম লোকসকল আৰু মহিলাসকলৰ সৱলীকৰণৰ বাবে কাৰ্যকৰী ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিলেহে প্ৰকৃত অৰ্থত মানৱ সম্পদৰ উন্নয়ন সম্ভৱ হ'ব। অসমৰ বৃহৎ জনসংখ্যাক ৰাজ্যখনৰ বাবে বোজা হ'বলৈ নিদি কিদৰে সম্পদ হিচাপে গঢ়ি তুলিব পাৰি আৰু সেই পৰিকল্পনা কৰাৰ সময় আহি পৰিছে। আমাৰ সন্মুখত এতিয়া এইটোৱেই এক ডাঙৰ প্ৰত্যাহ্বান হৈ থিয় দিছে।

৪.৩.৪ : প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ সংকট

প্ৰাকৃতিক সম্পদ মানৱ জাতিৰ অস্তিত্ব আৰু জীৱনৰ মানদণ্ড বৰ্তাই ৰাখিবৰ বাবে অপৰিহাৰ্য। প্ৰাকৃতিক সম্পদ প্ৰকৃতিৰ মুক্ত দান (Free gift of nature) বুলি আমাৰ মাজত এটা ভ্ৰান্ত ধাৰণা আছে। এই ধাৰণালৈ মানুহে প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজি জৰ্জ-মৰ্জৰ ব্যৱহাৰ কৰে। ইয়াৰ ফলত প্ৰধানকৈ তিনি প্ৰকাৰৰ সমস্যাৰ সৃষ্টি হয়, যেনে— (ক) সম্পদ প্ৰদূষিত আৰু নষ্ট হয়, (খ) সম্পদৰ নাটনি হয় আৰু (গ) গুৰুতৰ পাৰিৱেশিক আৰু আৰ্থ-সামাজিক সমস্যাৰ উদ্ভৱ হয়। অৱশ্যে কেৱল মানৱজনিত কাৰণতেই যে প্ৰাকৃতিক সম্পদ নষ্ট হয় এনে নহয়, প্ৰাকৃতিক কাৰণতো সম্পদ বিনষ্ট হয়।

প্ৰাকৃতিক সম্পদত চহকী অসম ৰাজ্যখনৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজি বৰ্তমান সুৰক্ষিত অৱস্থাত নাই। দিনে দিনে প্ৰাকৃতিক সম্পদবোৰ ক্ষয় হ'বলৈ ধৰিছে। বৰ্তমান সময়ত প্ৰাকৃতিক কাৰকতকৈ মানৱজনিত কাৰকবোৰ বেছি প্ৰভাৱশালী ৰূপত সক্ৰিয় হৈ পৰিছে। যোৱা কেইটামান দশকত অসমৰ জনসংখ্যা দ্ৰুতগতিৰে বৃদ্ধি পাইছে। ফলস্বৰূপে প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশৰ ওপৰত জনসংখ্যাৰ হেঁচা বাঢ়ি গৈছে। জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ফলত বিশেষকৈ জনবসতিৰ প্ৰসাৰ ঘটিছে আৰু খাদ্য শস্যৰ উৎপাদন বৃদ্ধি কৰিবলগীয়া হৈছে। কোনো ঠাইত হাবি-জংঘল পৰিষ্কাৰ কৰি আকৌ কোনো ঠাইত জলাশয় আদি পুতি মানুহে বসতি কৰিবলৈ লৈছে। তদুপৰি সাৰুৱা পলসুৱা কৃষিভূমি বসতিৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। এইদৰে জনবসতি সম্প্ৰসাৰণৰ ফলত বনাঞ্চল, জলাশয়, আৰ্দ্ৰভূমি, কৃষিভূমি আদি মূল্যবান সম্পদবোৰ ক্ৰমে হ্ৰাস পাই আহিছে। জনসংখ্যাৰ হেঁচাত ভূমিৰ ব্যৱহাৰৰ পৰিৱৰ্তন হৈছে আৰু অনুচিতভাৱে ভূমি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। ইয়াৰ ফলত ভূমি ক্ষয়, ভূমিৰ উৰ্বৰতা

হাস, মৃত্তিকা প্ৰদূষণ আদি সমস্যাৰ সৃষ্টি হৈছে। আনহাতে, বৰ্দ্ধিত জনসংখ্যাৰ বাবে অধিক খাদ্য শস্য উৎপাদনত গুৰুত্ব দিবলগীয়া হোৱাত কৃষিভূমিৰ প্ৰয়োজন হৈছে। কিন্তু জনবসতিৰ বাবেও কৃষিভূমি ব্যৱহাৰ হোৱাত ৰাজ্যখনত কৃষিভূমি হ্ৰাস হ'ব ধৰিছে। সেয়েহে মানুহে অৰণ্যভূমি আৰু আৰ্দ্ৰভূমি কৃষিভূমিলৈ পৰিৱৰ্তন কৰি কৃষিকাৰ্যৰ সম্প্ৰসাৰণ ঘটাইছে। আকৌ অধিক শস্য উৎপাদনৰ উদ্দেশ্যে কৃষিভূমিত অত্যধিক ৰাসায়নিক সাৰ প্ৰয়োগ কৰাৰ ফলতো কৃষিভূমিৰ প্ৰাকৃতিক গুণাগুণ নষ্ট হৈ পৰিছে।

ভূমি সম্পদৰ দৰে অসমৰ বন সম্পদো মানুহৰ কাৰ্যকলাপৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হৈছে। বৰ্তমান চলি থকা বন ধ্বংস কাৰ্য যদি এতিয়াই ৰোধ কৰিব পৰা নাযায়, তেন্তে অচিৰেই অসমৰ বনসম্পদ নিঃশেষ হৈ যাব। ৰাজ্যখনত পাৰিৱেশিক ভাৰসাম্য ৰক্ষাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় বনাঞ্চলৰ অভাৱ ঘটি গুৰুতৰ পাৰিৱেশিক সমস্যাৰ সৃষ্টি হ'ব। সেইদৰে ৰাজ্যখনৰ বিশেষকৈ পৰিবহণ, উদ্যোগ আৰু শক্তি খণ্ডৰ উন্নয়নৰ অৰ্থে খনিজ সম্পদবোৰৰ ব্যৱহাৰ ক্ৰমশঃ বৃদ্ধি পাইছে আৰু নিশ্চিতভাৱে এদিন এই অনৱীকৰণীয় সম্পদৰাজিৰ ভাণ্ডাৰ উদং হৈ পৰিব।

বৰ্তমান সময়ত মানুহৰ অৰ্থনৈতিক কাম-কাজৰ পৰিসৰ বৃদ্ধি পাইছে। অসমত নগৰীকৰণ আৰু ঔদ্যোগীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া ক্ৰমশঃ অগ্ৰসৰ হৈছে আৰু ফলত প্ৰাকৃতিক সম্পদসমূহৰ ওপৰত ইয়াৰ প্ৰত্যক্ষ আৰু পৰোক্ষ প্ৰভাৱ পৰিছে। উপযুক্ত পৰিকল্পনা অবিহনে নগৰীকৰণ আৰু ঔদ্যোগীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া অব্যাহত থাকিলে ৰাজ্যখনৰ বায়ু, ভূমি আৰু জলসম্পদ প্ৰদূষিত হ'ব। যি কি নহওক, এই কথা ঠিক যে প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ উচিত আৰু বিবেচনাপূৰ্ণ ব্যৱহাৰ হ'ব লাগে আৰু ইয়াৰ বাবে সম্পদ পৰিকল্পনাৰ (Resource planning) অতি আৱশ্যক। উপযুক্ত পৰিকল্পনাৰ দ্বাৰা সম্পদ সংৰক্ষণ কৰি সম্পদৰ অপচয় ৰোধ কৰিব লাগিব আৰু তেতিয়াহে অসমৰ সামগ্ৰিক উন্নতি আশা কৰিব পাৰি।

8.8 অসমৰ অৰ্থনীতি

8.8.1 : কৃষি

অসম এখন কৃষিপ্ৰধান ৰাজ্য। অসমৰ সৰহসংখ্যক লোক কৃষি কৰ্মত নিয়োজিত হৈ আছে। অসমৰ অৰ্থনীতিৰ মূল ভেটি হৈছে কৃষি আৰু কৃষি খণ্ডই হৈছে অসমৰ অৰ্থনীতিৰ মূল চালিকা শক্তি। অসমৰ অৰ্থনৈতিক উন্নতিত কৃষিখণ্ডই গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰি আহিছে। অসমৰ মুঠ কৰ্ম-নিয়োজিত লোকৰ (Working population) ভিতৰত ৫৩ শতাংশতকৈয়ো অধিক লোক কৃষি খণ্ডত প্ৰত্যক্ষ আৰু পৰোক্ষভাৱে নিয়োজিত হৈ আছে।

অসমৰ কৃষি জৰীপৰ তথ্য মতে ২০১০-১১ বৰ্ষত অসমত মুঠ ২৮.১১ লাখ হেক্টৰ মাটিত খেতি কৰা হৈছিল। অৰ্থাৎ অসমৰ মুঠ খেতি কৰিব পৰা মাটিৰ প্ৰায় ৮৮ শতাংশ মাটিত খেতি কৰা হৈছিল। ভাৰতৰ অন্য ৰাজ্যৰ দৰে অসমতো খেতিয়কসকলৰ

তালিকা ৪.৯ : অসমৰ কৃষি-জলবায়বীয় (Agro-climatic) অঞ্চলভেদে কৃষিভূমিৰ বিতৰণ (২০১০-১১)

ক্রমিক নং	কৃষি-জলবায়বীয় অঞ্চল	জিলাসমূহ	মুঠ খেতি কৰা মাটি (লাখ হেক্টৰ)	এটাটকৈ অধিক খেতি কৰা মাটি (লাখ হেক্টৰ)
১	নামনি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা অঞ্চল	কামৰূপ, কামৰূপ (মেট্ৰ’), নলবাৰী, বাক্সা, বৰপেটা, বঙাইগাঁও, চিৰাং, কোকৰাঝাৰ, ধুবুৰী, গোৱালপাৰা	৯.৩০	৪.৬৯ (৫০.৪৩%)
২	উত্তৰ পাৰ্বৰ সমভূমি অঞ্চল	দৰং, ওদালগুৰি, শোণিতপুৰ, লখিমপুৰ, ধেমাজি	৫.৩৭	৩.৩৬ (৬২.৫৭%)
৩	মধ্য ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা অঞ্চল	নগাঁও, মৰিগাঁও	৩.২৮	০.৮৬ (২৬.২১%)
৪	উজনি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা অঞ্চল	তিনিচুকীয়া, ডিব্ৰুগড়, শিৱসাগৰ, যোৰহাট, গোলাঘাট	৬.২০	১.৯৪ (৩১.২৯%)
৫	বৰাক উপত্যকা অঞ্চল	কাছাৰ, কৰিমগঞ্জ, হাইলাকান্দি	২.৪২	১.০২ (৪২.১৫%)
৬	পাৰ্বত্য অঞ্চল	কাৰ্বি আংলং, ডিমা হাচাও	১.৫৪	১.০১ (৬৫.৫৮%)
	অসম		২৮.১১	১২.৮৮ (৪৫.৮২%)

অধিকাংশই অতি কম মাটিতে খেতি কৰে। ৰাজ্যখনৰ প্ৰায় ৮৫ শতাংশ খেতিয়ক ক্ষুদ্ৰ আৰু উপান্ত শ্ৰেণীৰ (Marginal class) কৃষক।

অসমত বৰষুণ আৰু উত্তাপৰ পৰিমাণ, মাটিৰ প্ৰকাৰ আৰু পৃষ্ঠভূমিৰ বৈশিষ্ট (Topographical characteristics) সকলো ঠাইতে একে নহয়। ফলত অঞ্চলভেদে শস্যৰ প্ৰকাৰ, উৎপাদন, কৃষি প্ৰণালী আদি বেলেগ বেলেগ হোৱা দেখা যায়। সেয়েহে মাটিৰ প্ৰকাৰ আৰু গুণাগুণ, পৃষ্ঠভূমিৰ বৈশিষ্ট, বৰষুণ আৰু উত্তাপৰ বিতৰণৰ ভিন্নতাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি অসমক মুঠ ছয়টা কৃষি-জলবায়ৱীয় (Agro-climatic) অঞ্চলত ভাগ কৰা হৈছে, যেনে— (১) নামনি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা অঞ্চল, (২) উত্তৰপাৰৰ সমভূমি অঞ্চল, (৩) মধ্য ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা অঞ্চল, (৪) উজনি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা অঞ্চল, (৫) বৰাক উপত্যকা অঞ্চল আৰু (৬) পাৰ্বত্য অঞ্চল (তালিকা-৪.৯)। নামনি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা অঞ্চলটোৰ অন্তৰ্গত কামৰূপকে ধৰি দহখন জিলাত মুঠ ৯.৩০ লাখ হেক্টৰ মাটিত খেতি কৰা হৈছে আৰু ইয়াৰে ৪.৬৯ লাখ হেক্টৰ (৫০.৪৩ শতাংশ) মাটিত এটাতকৈ অধিক শস্যৰ খেতি কৰা হৈছে। উত্তৰপাৰৰ সমভূমি অঞ্চলৰ অন্তৰ্গত দৰং জিলাকে ধৰি পাঁচখন জিলাত মুঠ ৫.৩৭ লাখ হেক্টৰ মাটিত খেতি কৰা হৈছে আৰু ইয়াৰে ৩.৩৬ লাখ হেক্টৰ (৬২.৫৭ শতাংশ) মাটিত এটাতকৈ অধিক শস্যৰ খেতি কৰা হৈছে। সেইদৰে মধ্য আৰু উজনি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা অঞ্চল দুটাত ক্ৰমে ৩.২৮ লাখ হেক্টৰ আৰু ৬.২০ লাখ হেক্টৰ মাটিত খেতি কৰা হৈছে। ইয়াৰ ভিতৰত মধ্য উপত্যকা অঞ্চলত ০.৮৬ লাখ হেক্টৰ (২৬.২১ শতাংশ) আৰু উজনি উপত্যকা অঞ্চলত ১.৯৪ লাখ হেক্টৰ (৩১.২৯ শতাংশ) মাটিত এটাতকৈ অধিক শস্যৰ খেতি কৰা হৈছে। কাছাৰ, কৰিমগঞ্জ আৰু হাইলাকান্দি জিলাক সামৰি লোৱা বৰাক উপত্যকা অঞ্চলটোত মুঠ ২.৪২ লাখ হেক্টৰ মাটিত খেতি কৰা হৈছে আৰু এটাতকৈ অধিক শস্যৰ খেতি কৰা হৈছে ১.০২ লাখ হেক্টৰ (৪২.১৫ শতাংশ) মাটিত। আনহাতে, কাৰ্বি আংলং আৰু ডিমা হাছাও জিলাক সামৰি লোৱা পাৰ্বত্য অঞ্চলটোত মুঠ ১.৫৪ লাখ হেক্টৰ মাটিত খেতি কৰা হৈছে আৰু ইয়াৰে ১.০১ লাখ হেক্টৰ (৬৫.৫৮ শতাংশ) মাটিত এটাতকৈ অধিক শস্যৰ খেতি কৰা হৈছে। সামগ্ৰিকভাৱে ২০১০-১১ বৰ্ষত অসমত মুঠ ২৮.১১ লাখ হেক্টৰ মাটিত খেতি কৰা হৈছিল আৰু ইয়াৰে ১২.৮৮ লাখ হেক্টৰ (৪৫.৮২ শতাংশ) মাটিত এটাতকৈ অধিক শস্যৰ খেতি কৰা হৈছিল।

ধান অসমৰ প্ৰধান শস্য। ৰাজ্যখনৰ আটাইকেইটা কৃষি-জলবায়ৱীয় অঞ্চলত অৰ্থাৎ সকলো জিলাতে ধান খেতি কৰা হয়। তালিকা-৪.১০ত দিয়া তথ্য মতে ২০১১-১২ চনত অসমত মুঠ ২৫.৪৫ লাখ হেক্টৰ মাটিত ধান খেতি কৰা হৈছিল আৰু প্ৰায় ৫০.৪৫ লাখ মেট্ৰিকটন ধান উৎপন্ন হৈছিল। অসমত তিনি প্ৰকাৰৰ ধানৰ খেতি কৰা হয়, যেনে— আশ্ব ধান (Autumn rice), শালি ধান (Winter rice) আৰু বড়ো ধান (Summer rice)। ইয়াৰ ভিতৰত শালি ধানৰ খেতি বিস্তৃতভাৱে কৰা হয়। অসমৰ মুঠ ধান খেতি কৰা মাটিৰ প্ৰায় ৭০ শতাংশ মাটিত শালি ধানৰ খেতি কৰা হয়। ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক

উপত্যকাৰ সাৰুৱা পলসুৱা মাটিত শালি খেতি ভাল হয়। এই খেতি ৰোপণ পদ্ধতিৰে জুলাই-আগষ্ট মাহত আৰম্ভ কৰি নৱেম্বৰ-ডিচেম্বৰ মাহত চপোৱা হয়। আৰু খেতি সমভূমিৰ সাৰুৱা মাটিত কৰা হয় আৰু বিশেষকৈ নামনি অসমত এই খেতি বিস্তৃতভাৱে কৰা হয়। আৰু খেতি ৰোপণ আৰু সিঁচন দুই প্ৰকাৰে কৰা হয়। ফেব্ৰুৱাৰী-মাৰ্চ মাহত আৰম্ভ কৰি জুন-জুলাই মাহত চপোৱা হয়। বড়ো ধানো কম-বেছি পৰিমাণে অসমৰ আটাইকেইখন জিলাত উৎপাদন কৰা হয়। এই ধানৰ খেতি সাধাৰণতে দ ঠাই বিলাকত শীতকালত আৰম্ভ কৰি বাৰিষা জুন-জুলাই মাহত বানপানী অহাৰ আগে আগে চপোৱা হয়। বানপানীত অঞ্চলৰ কৃষকসকলৰ মাজত বড়ো ধানৰ খেতি বৰ্তমান জনপ্ৰিয় হৈ পৰিছে, কাৰণ বানপানীয়ে শালি খেতি নষ্ট কৰি পেলায়।

ধানৰ উপৰি অসমৰ প্ৰধান খাদ্যশস্য হৈছে— ঘেঁহু, গোমধান আৰু নানাবিধ মাহ জাতীয় শস্য। মাটি মাহ, মণ্ড মাহ, মচুৰ মাহ, মটৰ মাহ, বহৰ মাহ, বুট মাহ আদি মাহ জাতীয় শস্যৰ খেতি মুঠতে ১.৩২ লাখ হেক্টৰ মাটিত কৰি ০.৭৬ লাখ মেট্ৰিকটন শস্যৰ উৎপাদন হৈছিল (তালিকা-৪.১০)। আনহাতে, তেল জাতীয় শস্য, যেনে— সৰিয়হ, তিল, তিচি, এৰাণ্ডি আদিৰ খেতি প্ৰায় ২.৭৬ লাখ হেক্টৰ মাটিত কৰি ১.৫৬

তালিকা ৪.১০ : অসমৰ প্ৰধান শস্যবোৰৰ কিছুমান তথ্য (২০১১-১২)

শস্যৰ নাম	খেতি কৰা মাটি (লাখ হেক্টৰ)	উৎপাদন (লাখ মেট্ৰিকটন)
(ক) ধান	২৫.৪৫	৫০.৪৫
(খ) ঘেঁহু, গোমধান আৰু অন্যান্য খাদ্যশস্য	০.৬৫	০.৬৮
(গ) মাহ জাতীয় শস্য (মাটি মাহ, মণ্ড মাহ, মচুৰ মাহ, মটৰ মাহ, বহৰ মাহ, বুট মাহ আদি) মুঠ খাদ্যশস্য (ক + খ + গ) :	১.৩২	০.৭৬
(ঘ) তেল জাতীয় শস্য (সৰিয়হ, তিল, তিচি, এৰাণ্ডি আদি)	২.৭৬	১.৫৬
অন্যান্য প্ৰধান শস্য :		
(ঙ) মৰাপাট	০.৬৬	১.০৯
(চ) কুঁহিয়াৰ	০.২৮	১০.৫৩
(ছ) ফলমূল	১.৩৬	১৭.১৪
(জ) মচলা জাতীয় শস্য	০.৯৮	২.৪৮
(ঝ) আলু	০.৯৮	৬.৮৩
(ঞ) শাক-পাচলি	২.৬৬	৪৬.২০

লাখ মেট্ৰিকটন শস্য উৎপাদন কৰা হৈছিল। আন শস্যবিলাকৰ ভিতৰত শাক-পাচলি, আলু, মচলা জাতীয় শস্য, ফল-মূল, কুঁহিয়াৰ আৰু মৰাপাটেই প্ৰধান। ইয়াৰ ভিতৰত শাক-পাচলি আৰু ফল-মূলৰ খেতি যথাক্ৰমে ২.৬৬ আৰু ১.৩৬ লাখ হেক্টৰ মাটিত কৰা হৈছে। আলু আৰু মচলা জাতীয় শস্যৰ খেতি সমান পৰিমাণৰ (০.৯৮ লাখ হেক্টৰ) মাটিত কৰা হৈছে। মৰাপাটৰ খেতি প্ৰধানকৈ পূব পাকিস্তানৰ (এতিয়াৰ বাংলাদেশ)ৰ পৰা প্ৰব্ৰজন হৈ অহা কৃষকসকলে অসমত বিস্তৃতভাৱে কৰিবলৈ লয়। এই খেতি বিশেষকৈ নামনি আৰু মধ্য ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ প্ৰাৱনভূমিত কৰা হয়। বৰ্তমান এই খেতি কিছু পৰিমাণে কমি যোৱা পৰিলক্ষিত হৈছে। ১৯৯৫-৯৬ চনত ৰাজ্যখনত প্ৰায় ০.৮৮ লাখ হেক্টৰ মাটিত মৰাপাটৰ খেতি কৰা হৈছিল যদিও ২০১১-১২ চনত ০.৬৬ লাখ হেক্টৰ মাটিত এই খেতি কৰা হয়।

অসমৰ কৃষি-জলবায়ৱীয় অঞ্চলকেইটাৰ নিজা নিজা বৈশিষ্ট আছে যদিও সমভূমিৰ অঞ্চলকেইটাৰ কৃষিৰ বহুখিনি মিল আছে। বাৰিষা কালত শালিধান আৰু মৰাপাটৰ খেতি কৰা হয় আৰু এই সময়ত মাহে গড় বৰষুণ ৩০০ মিলিমিটাৰতকৈ অধিক হয়। আনহাতে, শীতকালত বৰষুণৰ পৰিমাণ হ্ৰাস হৈ মাহে গড় বৰষুণ ১০ মিলিমিটাৰতকৈ কম হয় আৰু এই সময়ছোৱাতে সৰিয়হ, ঘেঁহু, আলু আৰু বিভিন্ন শাক-পাচলিৰ খেতি কৰা হয়। পাৰ্বত্য অঞ্চলত আকৌ প্ৰধানকৈ বুম খেতি কৰা হয়। অৱশ্যে পাহাৰৰ সুচল ঢালত ফল-মূলৰ খেতি আৰু পাহাৰৰ মাজৰ ঠেক নদী-সমভূমিত ঠায়ে ঠায়ে ধান খেতি কৰা হয়।

অসমৰ কাৰ্বি আংলং আৰু ডিমা হাচাও পাৰ্বত্য জিলা দুখন সামৰি লোৱা পাৰ্বত্য কৃষি-জলবায়ৱীয় অঞ্চলটোত বুম খেতিয়ে (Shifting cultivation) প্ৰাধান্য লাভ কৰিছে। কাৰ্বি আংলং জিলাৰ মুঠ মাটিকালিৰ ৬৬ শতাংশ অঞ্চল আৰু ডিমা হাচাও জিলাৰ ৮৫ শতাংশ অঞ্চল পাহাৰে আবৃত হৈ আছে। এই পাহাৰীয়া অঞ্চলতে বুম খেতি কৰা হয়। কাৰ্বি আংলং জিলাত প্ৰায় ৫৪৫২ বৰ্গ কিলোমিটাৰ আৰু ডিমা হাচাও জিলাত প্ৰায় ২৫৯৭ বৰ্গ কিলোমিটাৰ মাটিত বুম খেতি কৰা হয়। সাধাৰণতে পাহাৰৰ সুচল ঢালত হাবি-জংঘল পুৰি খেতিৰ ঠাই মুকলি কৰি পৰম্পৰাগত পদ্ধতিৰে জনজাতীয় লোকসকলে বুম খেতি কৰে। একেডোখৰ মাটিতে কেইবাবছৰ বুম খেতি কৰাৰ পিছত মাটিৰ উৰ্বৰতা হ্ৰাস পালে আন এডোখৰ ঠাই নিৰ্বাচন কৰি তাত বুম খেতি নতুনকৈ আৰম্ভ কৰে। এনেদৰে ঠাই সলাই কৰা বুম খেতি জনজাতীয় লোকসকলৰ সমাজ-সংস্কৃতি আৰু জীৱন ধাৰণ প্ৰণালীৰ লগত ওতঃপ্ৰোতভাৱে জড়িত হৈ আছে। বুম খেতি একপ্ৰকাৰৰ মিশ্ৰিত কৃষি পদ্ধতি হ'লেও ইয়াৰপৰা ভাল উৎপাদন পোৱা নাযায়। এই খেতিৰ ফলত বন ধ্বংস, ভূমি ক্ষয়, মাটিৰ উৰ্বৰতা হ্ৰাস আদি পাৰিৱেশিক সমস্যাৰ সৃষ্টি হৈছে। সেয়েহে বুম খেতি পৰিৱেশসন্মতভাৱে কৰাৰ প্ৰয়োজন হৈছে আৰু জনজাতীয় লোকসকলৰ মাজত বুম খেতিৰ পৰিৱৰ্তে বেদিকা কৃষি (Terrace cultivation) পদ্ধতি জনপ্ৰিয় কৰি তুলিবলৈ প্ৰচেষ্টা হাতত ল'ব লাগে।

৪.৪.২ : উদ্যোগ

ইতিমধ্যে আমি জানিব পাৰিছোঁ যে অসম প্ৰাকৃতিক সম্পদত চহকী। প্ৰচুৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ লগতে মূল্যবান খনিজ সম্পদ থকা সত্ত্বেও উদ্যোগ খণ্ডত অসম পিছপৰি আছে। ৰাজ্যখনৰ সম্পদৰাজি উপযুক্তভাৱে ব্যৱহাৰ কৰি উদ্যোগীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া আগুৱাই নিয়াৰ ক্ষেত্ৰত অসমে আশা কৰা মতে সফলতা অৰ্জন কৰিব পৰা নাই। অৱশ্যে বৰ্তমান সময়ত অসমৰ উদ্যোগিক উন্নয়নৰ অৰ্থে কিছুমান আঁচনি গ্ৰহণ কৰা হৈছে। এই আঁচনিবোৰ ৰূপায়ণৰ ক্ষেত্ৰত অসম চৰকাৰৰ উদ্যোগ আৰু বাণিজ্য বিভাগ আৰু অসম ঔদ্যোগিক বিকাশ নিগম বিশেষভাৱে জড়িত হৈ আছে। ভাৰত আৰু অসম চৰকাৰে সময়ে সময়ে ঘোষণা কৰা উদ্যোগ নীতিৰ আধাৰত ৰাজ্যখনত ঔদ্যোগিক উন্নয়নৰ পৰিকল্পনা হাতত লোৱা হৈছে। সম্প্ৰতি অসমত ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগ খণ্ডৰ (Small Scale Industrial Sector) উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ গুৰুত্ব দিয়া হৈছে। ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগ খণ্ডত নিয়োগৰ সুবিধা দিব পৰা পণ্য উৎপাদনকাৰী (manufacturing) আৰু প্ৰস্তুতকাৰী (processing) উদ্যোগবোৰক সামৰি লোৱা হৈছে। ঔদ্যোগিক উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত দেখা দিয়া সমস্যাসমূহ বিশেষকৈ শক্তি খণ্ড আৰু পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ সমস্যাসমূহ দূৰ কৰিব পাৰিলেহে ৰাজ্যখনৰ ঔদ্যোগিক উন্নয়নে গতি লাভ কৰিব। অৱশ্যে এই ক্ষেত্ৰত কিছু আশা দেখা গৈছে আৰু ৰাজ্যখনত লাহে লাহে এটা ঔদ্যোগীকৰণৰ অনুকূল পৰিৱেশ গঢ়ি উঠা পৰিলক্ষিত হৈছে। যোৱা ২০০৫-০৬ বৰ্ষৰপৰা ২০০৮-০৯ বৰ্ষলৈ পণ্য উৎপাদনকাৰী উদ্যোগবোৰৰ বাৰ্ষিক বিকাশৰ হাৰ আৰু ৰাজ্যৰ অৰ্থনীতিলৈ সেইবিলাকৰ অৰিহণা ক্ৰমে হ্ৰাস পাই আহিছিল। কিন্তু ২০০৯-১০ বৰ্ষৰপৰা সেই উদ্যোগবোৰৰ বাৰ্ষিক বিকাশৰ হাৰ আৰু ৰাজ্যখনৰ অৰ্থনীতিলৈ আগবঢ়োৱা অৰিহণা ক্ৰমে বৃদ্ধি পাবলৈ ধৰিছে।

অসমকে ধৰি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ঔদ্যোগিক বিকাশৰ অৰ্থে ভাৰত চৰকাৰে কিছুমান ব্যৱস্থাৰ কথা ঘোষণা কৰিছে। ইয়াৰ ভিতৰত ২০০৭ চনত ঘোষণা কৰা উত্তৰ-পূৰ্ব ঔদ্যোগিক বিনিয়োগ বৃদ্ধি নীতি (North-East Industrial Investment Promotion Policy, 2007) উল্লেখযোগ্য। এই উদ্যোগ নীতিৰ পৰিপূৰক হিচাপে অসম চৰকাৰে ২০০৮ চনত ৰাজ্যিক উদ্যোগ নীতি (State Industrial Policy, 2008) ঘোষণা কৰি কিছুমান অভিলাষী আঁচনি গ্ৰহণ কৰে। কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্যিক উদ্যোগ নীতিৰ অধীনত বৰ্তমান অসমৰ জিলাসমূহত ৬৪খন বাণিজ্যিক পাম (Commercial Estate) আৰু ৫০খন উদ্যোগ পাম (Industrial Estate/Area) স্থাপন কৰা হৈছে। শোণিতপুৰ জিলাৰ বালিপৰা, গোৱালপাৰা জিলাৰ মাটিয়া আৰু কামৰূপ জিলাৰ ছয়গাঁও-পাটগাঁও অঞ্চলত তিনিটা উদ্যোগ বিকাশ কেন্দ্ৰ (Industrial Growth Centre) স্থাপন কৰা হৈছে। আনহাতে, ১১টা সংহত আন্তঃগাঁথনি উন্নয়ন কেন্দ্ৰ (Integrated Infrastructure Development Centre) চিলাপথাৰ (ধেমাজি), বান্দৰদেৱা (লখিমপুৰ), দলগাঁও (দৰং), ৰঙিয়া (কামৰূপ), মালিনীবিলা (কাছাৰ), ডিমৌ (শিৱসাগৰ), নলতলী-ভোমোৰাগুৰি (নগাঁও), পাৰ্বতিপুৰ (তিনিচুকীয়া), তিতাবৰ (যোৰহাট), চেৰফাংগুৰি (কোক্ৰাঝাৰ) আৰু

টিহুত (নলবাৰী) স্থাপন কৰা হৈছে। একেধৰণৰ আন দুটা উদ্যোগ বিকাশ কেন্দ্ৰ পাঠশালা (বৰপেটা) আৰু মৰাণত (ডিব্ৰুগড়) স্থাপন কৰাৰ আঁচনি লোৱা হৈছে। ইয়াৰ উপৰি কিছুমান উদ্যোগ পাৰ্ক আৰু উদ্যোগ কেন্দ্ৰও সম্প্ৰতি স্থাপন কৰা হৈছে (তালিকা-৪.১১)।

তালিকা ৪.১১ : সম্প্ৰতি অসমত স্থাপন কৰা ঔদ্যোগিক পাৰ্ক আৰু ঔদ্যোগিক বিকাশ কেন্দ্ৰসমূহ

ক্রম. নং	ঔদ্যোগিক পাৰ্ক/কেন্দ্ৰ	অবস্থিতি	অবস্থা
১	চফটৱেৰ প্ৰযুক্তি পাৰ্ক	(ক) বৰঝাৰ (খ) আজাৰা	কাৰ্যক্ষম নিৰ্মাণৰত
২	জৈৱ-প্ৰযুক্তি পাৰ্ক	উত্তৰ গুৱাহাটীৰ ভাৰতীয় প্ৰযুক্তি বিজ্ঞান প্ৰতিষ্ঠানৰ চৌহদ	কাৰ্যক্ষম
৩	ৰপ্তানি বৃদ্ধি ঔদ্যোগিক পাৰ্ক	আমিনগাঁও	কাৰ্যক্ষম
৪	বৃহৎ খাদ্য পাৰ্ক	নাথকুছি, টিহু	নিৰ্মাণৰত
৫	খাদ্য প্ৰস্তুতকৰণ পাৰ্ক	ছয়গাঁও	কাৰ্যক্ষম
৬	বাঁহ উদ্যোগ পাৰ্ক	ছয়গাঁও	নিৰ্মাণৰত
৭	প্লাষ্টিক উদ্যোগ পাৰ্ক	গেলাপুখুৰী, তিনিচুকীয়া	নিৰ্মাণৰত
৮	চাহ উদ্যোগ পাৰ্ক	ছয়গাঁও	কাৰ্যক্ষম
৯	মৰাপাট উদ্যোগ পাৰ্ক	টিং, নগাঁও	নিৰ্মাণৰত
১০	বিমান পণ্য পৰিবহণ ক্ষেত্ৰ	বৰঝাৰ	নিৰ্মাণৰত
১১	কৃষিজাত খাদ্য বেচা-কিনাৰ আন্তঃগাঁথনি উন্নয়ন কেন্দ্ৰ	(ক) চিলাপথাৰ (খ) দলগাঁও (গ) ৰাণীগঞ্জ (ধুবুৰী) (ঘ) চামগুৰি (ঙ) পাইৰ (তিনিচুকীয়া)	নিৰ্মাণৰত নিৰ্মাণৰত নিৰ্মাণৰত নিৰ্মাণৰত নিৰ্মাণৰত
১২	সীমান্ত বাণিজ্য কেন্দ্ৰ	(ক) সুতাৰকান্দি (কৰিমগঞ্জ) (খ) মানকাচৰ (ধুবুৰী) (গ) গোলোকগঞ্জ (ধুবুৰী) (ঘ) দৰঙা (বাক্সা) (ঙ) জাগুন (তিনিচুকীয়া)	কাৰ্যক্ষম কাৰ্যক্ষম নিৰ্মাণৰত নিৰ্মাণৰত নিৰ্মাণৰত

অসমৰ ঔদ্যোগিক উন্নয়নৰ বাবে অসম চৰকাৰে ২০০৮ চনত ঘোষণা কৰা উদ্যোগ নীতি পর্যালোচনা কৰি ২০১৪ চনত অসম ঔদ্যোগিক আৰু বিনিয়োগ নীতি (Industrial and Investment Policy, Assam, 2014) ঘোষণা কৰে। সদ্য ঘোষিত এই উদ্যোগ আৰু বিনিয়োগ নীতিৰ প্ৰধান লক্ষ্যবোৰ হৈছে :

- (ক) ৰাজ্যখনত পণ্য উৎপাদনকাৰী খণ্ড আৰু সেৱা খণ্ডৰ লগতে বিভিন্ন অৰ্থনৈতিক কাৰ্যকলাপৰ বিকাশ ঘটাই ৰাজ্যৰ মুঠ ঘৰুৱা উৎপাদন বৃদ্ধি কৰা।
- (খ) ৰাজ্যখনত বিশেষকৈ গ্ৰামাঞ্চলত জনমূৰি আয় আৰু নিয়োগৰ সুবিধা বৃদ্ধি কৰা।
- (গ) ৰাজ্যখনৰ অতি ক্ষুদ্ৰ (micro), ক্ষুদ্ৰ (small) আৰু মধ্যমীয়া (medium) উদ্যোগৰ বিকাশৰ বাবে বিনিয়োগ বৃদ্ধি কৰা।
- (ঘ) বৃহৎ সংখ্যক দক্ষ লোক (skilled personnel) সৃষ্টি কৰা।

অসমৰ উদ্যোগবোৰক পাঁচ প্ৰকাৰে ভাগ কৰিব পাৰি, যেনে— (১) খনি উদ্যোগ (Mining industries), (২) হস্তশিল্প উদ্যোগ (Handicraft industries), (৩) কৃষিভিত্তিক উদ্যোগ (Agro-based industries), (৪) শক্তি উদ্যোগ (Power industries) আৰু (৫) সেৱা খণ্ডৰ উদ্যোগ (Service sector industries)। এই পাঁচ প্ৰকাৰৰ উদ্যোগৰ অন্তৰ্গত প্ৰধান উদ্যোগবোৰ তালিকা-৪.১২ত উল্লেখ কৰা হৈছে। অৱশ্যে এই সকলোবিলাক উদ্যোগৰ বিষয়ে ইয়াত আলোচনা নকৰি কেৱল কৃষি ভিত্তিক উদ্যোগ প্ৰধানকৈ চাহ উদ্যোগৰ লগতে মীন আৰু তেল উদ্যোগৰ বিষয়ে চমুকৈ আলোচনা কৰা হৈছে।

তালিকা ৪.১২ : অসমৰ উদ্যোগৰ প্ৰকাৰ

উদ্যোগৰ প্ৰকাৰ	প্ৰধান উদ্যোগসমূহ
(১) খনি উদ্যোগ	তেল আৰু প্ৰাকৃতিক গেছ উদ্যোগ, কয়লা উদ্যোগ, চূণশিল্প উদ্যোগ ইত্যাদি।
(২) হস্তশিল্প উদ্যোগ	হস্ততৈয়াৰ আৰু বস্ত্ৰ উদ্যোগ, বাঁহ-বেতৰ উদ্যোগ, কাঁহ-পিতলৰ উদ্যোগ, মৃৎ শিল্প আদি।
(৩) কৃষিভিত্তিক আৰু আনুষংগিক উদ্যোগ	বন পালন উদ্যোগ, চাহ উদ্যোগ, ৰেচম উদ্যোগ, ৰবৰ উদ্যোগ, খাদ্য প্ৰস্তুতকৰণ উদ্যোগ, কাগজ উদ্যোগ, আনুষংগিক উদ্যোগ— মীন, পশুপালন আদি।
(৪) শক্তি উদ্যোগ	জলশক্তি উদ্যোগ, তেল-কয়লা-গেছভিত্তিক শক্তি উদ্যোগ আদি।
(৫) সেৱা খণ্ডৰ উদ্যোগ	বাণিজ্য, যোগাযোগ আৰু পৰিবহণ, পৰ্যটন উদ্যোগ, হোটেল ব্যৱসায়, বেংক আৰু বীমা সেৱা, সকলো ধৰণৰ ব্যৱসায়, লোক-প্ৰশাসন আদি।

কৃষিভিত্তিক উদ্যোগ :

অসমৰ কৃষি উপযোগী জলবায়ু আৰু মাটিৰ বাবে ইয়াত বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ খাদ্য শস্য (Food crops) আৰু অৰ্থকৰী শস্য (Cash crops) উৎপন্ন হয়। এই কৃষিজাত শস্য বিলাকক কেঁচা সামগ্ৰী (Raw materials) হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰি বহু ধৰণৰ উদ্যোগ স্থাপন কৰাৰ সুযোগ অসমত আছে। এই ক্ষেত্ৰত ৰাজ্যখনত কিছুমান কৃষিভিত্তিক উদ্যোগ গঢ়ি উঠিছে। বৰ্তমান অসমৰ প্ৰধান কৃষিভিত্তিক উদ্যোগবিলাক হৈছে— বন উদ্যোগ, চাহ উদ্যোগ, ৰেচম উদ্যোগ, ৰবৰ উদ্যোগ, খাদ্য প্ৰস্তুতকৰণ উদ্যোগ আৰু কাগজ উদ্যোগ।

কৃষিভিত্তিক উদ্যোগৰ এটা প্ৰধান ভাগ হৈছে খাদ্য প্ৰস্তুতকৰণ উদ্যোগ। সম্প্ৰতি এই উদ্যোগে অসমত লাহে লাহে গুৰুত্ব লাভ কৰিছে আৰু কম সময়ৰ ভিতৰত অসমৰ অৰ্থনীতিত এই উদ্যোগে ইতিবাচক প্ৰভাৱ পেলাব বুলি আশা কৰা হৈছে। অসমৰ হাবি প্ৰচুৰ বন সম্পদৰে ভৰা আৰু এই সম্পদ ব্যৱহাৰ কৰি কাগজ, প্লাইউড আদি উদ্যোগ গঢ় লৈ উঠিছে। কিন্তু অসমৰ হাবিত পোৱা ফল-মূল, শাক-পাচলি জাতীয় উদ্ভিদ আৰু বনৌষধী উদ্ভিদ এতিয়াও ব্যৱসায়িক ভিত্তিত ব্যৱহাৰ হোৱা নাই। অৱশ্যে গ্ৰামাঞ্চলত উৎপন্ন হোৱা ফল-মূল আৰু শাক-পাচলিৰ ভিত্তিত কিছুমান খাদ্য প্ৰস্তুতকৰণ উদ্যোগ গঢ়ি উঠিছে। ইয়াৰ ভিতৰত ছয়গাঁও আৰু টিহুৰ নাথকুছিত স্থাপন কৰা খাদ্য উদ্যান (Food park) উল্লেখযোগ্য।

অসমৰ ৰেচম উদ্যোগ ৰাজ্যখনৰ অন্যতম প্ৰধান কৃষিভিত্তিক উদ্যোগ। অসমত পৰম্পৰাগতভাৱে তিনি প্ৰকাৰৰ ৰেচম (Silk) উৎপাদন কৰা হয়— এৰি, মুগা আৰু নুনী পাট (Mulberry yarn)। অসমৰ সমাজ-সংস্কৃতিত এই তিনিবিধ ৰেচমে গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান দখল কৰিছে। ইয়াৰ দ্বাৰা প্ৰস্তুত কৰা এৰি, মুগা আৰু পাট কাপোৰে ভাৰতৰ লগতে পৃথিৱীৰ বিভিন্ন দেশত সমাদৰ লাভ কৰিছে। এৰি সূতা উৎপাদনত অসম অন্যতম প্ৰধান ৰাজ্য। কিয়নো ভাৰতৰ মুঠ এৰি উৎপাদনৰ প্ৰায় ৬৫ শতাংশ উৎপাদন হয় অসমত। অৱশ্যে নুনী পাট সূতাৰ উৎপাদন সিমান বেছি নহয়। কিন্তু 'সোণালী সূতা' (Golden silk) বুলি জনাজাত মুগা সূতা উৎপাদনৰ বাবে অসম পৃথিৱী বিখ্যাত। ভাৰতবৰ্ষৰ মুঠ উৎপাদনৰ ৯৭ শতাংশতকৈও অধিক মুগা সূতা কেৱল অসমে উৎপাদন কৰে। ৰেচম উৎপাদনত অসম আগবঢ়া আৰু সেয়েহে ইয়াৰ লগত জড়িত হস্তশিল্প উদ্যোগো গঢ় লৈ উঠিছে। বৰ্তমান অসমত ১৩ লাখতকৈও অধিক তাঁতশাল (looms) আছে আৰু প্ৰায় ২৫ লাখ লোক প্ৰত্যক্ষ আৰু পৰোক্ষভাৱে বয়ন উদ্যোগৰ লগত জড়িত হৈ আছে।

ৰবৰ উদ্যোগ অসমৰ আন এটা উল্লেখযোগ্য কৃষিভিত্তিক উদ্যোগ। চাহ খেতিৰ পিছতে ৰবৰ খেতি বৰ্তমান জনপ্ৰিয় হৈ পৰা দেখা গৈছে। অসমৰ কৃষি উপযোগী জলবায়ুৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি ভাৰতৰ ৰবৰ বৰ্গে অসমক ৰবৰ খেতিৰ বাবে সম্ভাৱনাপূৰ্ণ ৰাজ্য বুলি চিনাক্ত কৰিছে। যোৱা ২০০৬-০৭ চনত ৰাজ্যখনত প্ৰায় ১৬.৫ হেক্টৰ হেক্টৰ মাটিত ৰবৰ খেতি কৰা হৈছিল। কিন্তু ২০১২-১৩ চনত প্ৰায় দুগুণতকৈ বেছি অৰ্থাৎ ৩৪.৫ হেক্টৰ হেক্টৰ মাটিত ৰবৰ খেতি কৰা হয়। ৰবৰ উৎপাদনৰ বাবে অসমত প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা

থকালৈ চাই ভাৰতৰ ৰবৰ ব'ৰ্ডে দ্বাদশ পঞ্চ-বাৰ্ষিক পৰিকল্পনাৰ শেষত ৰবৰ খেতি ২ লাখ হেক্টৰলৈ সম্প্ৰসাৰিত কৰাৰ আঁচনি গ্ৰহণ কৰিছে।

চাহ উদ্যোগ অসমৰ আটাইতকৈ বৃহৎ কৃষি ভিত্তিক উদ্যোগ। কেৱল ভাৰততে নহয় সমগ্ৰ পৃথিৱীতে অসমৰ চাহ উদ্যোগৰ এটা সুনাম আছে (চিত্ৰ - ৪.৫)। অসমৰ অৰ্থনীতিত এই উদ্যোগে এক উল্লেখযোগ্য ভূমিকা পালন কৰি আহিছে। অসমে অকলেই ভাৰতৰ মুঠ চাহ উৎপাদনৰ আধাতকৈ বেছি উৎপাদন কৰে। চাহ খেতিৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় অনুকূল প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশৰ বাবেই ৰাজ্যখনত চাহ উদ্যোগ গঢ়ি উঠিছে। অসমত ২০১২ চনৰ তথ্য মতে, মুঠ ৭৬৫খন চাহ বাগিচা আৰু

চিত্ৰ - ৪.৫ বিশ্বনাথ চাৰিআলিৰ মোনাৰাৰী চাহ বাগিচা— এছিয়াৰ বৃহত্তম বাগিচা।

৭৮০৯১খন ক্ষুদ্ৰ (১০.১২ হেক্টৰতকৈ কম মাটিকালিৰ) চাহ বাগিচা আছে। অসমত মুঠ ৩১৮ হেক্টৰ হেক্টৰ মাটিত চাহ খেতি কৰা হয়। চাহ উৎপাদনৰ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় যে ২০০৯ চনত অসমে প্ৰায় ৫০০ হেক্টৰ টন আৰু ২০১২ চনত প্ৰায় ৫৯০ হেক্টৰ টন চাহ উৎপাদন কৰিছিল (তালিকা-৪.১৩)। চাহ উদ্যোগে এক বৃজন সংখ্যক লোকক কৰ্মসংস্থাপন দিছে। অসমৰ চাহ উদ্যোগত গড়ে দৈনিক ৬.৮৬ লাখতকৈ অধিক লোক নিয়োজিত হৈ আছে। ভাৰতৰ চাহ ব'ৰ্ডৰ অন্য এক তথ্য মতে, অসমৰ ক্ষুদ্ৰ চাহ খেতিয়কসকলে প্ৰায় ৮৮ হেক্টৰ হেক্টৰ মাটিত চাহ খেতি কৰি প্ৰায় ১০৭ হেক্টৰ টন চাহ উৎপাদন কৰিছে। চাহ উৎপাদনত দেশখনৰ ভিতৰতে অসমৰ যে এক সুকীয়া স্থান আছে সেই কথা তালিকা-৪.১৩ৰ তথ্যত প্ৰকাশ পাইছে। ভাৰতৰ মুঠ চাহ উৎপাদনৰ ৫১ৰপৰা ৫৩ শতাংশ চাহ (২০০১ চনৰপৰা ২০১২ চনৰ ভিতৰত) অসমে অকলে উৎপাদন কৰি গৌৰৱ অৰ্জন কৰিছে।

তালিকা ৪.১৩ : অসম আৰু ভাৰতৰ চাহ উৎপাদনৰ তুলনামূলক তথ্য

বছৰ	মুঠ চাহ উৎপাদন (টন হিচাপত)		ভাৰতৰ মুঠ উৎপাদনত অসমৰ অংশ (শতাংশ)
	ভাৰত	অসম	
২০০১	৮৫৩৯২৩	৪৫৩৫৮৭	৫১.৯৫
২০০৫	৯৪৫৯৭৪	৪৮৭৪৮৭	৫১.৫৩
২০০৯	৯৭৮৯৯৯	৪৯৯৯৯৭	৫১.০৭
২০১২	১১১১৭৬০	৫৯০১২০	৫৩.০৮

মীন উদ্যোগ :

অসমৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত কৃষিক্ষেত্ৰৰ উল্লেখযোগ্য অৰিহণা আছে। কৃষি কাৰ্যৰ পৰিসৰ বিশাল আৰু ইয়াৰ ভিতৰত পশুপালনৰ লগতে মীন পালনকো সামৰি ল'ব পাৰি। বৰ্তমান সময়ত মীন উদ্যোগে অসমৰ অৰ্থনৈতিক খণ্ডত লাহে লাহে গুৰুত্ব পাবলৈ ধৰিছে (চিত্ৰ-৪.৬)। অসমত মীন উদ্যোগৰ যথেষ্ট খল আছে। অসম নদী-উপনদীৰে ভৰা এখন ৰাজ্য। ইয়াৰ অসংখ্য নদ-নদী, বিল-খাল, এৰা সুঁতি, পিতনি, জলাশয় আদিত মাছ

চিত্ৰ - ৪.৬ : মীন পালন

পোৱা যায়। বিশেষকৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক নদীৰ বিস্তৃত সমভূমি আৰু প্লামভূমিত থকা বিল আৰু জলাশয়বোৰত প্ৰাকৃতিকভাৱেই বহুতো মাছ পোৱা যায়। বৈজ্ঞানিক পদ্ধতি আৰু পৰিকল্পনাৰে এই বিল আৰু জলাশয়বোৰত মাছ পালন কৰি মাছৰ উৎপাদন বৃদ্ধি কৰিব পৰা যায়। অসমত মাছৰ প্ৰচুৰ চাহিদাৰ লগতে মাছ উৎপাদনৰ প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা থকা সত্ত্বেও ৰাজ্যখনৰ বিল-জলাশয়বোৰ মাছ উৎপাদনৰ বাবে উপযুক্তভাৱে ব্যৱহাৰ হোৱা নাই। অসমত ২০১১-১২ চনৰ তথ্য মতে প্ৰায় ৬০ হেক্টৰ হেক্টৰ মাটিকালি সামৰি ৪৩০খন চৰকাৰী

পঞ্জীয়নভুক্ত বিল আছে। আনহাতে, পঞ্জীয়ন নোহোৱা আন ৭৬৭খন বিল আছে যিবোৰে মুঠতে প্ৰায় ৪০ হেক্টৰ হেক্টৰ মাটিকালি জুৰি আছে। এই বিলসমূহৰ লগতে ভালেসংখ্যক পুখুৰী, খাল, পিতনি, জলাশয় আদিক মৎস্য উৎপাদনৰ ক্ষেত্ৰ হিচাপে গণ্য কৰিব পাৰি। মুঠ ৩.৯৪ লাখ হেক্টৰ মীন উৎপাদন ক্ষেত্ৰৰপৰা ২০১১-১২ চনত প্ৰায় ৪৪৯০ নিযুত মাছৰ পোনা উৎপাদন কৰা হৈছে। সেই বৰ্ষতে ৰাজ্যখনত মুঠ ২.৪৪ লাখ টন মাছ উৎপাদন হৈছে। যোৱা দহ বছৰৰ ভিতৰত অসমত মাছৰ পোনা উৎপাদন প্ৰায় ২.৫ গুণ বৃদ্ধি পাইছে যদিও মাছৰ উৎপাদন কেৱল ১.৫ গুণে বৃদ্ধি পাইছে। জিলা ভিত্তিত মাছৰ পোনা উৎপাদনৰ তথ্যৰপৰা দেখা যায় যে ২০১১-১২ বৰ্ষত বৰপেটা জিলাই সৰ্বাধিক সংখ্যক মাছৰ পোনা উৎপন্ন কৰিছে আৰু ইয়াৰ পিছতে দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় স্থান লাভ কৰিছে ক্ৰমে কৰিমগঞ্জ আৰু নগাঁও জিলাই। সেইদৰে মাছ উৎপাদনত নগাঁও জিলা প্ৰথম স্থানত আৰু কাছাৰ আৰু ধুবুৰী জিলা যথাক্ৰমে দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় স্থানত আছে।

অসমৰ মীন উদ্যোগ খণ্ডই ৰাজ্যখনৰ ঘৰুৱা উৎপাদনত বিশেষ অৰিহণা যোগাব পৰা নাই। ৰাজ্যৰ ঘৰুৱা উৎপাদনলৈ মীন উদ্যোগ খণ্ডৰ অৰিহণা হৈছে কেৱল দুই শতাংশ। মাছ উৎপাদনৰ প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা থকা সত্ত্বেও অসমত মাছ উৎপাদন মুঠেই সন্তোষজনক নহয়। বৰ্তমান সময়ত অসমে বছৰি প্ৰায় ০.২০ লাখ টন মাছ বৰ্হিৰাজ্যৰপৰা ৰপ্তানি কৰে। অসমত বছৰি যিমান মাছৰ প্ৰয়োজন হয় সেই অনুপাতে নিজৰ ৰাজ্যৰ উৎপাদন আৰু বৰ্হিৰাজ্যৰপৰা ৰপ্তানি কৰা মাছৰ পৰিমাণ পৰ্যাপ্ত নহয়। ইয়াৰ ফলত ৰাজ্যখনত বছৰি ০.৫২ লাখ টন মাছৰ নাটনি হয় আৰু সেয়েহে মাছৰ দাম অধিক হাৰত বৃদ্ধি হ'ব ধৰিছে।

তেল উদ্যোগ :

অসম খনিজ তেল সম্পদত চহকী। অসমত তেল উৎপাদনৰ বাবে প্ৰথম খনন কাৰ্য আৰম্ভ হয় ১৮৮৯ চনত ডিগবৈত। ডিগবৈ ভাৰতৰ আটাইতকৈ পুৰণি তৈলক্ষেত্ৰ (Oil field)। ভাৰতৰ পশ্চিমাঞ্চলৰ তৈলক্ষেত্ৰসমূহত তেল উৎপাদন যেতিয়া আৰম্ভ হোৱা নাছিল, তেতিয়া ডিগবৈ তৈলক্ষেত্ৰই ভাৰতৰ মুঠ উৎপাদনৰ তিনি-চতুৰ্থাংশ তেল উৎপাদনৰ গৌৰৱ অৰ্জন কৰিছিল। প্ৰায় ১৩ বৰ্গ কিলোমিটাৰ অঞ্চল জুৰি থকা এই তৈলক্ষেত্ৰৰপৰা তেল প্ৰধানকৈ ডিগবৈ তেল শোধনাগাৰলৈ সৰবৰাহ কৰা হয়। ডিগবৈৰ পিছত নাহৰকটীয়া তৈলক্ষেত্ৰ আৱিষ্কাৰ হয় আৰু ইয়াত ১৯৫৪ চনৰপৰা তেল উৎপাদন আৰম্ভ হয়। এই তৈলক্ষেত্ৰৰপৰা বছৰি ২.৫ নিযুত টন তেল আৰু এক নিযুত ঘনমিটাৰ প্ৰাকৃতিক গেছ উৎপাদন কৰা হয়। ইয়াৰপৰা তেল নুনমাটি শোধনাগাৰলৈ আৰু বিহাৰৰ বাৰাউনী শোধনাগাৰলৈ পাইপ লাইনৰ জৰিয়তে সৰবৰাহ কৰা হয়। মৰাণ-ছগ্ৰীজান তৈলক্ষেত্ৰত ১৯৫৬ চনৰপৰা তেল উৎপাদন আৰম্ভ কৰা হয়। ইয়াৰ উপৰি প্ৰধানকৈ ৰুদ্ৰসাগৰ, লাকোৱা, গেলেকী, বৰহোলা আৰু আমগুৰি তৈলক্ষেত্ৰৰপৰা তেল উৎপাদন কৰা হয়।

বৰ্তমান অসমত চাৰিটা তেল শোধনাগাৰ আছে— ডিগবৈ, গুৱাহাটী, বঙাইগাঁও আৰু নুমলীগড়। ডিগবৈ দেশৰ ভিতৰতে আটাইতকৈ পুৰণি তেল শোধনাগাৰ (চিত্ৰ-৪.৭)। ইয়াৰ বছৰি তেল শোধন ক্ষমতা হৈছে ০.৭ নিযুত মেট্ৰিকটন। গুৱাহাটী শোধনাগাৰে বছৰি ১ নিযুত মেট্ৰিকটন আৰু বঙাইগাঁও শোধনাগাৰে বছৰি ২.৪ নিযুত মেট্ৰিকটন তেল শোধন কৰে। আনহাতে, নুমলীগড় শোধনাগাৰৰ বছৰি ৩ নিযুত মেট্ৰিকটন তেল শোধন কৰিব পৰা ক্ষমতা আছে। অসমে ২০১২-১৩ চনত প্ৰায় ৪.৮৬ নিযুত মেট্ৰিকটন খাৰুৱা তেল আৰু ২৬৮১ নিযুত ঘনমিটাৰ প্ৰাকৃতিক গেছ উৎপাদন কৰিছে। অৱশ্যে ২০১১-১২ বৰ্ষৰ তুলনাত এই উৎপাদন কিছু পৰিমাণে হ্ৰাস হোৱা দেখা গৈছে।

চিত্ৰ - ৪.৭ : ডিগবৈ তৈলক্ষেত্ৰৰ এটা দৃশ্য

৪.৪.৩ : অসমৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ সমস্যা আৰু সম্ভাবনা

অসমৰ অৰ্থনীতি মূলতঃ কৃষিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। অসমৰ প্ৰায় ৭৫ শতাংশ লোকে কৃষিকে প্ৰধান জীৱিকা হিচাপে গ্ৰহণ কৰি আহিছে। কিন্তু মন কৰিবলগীয়া যে ৰাজ্যখনত এতিয়াও কৃষিখণ্ডৰ বিশেষ উন্নতি হোৱা নাই। ইয়াৰ কাৰণ হৈছে যে অসমৰ কৃষিৰ কিছুমান সমস্যা আছে। প্ৰধানতঃ এই সমস্যাবোৰ হৈছে—

- (ক) অসমৰ সমভূমি অঞ্চলত পৰম্পৰাগত কৃষি আৰু পাহাৰীয়া অঞ্চলত বুম খেতি এতিয়াও পুৰণিকলীয়া পদ্ধতিৰে প্ৰচলিত হৈ আছে,
- (খ) অসমৰ খেতিয়কসকলৰ খেতি মাটি সাধাৰণতে সৰু সৰু খণ্ডত (Plot) বিভক্ত (Fragmented) হোৱাৰ বাবে সেইবোৰত আধুনিক কৃষি সঁজুলি আৰু কৌশল প্ৰয়োগ কৰিবলৈ অসুবিধা,
- (গ) জলসিঞ্চন পদ্ধতি উন্নত নহয় আৰু জলসিঞ্চনৰ সুবিধা পৰ্যাপ্ত নহয়,
- (ঘ) অসমত ধান খেতি বিস্তৃতভাৱে কৰা হয় আৰু কৃষি অৰ্থনীতিত ইয়াৰ গুৰুত্ব অধিক। কিন্তু এই খেতিৰ উন্নতিৰ বাবে আধুনিক কৃষি পদ্ধতিৰ প্ৰয়োগত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা হোৱা নাই,
- (ঙ) বানপানী আৰু গৰাখহনীয়াৰ দ্বাৰা অসমৰ কৃষি ক্ষতিগ্ৰস্ত হৈছে। ৰাজ্যখনৰ মুঠ খেতি কৰা মাটিৰ ২৫ শতাংশতকৈও অধিক মাটিৰ শস্য বছৰি বানপানীয়ে নষ্ট কৰে আৰু গৰাখহনীয়াৰ ফলত প্ৰতি বছৰে বৃদ্ধিৰ পৰিমাণৰ সাৰুৱা পলসুৱা মাটি নদীৰ বুকুত জাহ গৈছে,
- (চ) খৰাং বতৰৰ বাবে ক্ষতিগ্ৰস্ত হোৱা কৃষিকাৰ্যৰ লগতে কৃষকসকলক সুৰক্ষা দিবলৈ উপযুক্ত কৃষি পৰিকল্পনাৰ অভাৱ,
- (ছ) শস্যৰ সুৰক্ষা ব্যৱস্থা আৰু শস্য চপোৱাৰ পদ্ধতি উন্নত নহয়,
- (জ) শস্য বিশেষকৈ খাদ্যশস্য সংৰক্ষণৰ সুবিধা অতি সীমিত,
- (ঝ) কৃষকে উৎপন্ন কৰা শস্যৰ উচিত মূল্য কৃষকে প্ৰত্যক্ষভাৱে লাভ কৰিব পৰা ব্যৱস্থা নোহোৱাৰ ফলত কৃষকসকল আৰ্থিকভাৱে দুৰ্বল হৈ আছে।
- (ঞ) কৃষকসকলে উন্নত মানৰ বীজ, প্ৰয়োজনীয় সাৰ, কৃষি-সঁজুলি আৰু কৃষি ঋণ ৰেহাই হাৰত সহজে পাব পৰা ব্যৱস্থাৰ অভাৱ,
- (ট) ভিতৰুৱা কৃষি অঞ্চল আৰু নগৰ-চহৰৰ বজাৰৰ মাজত উন্নত যাতায়াত আৰু পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ অভাৱ,
- (ঠ) কৃষিখণ্ড আৰু কৃষিভিত্তিক উদ্যোগ খণ্ডৰ উন্নয়ন সমান্তৰালভাৱে আগবঢ়া নাই,
- (ড) কৃষি যান্ত্ৰিকীকৰণৰ ক্ষেত্ৰত তুলনামূলকভাৱে কম খৰচী বিজুলী শক্তিৰ ব্যৱহাৰ তেনেই সীমিত হৈ আছে আৰু
- (ঢ) কৃষিখণ্ডৰ উন্নতিৰ বাবে ৰাজ্যখনত সামগ্ৰিক আন্তঃগাঁথনিৰ অভাৱ।

অৱশ্যে সম্প্ৰতি সীমিত পৰিসৰত কৃষিখণ্ডত কিছুমান আধুনিক পদ্ধতিৰ প্ৰয়োগ লাহে লাহে হ'বলৈ ধৰিছে। ইয়াৰ ফলত কৃষি উৎপাদন কিছু পৰিমাণে বৃদ্ধি হৈছে। ৰাজ্যখনত প্ৰায় তিনি-চতুৰ্থাংশ কৃষিভূমিত খাদ্যশস্যৰ খেতি কৰা হয়। ইয়াৰ ভিতৰত ধানৰ খেতি বিস্তৃতভাৱে কৰা হয়। সেয়েহে ধান খেতিৰ উন্নতিৰ ওপৰত ৰাজ্যখনৰ কৃষি অৰ্থনীতিৰ উন্নতি নিৰ্ভৰ কৰিছে। বৰ্তমান ফল-মূল আৰু শাক-পাচলিৰ খেতিয়ে প্ৰসাৰ লাভ কৰা দেখা গৈছে। ৰাজ্যখনত উৎপন্ন হোৱা অৰ্থকৰী শস্য (Cash crops) বিলাকৰ ভিতৰত চাহ, মৰাপাট, কুঁহিয়াৰ আৰু ধূপাতেই প্ৰধান। চাহ খেতিয়ে অসমৰ অৰ্থনীতিলৈ উল্লেখযোগ্য অৰিহণা যোগাইছে। এই ক্ষেত্ৰত ক্ষুদ্ৰ

পৰিসৰৰ চাহ খেতিৰ ভূমিকা মন কৰিবলগীয়া।

অসমৰ অৰ্থনীতিত কৃষি খণ্ডৰ দৰে উদ্যোগ খণ্ডৰো গুৰুত্ব অধিক। কিন্তু অসমত ঔদ্যোগিক বিকাশৰ বাবে প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা থকা সত্ত্বেও ঔদ্যোগীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া এতিয়াও মন্থৰ হৈ আছে। ইয়াৰ কাৰণসমূহ হৈছে প্ৰধানকৈ :

- (ক) ৰাজ্যখনৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ উপযুক্ত ব্যৱহাৰৰ জৰিয়তে ঔদ্যোগিক উন্নয়ন কৰিবলৈ সুসংহত পৰিকল্পনাৰ অভাৱ,
- (খ) প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা থকা সত্ত্বেও কৃষিভিত্তিক উদ্যোগ খণ্ডৰ সীমিত আৰু লেহেমীয়া বিকাশ,
- (গ) অনুন্নত পৰিবহণ আৰু যোগাযোগ ব্যৱস্থা,
- (ঘ) মূলধনৰ অভাৱ,
- (ঙ) ৰাজ্যখনত শক্তিৰ চাহিদা অনুপাতে ইয়াৰ যোগান আৰু বিতৰণ নিয়মীয়া আৰু পৰ্যাপ্ত নহয়,
- (চ) স্থানীয় লোকৰ মাজত উদ্যোগী স্পৃহা (Enterprising zeal) বঢ়াবলৈ উপযুক্ত পৰিকল্পনাৰ অভাৱ,
- (ছ) উদ্যোগ স্থাপনৰ বাবে সৰল আৰু শিথিল উদ্যোগ নীতিৰ অভাৱ,
- (জ) বিনিয়োগ সন্তোষজনক নহয়, বিশেষকৈ ৰাজ্যখনত উদ্ভৱ হোৱা বিদ্ৰোহী সমস্যাৰ বাবে অসমত বিনিয়োগ কৰিবলৈ বাহিৰৰ বিনিয়োগকাৰীসকল আগ্ৰহী নহয়,
- (ঝ) ৰাজ্যখনত প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা থকা সত্ত্বেও পৰ্যটন-খণ্ডত অপৰ্যাপ্ত মূলধন বিনিয়োগ, অনুন্নত পৰিবহণ ব্যৱস্থা, বিদেশী পৰ্যটকক আকৰ্ষণ কৰিব পৰা পৰিৱেশৰ অভাৱ, পৰ্যটনস্থলীসমূহৰ দুৰ্বল আন্তঃগাঁথনি আদি সমস্যাৰ বাবে পৰ্যটন উদ্যোগৰ আশানুৰূপ উন্নতি হোৱা নাই,
- (ঞ) সহজে পচনশীল (Perishable) কৃষিজাত শস্যৰ সংৰক্ষণৰ বাবে উপযুক্ত ভঁৰালৰ অভাৱত খাদ্য প্ৰস্তুতকৰণ উদ্যোগে আশা কৰা মতে উন্নতি লাভ কৰিব পৰা নাই,
- (ট) সৰ্বোপৰি ঔদ্যোগীকৰণৰ বাবে লাগতিয়াল আন্তঃগাঁথনিৰ অভাৱ।

স্বাধীনতাৰ আগলৈকে অসমত চাহ উদ্যোগ আৰু একমাত্ৰ ডিগবৈ তেল শোধনাগাৰৰ বাহিৰে তেনে কোনো উল্লেখযোগ্য উদ্যোগ নাছিল। কিন্তু যোৱা দুই-তিনি দশক ধৰি ৰাজ্যখনত ঔদ্যোগীকৰণৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় আন্তঃগাঁথনি উন্নত কৰিবলৈ প্ৰচেষ্টা হাতত লোৱা হৈছে। ফলস্বৰূপে কিছুমান উদ্যোগ গঢ় লৈ উঠিছে। এই উদ্যোগসমূহৰ ভিতৰত তেল শোধনাগাৰ, পেট্ৰ’ৰাসায়নিক উদ্যোগ, সাৰ-কাৰখানা, কাগজ কল, চিমেণ্ট উদ্যোগ, চেনি কল, কপাহ আৰু মৰাপাট কল আদিয়েই প্ৰধান। বৰ্তমান অসমত ১০০তকৈ অধিক মধ্যমীয়া বিধৰ আৰু প্ৰায় ১৭,৫০০টা সৰু উদ্যোগ আছে। আনহাতে, হস্ততাঁত আৰু হস্তশিল্প, যেনে— এৰি, মুগা আৰু পাট শিল্প, বাঁহ-বেতৰ শিল্প, কাহ-পিতল শিল্পৰ ক্ষেত্ৰত অসম আগবঢ়ায়। মুগা সূতাৰ (সোণালী সূতা) উৎপাদন অসমৰ এটা একচেতীয়া উদ্যোগ। উল্লেখযোগ্য যে বৰ্তমান সময়ত উপযুক্ত বজাৰ, পৰ্যাপ্ত মূলধন বিনিয়োগ, আন্তঃগাঁথনি আৰু আধুনিক প্ৰযুক্তিৰ অভাৱত এই স্থানীয় উদ্যোগসমূহ ৰাজ্যৰ বাহিৰৰপৰা আমদানি হোৱা শিল্পজাত আধুনিক সামগ্ৰীৰ সৈতে প্ৰতিযোগিতাৰ সন্মুখীন হ’বলগা হৈছে।

খনিজ সম্পদত অসম এখন চহকী ৰাজ্য। কয়লা, তেল, প্ৰাকৃতিক গেছ আৰু চূণশিল অসমৰ প্ৰধান খনিজ সম্পদ। এই সম্পদৰাজিৰপৰা অসমে ভালেখিনি ৰাজহ (Royalty) লাভ কৰে। সেইদৰে বনজ সম্পদত চহকী ৰাজ্যখনে প্ৰতি বছৰে বিভিন্ন বনজাত সামগ্ৰী, যেনে— কাঠ, বাঁহ, বেত, খেৰ, খৰি আদিৰপৰা, বিল-খালৰ মৎস্য সম্পদৰপৰা আৰু নদীৰ বুকুৰ শিল-বালিৰপৰা বৰ্ষাখিনি ৰাজহ সংগ্ৰহ কৰে। পৰ্যটন খণ্ডৰপৰাও ৰাজ্যখনে কিছু ৰাজহ লাভ কৰে।

অৱশ্যে পৰ্যটন উদ্যোগৰ বিকাশৰ বাবে ৰাজ্যখনত যথেষ্ট সম্ভাৱনা আছে। ভূমি আৰু জলসম্পদতো অসম চহকী। কিন্তু ৰাজ্যখনৰ মাটিৰ গুণাগুণৰ ভিত্তিত উপযুক্ত ভূমি ব্যৱহাৰৰ পৰিকল্পনা (Land use planning) এতিয়াও হোৱা নাই। এই কথা ঠিক যে ভূমি সম্পদৰ উপযুক্ত ব্যৱহাৰে ৰাজ্যখনৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন ত্বৰান্বিত কৰিব পাৰে। আনহাতে, ব্ৰহ্মপুত্ৰ, বৰাক আৰু ইহঁতৰ অসংখ্য উপনৈৰ প্ৰচুৰ জলসম্পদ বৰ্তমান সময়ত আশা কৰা মতে ব্যৱহাৰ হোৱা নাই। উপযুক্ত পৰিকল্পনাৰে কৃষি, উদ্যোগ, শক্তি আৰু পৰিবহণ খণ্ডত জলসম্পদৰাজি ব্যৱহাৰ কৰিলেহে ৰাজ্যখনৰ অৰ্থনৈতিক বিকাশ আশা কৰিব পাৰি।

ভাৰতবৰ্ষৰ আন আন ৰাজ্যৰ দৰে অসমতো মানৱ সম্পদ উন্নয়নৰ প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা আছে। অসমৰ জনসংখ্যাৰ বৃত্তিগত বৈশিষ্ট্য (Occupational characteristics) লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে প্ৰাথমিক (Primary) বৃত্তিৰ বাহিৰে দ্বিতীয়ক (Secondary), তৃতীয়ক (Tertiary) আৰু চতুৰ্থক খণ্ডত (Quaternary sector) ৰাজ্যখনে বিশেষ অগ্ৰগতি লাভ কৰিব পৰা নাই। ৰাজ্যখনৰ বৃহৎ জনসংখ্যাৰ কৰ্মদক্ষতা (Working skill) বৃদ্ধি কৰি অৰ্থনৈতিক খণ্ডসমূহত নিয়োগৰ ব্যৱস্থা কৰিব পাৰিলেহে মানৱ সম্পদৰ উন্নতি আশা কৰিব পাৰি। ইয়াৰ উপৰি জনসাধাৰণৰ দুৰ্বল শ্ৰেণীৰ লোক, বিশেষকৈ দৰিদ্ৰ, অক্ষম আৰু মহিলাসকলক উপযুক্তভাৱে সবলীকৰণ কৰিব লাগিব। কেৱল অৰ্থনৈতিক উন্নতিৰ নামত প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজি (ভূমি, বন, জল আদি) অবিবেচকভাৱে ব্যৱহাৰ কৰিলে নহ'ব, বহনক্ষম উন্নয়নৰ (Sustainable development) লক্ষ্যৰে প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ সুপৰিকল্পিত ব্যৱহাৰৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিব লাগিব। তদুপৰি ৰাজ্যখনৰ সামগ্ৰিক উন্নতিৰ বাবে সকলো খণ্ড, যেনে— কৃষি, উদ্যোগ, শক্তি, পৰিবহণ, সেৱা খণ্ড আদি অৰ্থনৈতিক খণ্ডসমূহৰ মাজত সুসম্বন্ধ স্থাপন কৰি আগবাঢ়িব লাগিব।

মূল কথা

- ❖ অসমে ভাৰতবৰ্ষৰ মুঠ মাটিকালিৰ ২.৪ শতাংশ মাটিকালি জুৰি আছে আৰু ভাৰতৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ প্ৰায় ২.৬ শতাংশ লোক অসমত আছে (২০১১ চনৰ তথ্য মতে)।
- ❖ অসমত ২০০১-১১ চনৰ ভিতৰত শিক্ষিতৰ হাৰ আৰু লিংগ অনুপাত বৃদ্ধি হৈছে। আনহাতে, গাঁৱত বাস কৰা লোকৰ শতাংশ হ্ৰাস পোৱাৰ বিপৰীতে নগৰীয়া জনসংখ্যাৰ শতাংশ বৃদ্ধি পাইছে।
- ❖ অসমত ২০১১ চনৰ তথ্য মতে ৭খন প্ৰথম শ্ৰেণীৰ আৰু ৬খন দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ নগৰ আছে।
- ❖ অসমৰ জনসংখ্যাৰ বৃদ্ধি আৰু পৰিৱৰ্তন জন্মৰ হাৰ, মৃত্যুৰ হাৰ আৰু প্ৰব্ৰজনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিছে যদিও প্ৰব্ৰজনৰ ভূমিকা বিশেষভাৱে গুৰুত্বপূৰ্ণ।
- ❖ অসমৰ জনসংখ্যা ১৯০১ চনৰপৰা ১৯৪১ চনলৈ চাৰিটা দশকত দুগুণতকৈও অধিক বৃদ্ধি হৈছে। কিন্তু স্বাধীনোত্তৰ কালত ১৯৫১ চনৰপৰা ১৯৭১ চনলৈ দুটা দশকত জনসংখ্যা দ্ৰুত হাৰত বাঢ়িছে। অৱশ্যে ইয়াৰ পিছৰ দশককেইটাত (১৯৮১-২০১১) জনসংখ্যা বৃদ্ধি ক্ৰমশঃ সামান্যভাৱে নিম্নগামী হৈছে।
- ❖ ৰাজ্যখনত জনসংখ্যাৰ অসমান বিতৰণ বাবে জনসংখ্যাৰ ঘনত্বও অঞ্চলভেদে ভিন ভিন হৈছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ উজনি অঞ্চলতকৈ মধ্য অঞ্চলত আৰু মধ্য অঞ্চলতকৈ নামনি অঞ্চলত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব বেছি। সেইদৰে বৰাক উপত্যকাৰ সমভূমিত জনবসতি ঘন, কিন্তু কাৰ্বি আংলং আৰু ডিমা হাছাও জিলা দুখনক সামৰি থকা পাৰ্বত্য অঞ্চলটোত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব কম।
- ❖ জিলাসমূহৰ ভিতৰত ২০১১ চনৰ তথ্য মতে, কামৰূপ মেট্ৰ' জিলাখন সবাতোকৈ ঘন বসতিপূৰ্ণ জিলা আৰু

ডিমা হাছাও জিলাখন আটাইতকৈ সেৰেঙা জনবসতিৰ জিলা বুলি পৰিগণিত হৈছে।

প্ৰাচীন কালৰপৰা এতিয়ালৈকে বিভিন্ন সময়ত অসমলৈ অনেক জনগোষ্ঠীৰ লোকৰ আগমন ঘটিছে আৰু ফলত অসমত ভিন্ন ভাষা, ধৰ্ম, সংস্কৃতি আৰু জাতি-জনগোষ্ঠীৰ লোকৰ সমাগম হৈছে। এনে ভিন্নতা আৰু বিচিত্ৰতাই হৈছে অসমৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্য আৰু ই অসমীয়া সমাজ আৰু সংস্কৃতিক সমৃদ্ধ কৰি ৰাখিছে।

অসম উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ দুৱাৰমুখ হোৱাৰ বাবে অসমৰ পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ উন্নতিৰ লগত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অৰ্থনৈতিক উন্নতি ওতঃপ্ৰোতভাৱে জড়িত হৈ আছে।

অসমৰ পৰিবহণ ব্যৱস্থাবোৰ হৈছে— পথ পৰিবহণ, ৰেল পৰিবহণ, জল পৰিবহণ আৰু বিমান পৰিবহণ। এই পৰিবহণ ব্যৱস্থাসমূহৰ বৃদ্ধিতো সমস্যা আছে। অসমৰ পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ উন্নতি এতিয়াও সন্তোষজনক নহয়।

অসমৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰাকৃতিক আৰু মানৱ— এই দুয়োবিধ সম্পদেই গুৰুত্বপূৰ্ণ আৰু এই দুয়োবিধ সম্পদতে অসম চহকী।

অসমৰ প্ৰধান প্ৰাকৃতিক সম্পদসমূহ হৈছে— ভূমি, বন, খনিজ সম্পদ আৰু জলসম্পদ।

অসম প্ৰাকৃতিক সম্পদত চহকী হ'লেও এই সম্পদৰাজিৰ উপযুক্ত ব্যৱহাৰ এতিয়াও আশা কৰা মতে হোৱা নাই। আনহাতে, বৰ্তমান সময়ত প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ অপব্যৱহাৰ আৰু জৰ্ধে-মৰ্ধে এইবোৰ আহৰণ কৰাৰ বাবে সম্পদৰ সংকট আহি পৰিছে। সেইদৰে ৰাজ্যখনত মানৱ সম্পদৰো যথোচিত উন্নতি হোৱা নাই। এনে ক্ষেত্ৰত উপযুক্ত সম্পদ পৰিকল্পনাৰ দ্বাৰা প্ৰাকৃতিক আৰু মানৱ সম্পদক উচিতভাৱে ব্যৱহাৰ আৰু সংৰক্ষণ কৰি সেইবোৰৰ অপচয় ৰোধ কৰিব পাৰিলেহে অসমৰ সামগ্ৰিক উন্নতি আশা কৰিব পাৰি।

অসমৰ অৰ্থনীতি মূলতঃ কৃষিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। ৰাজ্যখনৰ প্ৰায় ৭৫ শতাংশ লোক কৃষিৰ লগত জড়িত হৈ আছে। আনহাতে, অসমৰ মুঠ কৰ্ম-নিয়োজিত লোকসকলৰ ভিতৰত ৫০ শতাংশতকৈও অধিক লোক কৃষিখণ্ডত প্ৰত্যক্ষ আৰু পৰোক্ষভাৱে নিয়োজিত হৈ আছে।

অসমৰ মাটিৰ প্ৰকাৰ আৰু গুণাগুণ, পৃষ্ঠভূমিৰ বৈশিষ্ট্য, বৰষুণ আৰু উত্তাপৰ বিতৰণৰ ভিন্নতাৰ ভিত্তিত অসমক মুঠ ছয়টা কৃষি-জলবায়বীয় অঞ্চলত ভাগ কৰিব পাৰি, যেনে— (১) নামনি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা অঞ্চল, (২) উত্তৰ পাৰৰ সমভূমি অঞ্চল, (৩) মধ্য ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা অঞ্চল, (৪) উজনি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা অঞ্চল, (৫) বৰাক উপত্যকা অঞ্চল আৰু (৬) পাৰ্বত্য অঞ্চল।

ধান অসমৰ প্ৰধান শস্য। ইয়াত তিনি প্ৰকাৰৰ ধান খেতি কৰা হয়, যেনে— আছ ধান, শালি ধান আৰু বৰো ধান। অসমৰ কাৰ্বি আংলং আৰু ডিমা হাছাও পাৰ্বত্য জিলা দুখনত বুম খেতিয়ে প্ৰাধান্য লাভ কৰিছে।

প্ৰচুৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ লগতে মূল্যবান খনিজ সম্পদ থকা সত্ত্বেও উদ্যোগ খণ্ডত অসম পিছপৰি আছে।

অসমৰ উদ্যোগসমূহক পাঁচ প্ৰকাৰে ভাগ কৰিব পাৰি, যেনে— (১) খনি উদ্যোগ, (২) হস্তশিল্প উদ্যোগ, (৩) কৃষিভিত্তিক উদ্যোগ, (৪) শক্তি উদ্যোগ আৰু (৫) সেৱা খণ্ডৰ উদ্যোগ।

কৃষিভিত্তিক উদ্যোগসমূহৰ উন্নতিৰ বাবে অসমত প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা আছে। চাহ উদ্যোগ অসমৰ আটাইতকৈ বৃহৎ কৃষিভিত্তিক উদ্যোগ, যি ভাৰতৰ উপৰি সমগ্ৰ পৃথিৱীতে সুনাম অৰ্জন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

ৰাজ্যখনৰ কৃষি আৰু উদ্যোগ খণ্ডৰ বিকাশ এতিয়াও মন্থৰ হৈ আছে আৰু অসমৰ অৰ্থনীতিৰ এই দুই প্ৰধান খণ্ডৰ সমস্যাবোৰ দূৰ কৰিবলৈ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিব লাগিব।

অসমৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ ভালেমান সমস্যা আৰু প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা আছে। এই সমস্যাবোৰ দূৰ কৰি সম্ভাৱনাবোৰত গুৰুত্ব দিব লাগে।

ৰাজ্যখনৰ সামগ্ৰিক উন্নতিৰ বাবে কৃষি, উদ্যোগ, শক্তি, পৰিবহণ, সেৱা খণ্ড আদি অৰ্থনৈতিক খণ্ডসমূহৰ মাজত সুসমন্বয় স্থাপন কৰি আগবাঢ়িব লাগিব।

অনুশীলনী

- ১। অসমৰ মাটিকালি, জনসংখ্যা আৰু জনসংখ্যাৰ ঘনত্বৰ বিষয়ে তথ্যসহকাৰে চমুকৈ লিখা।
- ২। অসমৰ শিক্ষিতৰ হাৰ কিদৰে বৃদ্ধি হৈছে চমুকৈ উল্লেখ কৰা।
- ৩। ২০১১ চনৰ তথ্য মতে অসমত কেইখন প্ৰথম শ্ৰেণীৰ আৰু কেইখন দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ চহৰ আছে?
- ৪। ১৯০১ চনৰপৰা ২০১১ চনলৈ অসমৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা।
- ৫। ভৌগোলিক অঞ্চলভেদে উপযুক্ত মানচিত্ৰৰ সহায়ত অসমৰ জনসংখ্যাৰ বিতৰণ পর্যালোচনা কৰা।
- ৬। অসমৰ জনসংখ্যা বিতৰণৰ ভিন্নতাৰ কাৰণবোৰ উদাহৰণসহ চমুকৈ আলোচনা কৰা।
- ৭। ২০১১ চনৰ তথ্য মতে অসমৰ জিলাসমূহৰ ভিতৰত আটাইতকৈ বেছি জনসংখ্যা আৰু জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব থকা আৰু আটাইতকৈ কম জনসংখ্যা আৰু জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব থকা জিলাৰ নাম উল্লেখ কৰা।
- ৮। অসমৰ জনসংখ্যাৰ বৃদ্ধিৰ কাৰণবোৰ চমুকৈ আলোচনা কৰা।
- ৯। অসমলৈ প্ৰাচীন কালৰপৰা বৰ্তমান সময়লৈকে হোৱা জনপ্ৰব্ৰজনৰ সোঁতবোৰ একাদিক্ৰমে উল্লেখ কৰা।
- ১০। অসমৰ আহোমসকলৰ জনগোষ্ঠীয় পৰিচয় দাঙি ধৰা।
- ১১। পৰিবহণ ব্যৱস্থাই অসমৰ অৰ্থনৈতিক উন্নতিত কিদৰে সহায় কৰিছে চমুকৈ আলোচনা কৰা।
- ১২। অসমৰ জলপৰিবহণৰ বিষয়ে এটি চমু টোকা লিখা।
- ১৩। অসমৰ পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ উন্নয়নৰ অন্তৰায় হিচাপে দেখা দিয়া পাঁচটা প্ৰধান কাৰণ উল্লেখ কৰা।
- ১৪। সম্পদ বুলিলে কি বুজায়? অসমৰ প্ৰধান প্ৰাকৃতিক সম্পদবোৰ কি কি?
- ১৫। অসমৰ প্ৰধান তৈলক্ষেত্ৰসমূহ উল্লেখ কৰা।
- ১৬। অসমৰ জলসম্পদৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখা।
- ১৭। অসমৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদসমূহৰ অৱক্ষয়ৰ কাৰণবোৰ কি কি?
- ১৮। বৰ্ধিত জনসংখ্যাই প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ ওপৰত কেনেদৰে প্ৰভাৱ পেলাইছে?
- ১৯। অসমৰ বৃহৎ জনসংখ্যা ৰাজ্যখনৰ বোজা (সমস্যা) নে সম্পদ? আলোচনা কৰা।
- ২০। অসমত মানৱ সম্পদ গঢ়িবলৈ কেনে পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিব লাগে?
- ২১। অসমৰ অৰ্থনীতিত কৃষিক্ষেত্ৰৰ ভূমিকা সম্পৰ্কে চমুকৈ আলোচনা কৰা।
- ২২। অসমৰ কৃষি-জলবায়বীয় অঞ্চলকেইটা কি কি? এইকেইটাৰ বৈশিষ্ট্য চমুকৈ উল্লেখ কৰা।
- ২৩। অসমত কি কি ধানৰ খেতি কৰা হয়? এইকেইটাৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখা।
- ২৪। ধান কিয় অসমৰ প্ৰধান শস্য হিচাপে পৰিগণিত হৈছে?
- ২৫। অসমত কি কি মাহজাতীয় শস্যৰ খেতি কৰা হয়?
- ২৬। অসমৰ বুম খেতিৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখা।
- ২৭। ২০১৪ চনৰ অসমৰ ঔদ্যোগিক আৰু বিনিয়োগ নীতিৰ প্ৰধান লক্ষ্যবোৰ কি কি?
- ২৮। সেৱা খণ্ডৰ উদ্যোগ বুলিলে কি বুজায়? উদাহৰণ দি বুজাই লিখা।
- ২৯। অসমৰ প্ৰধান কৃষিভিত্তিক উদ্যোগবোৰ কি কি?
- ৩০। অসমৰ চাহ উদ্যোগৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখা।
- ৩১। অসমৰ মীন উদ্যোগৰ বৰ্তমান অৱস্থা কেনেকুৱা?
- ৩২। অসমৰ কৃষি উন্নয়নৰ সমস্যাবোৰ উল্লেখ কৰা।
- ৩৩। অসমৰ ঔদ্যোগিক বিকাশ এতিয়াও কিয় মন্থৰ হৈ আছে তাৰ কাৰণসমূহ লিখা।
- ৩৪। অসমৰ পৰ্যটন উদ্যোগৰ সমস্যাবোৰ উল্লেখ কৰা।
- ৩৫। অসমৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ সম্ভাৱনাবোৰ কি কি?